

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

X. évfolyam 11. szám, 2015.november

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Kolozsvári Grandpierre Miklós: Vitézember (40 cm. carrarai márvány)

Tartalom:

- Ketykó István: Apa imája; (vers) 3**
Dr. Koczó József: Hitoktató és tanítványa a XIX. századból (képes helytörténeti írás) 4-15
Karaffa Gyula: A keresztény értelmiségiek szerepe korunk társadalmában (vitaindító) 16-21
Fetykó Judit: Az úton VIII. rész; (könyv részletekben) 22-27
Csáky Károly: Rejtőzködő ördögfiókáink; (vers) 28
Debreczeny György: két tépőzár miatt; (vers) 30
Csáky Károly: Egy református magyar kismemesi település sorsfordítói; (képes helytörténeti írás) 32-61
Kiss-Simon Miklós: Az utolsó beszélgetés; (írás) 62-63
Tóth Imre: Tavaly, április; Gyémántnál keményebb (versek) 64
Kiss-Simon Áron: A pitypang; (írás) 66
Horváth Ödön: A bukott angyal; A fehér szarvas; A hírnök; A Nagy Tükör előtt; (versek) 68
Kő-Szabó Imre: Vécés Pisti; (írás) 70-71
Székács László: Protézis vázlatok; (vers) 72
B. Tóth Klára: Arcrejtvény; (vers) 74
Kovács T. István: Tücsök és Viola ; (írás) 76-80
Kerekes Tamás: Idegen a síromban IV. rész; (írás) 82-88
Molnár József: Együttne gondolkodás; (vers) 90
H. Túri Klára: Álom-bölcsélet; (vers) 92
Végh Tamás: Kortárs művészeti park; (vers) 94
Pribojszky Mátyás: Tarzan Pusztacudaron; (írás) 96-104
Ember István: A múltó idő; (vers) 106
Hörömpő Gergely: Kisvárosi este; (írás) 108
Börzsönyi Erika: Tejút; (írás) 110-111
Bemutatjuk: Firkasztúrákon Nyugat-Nógrádban; Hegedűs Henrik, Sztanyovszky Béla 112-113
Maruzs Éva: A jövő fürkészése és befolyásolása a népművészetben; (írás) 114-123
Bemutatjuk: Kolozsvári Grandpierre Miklós festőművész, szobrász 124-131
Dobrosi Andrea: Sodródomb, vagyok; (vers) 132
Elbert Anita: Télköszöntő; (vers) 133
Vasi Ferenc Zoltán: Márvány; (vers) 134
Beszámoló: Szederjesi Csaba kiállítása Rétságán; Mindszentiné Mandula kiállítása Rétságán;
Édes anyanyelvünk – Emlékezés Lőrincze Lajosra Vácott; 136-141
Könyvajánló; 142-147
Pályázat; 148
Impresszum; 149

E havi számunkat a Honton élő és alkotó Kolozsvári Grandpierre Miklós alkotásainak képeivel díszítettük. Köszönet a művészeknek a képek közlési jogáért! A Szerk.

KETYKÓ ISTVÁN**Apa imája**

engedd hogy számra vegyem neved gyönyörű elsőszülött lányom
engedd hogy imába foglaljalak mert már csak az ima segít rajtam
engedd hogy ismét rád találjak szép vérem tisztaságom egykori boldogságom
örök szerelmem mert már csak az ima segít rajtam
engedd hogy legalább álmaimban lássam tiszta arcod
engedd hogy mielőtt felfeszítem magam – bolond vénember –
az első útszéli keresztre csak egyszer megfoghassam kezéd csókolhassam homlokod
engedd hogy mielőtt végleg elnyelnek az örvénylő habok
legalább egyszer halljam még égtiszta hangod
engedd hogy szólhassak rólad megrajzolhassam lassan eltűnő alakod
engedd hogy vigyázzak rád soraimmal óvjalak
mert iszonyúan éget fáj gyötrelmet okoz minden üres papírlap mely nem téged dicsér
nem ringat nem simogat nem becéz nem ölel
engedd hogy felbukkanjon szemed verseimben mert elfáradtak csontjaim
ritkulnak a hajnali fohászok mert porosodok belülről törölgesd le lelkemről a
szennyet
engedd hogy szólhassak rólad segíts irányítsd tollam
mert elragad az ár ha nem segítesz érzem
halld meg imám elsőszülött gyermekem

Verőce, 2003. április 17.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF**Hitoktató és tanítványa a XIX. századból**

Régebbi munkáiban, írásaiban elő-előfordul, hogy pontatlanságra, hibára, tévedésre bukkan az ember. Ezek adódhatnak abból, hogy egyetlen kútfőre támaszkodtunk, téves volt egy régi iratnak az olvasata vagy nem rendelkezünk elegendő adattal. Tévedéseink beismerése, pontatlanságaink korrigálása erkölcsi, szakmai kötelességünk. Vámosmikola két kiváló egyházi személyiségéről alább közzétett megemlékezésben jelzem korábbi tévelygéseimet. A Börzsönyi Helikon kedves olvasóit arra is emlékeztetem, hogy az önállósult egyházköztség első plébánosának áldásos tevékenységét már érintettem *A vámosmikolai katolikus templomok védőszentjeiről* szóló, 2011. májusi számunkban megjelent írásomban.

EGYHÁZY ÁDÁM (Réte, 1764 – Vámosmikola, 1843)

Az esztergomi főegyházmegye honti főesperességéhez tartozó, 1745-ben templomát visszanyert vámosmikolai katolikus közösség egyházszervezetileg Nagy Börzsöny leányegyháza 1787-ig. Ettől kezdve helyi káplánokat, majd 1810-ben plébániai jogot kap az egyházköztség.

Az önállósult paróikia első helyi káplánja 1787 októberétől Taixlperger Mátyás, aki 1790. január 9-ig szolgált itt. Őt 1790. április 3-tól 1791-ig Spurney Ignác követte. 1791 és 1795 között Hanusovszky Clarus ferences páter a helyi káplán. A tiltó rendelkezések ellenére, minden bizonnyal őt temették utolsóként a templom alatt lévő kriptába, 1795 decemberében. Némethy Lajos szerint 1792-ben Morvay József és Bévész Pál káplánkodott Vámosmikolán. Az anyakönyvekben viszont nem találni nevüket.

1796. január 10-én Egyházy Ádám került Vámosmikolára helyi káplánnak.

Némethy *Seriese* szerint Egyházy Ádám, a Pozsony megyei nemes 1764. április 9-én született Szempczen. 2013-ban Ipolyszakálloson általános iskolások helytörténeti versenyén zsűritagként vettem részt, ahol találkoztam és megismerkedtem Szanyi Mária néprajzkutatóval. Szóba jött, hogy Mikola első újkori plébánosáról az év során megemlékezésre készülünk: halálának 170., majd következő év tavaszán születésének 250. évfordulóján. Megemlítettem a Kincskereső mozgalom elindítójának, fő szervezőjének – aki idén Pro pátria-díj elismerésben részesült – hogy a plébános úr a főegyházmegyei adattár szerint Szempczen, míg a helyi halotti anyakönyv bejegyzése szerint Rétén született. Találkozásunkat követően elküldtem részére a rendelkezésemre álló adatokat, majd rövidesen megkaptam a szempczi plébánia 1764. évi születettek anyakönyve bejegyzésének másolatát. Az 595. oldalon található rovat szerint:

Keresztnév: Adamus /Réthe/

Szülei: D. Georgius Egyházy és M/aria/ Kiss

Keresztanya: P. D. Adamus Doboczky

Keresztelés ideje: Április 9.

Köszönet Szanyi Máriának, Matus Mónika helytörténésznek és Strešňák Gábor levéltáros-történésznek, a Szenci Városi Múzeum igazgatójának, hogy a mikolai plébános születésével kapcsolatos körülményeket (születés helye, keresztelés) megnyugtatóan sikerült tisztázni.

Egyházy Ádám 1788-ban fejezte be a négyéves teológiát Pozsonyban, a Seminarium Generale-ban. Ezután Vásárúton volt lelkész, 1791-től a Zseliz melletti Lekéren, majd innen került Vámosmikolára.

Lelkipásztori tevékenységének első évtizedeiben épült a jelenlegi plébánia: „1797. április 3-án a nép összehívásával főméltóságú Esterházy Miklós herceg arról gondoskodott, hogy új plébánia épület emeltessék a nép által gyártott nyers téglákból”. Az 1813. évi főesperesi látogatás feljegyzésében ugyanakkor azt is megemlítik, hogy az épület befejezve még nincsen, udvara nagyon szűk és tűzvesznek annyira ki van téve, hogy ilyen esetben a plébános nemcsak ingóságait, hanem életét is alig tudná megmenteni. Szolgálatának kezdetére tehető a temető jelenlegi helyre kerülése is. Az első a középkori templom körül helyezkedett el. A második az Ipoly-parton, az egykori major helyén volt. A jelenlegi sírkert mintegy 200

éve került a község délkeleti részére; a halotti anyakönyvben 1806 júniusában tesznek említést az új temetőről.

Egyházy Ádám 1810-ig káplán, majd 1843. november 25-én bekövetkezett haláláig a község plébánosa volt. A plébániához ekkor Vámosmikolán kívül Ipolypásztó és Ipolybél leányegyház, valamint a hercegségi uradalom majorja, Jakabharaszt is hozzátartozott. Az ünnepi és vasárnapi szentmiséken, litániákon, a fiatalok hitoktatásán, a hívek lelki gondozásán túl papi szolgálatának 48 esztendeje alatt a környéken legalább 2400 gyermeket részesített Isten kegyelmében és ajándékában, több mint 2000 pár nyilvánította ki jelenlétében házasságkötési szándékát, s mintegy 2000 hívének adta fel a betegek kenetét, s kísérte utolsó földi útjára.

Parochusként 1834 júliusában ő részesítette a keresztség szentségében Mikola ludirectorának és nótáriusának, Cselka Károlynak és Kajzer Klárának gyermekét, kinek szülei a Ferdinánd József nevet adták. Egyházy Ádám vezette be a cseperedő gyermeket a hit rejtelseibe, s minden bizonnyal magyarságtudatának formálásában is nagy szerepe lehetett.

Ez utóbbit erősíti, Lakner István plébános, aki Simor bíboros hercegprímás felkérésére 1886. március 15-i keltezéssel a készülő Némethy-féle „Series...” részére ezt jelentette: „Egyházy Ádám plébánosnak maradandó érdeme az, hogy Vámosmikola német hitközséget magyarrá tette.”

Községünk nagy szülöttének, dr. Cselka Nándor püspöknek kiváló hitoktatója volt Egyházy Ádám személyében, miként első tanítójának, édesapjának vetése is termékeny talajra lelt!

Falunk első újkori plébánosa 1843. november 22-én két gyermeket keresztelt, másnap temetett. A halotti anyakönyv bejegyzése szerint *81 éves (!) korában, november 25-én tüdősorvadásban elhunyt Tisztelendő Egyházy Ádám Úr, Vmikulában 47 évekig (!) plébános. Rétéről, Pozsony vármegyéből származott. A haldoklók szentségét felvette. A vmikolai temetőhelyen Szepsey József kerületi alesperes temette.*

Az általa nyitott katolikus temetőben, a nagykereszt mögött található síremlékén áldásos tevékenységét a hálás hívek így örökítették meg:

*Itt fekszik a pásztor
a bárányok között,
akiket 48 éven át legeltetett,
igével és példával táplálékot adva.
Egyházy Ádám
meghalt Vámosmikolán
79. éves korában,
az üdvösségnek 1843. évében
november 25-én*

(Fordította: Molnár Frigyes tanár úr;
Vác, Madách Gimnázium)

Elhangzott 2013. május 20-án Vámosmikolán a Cselka Tanulmányi Napon, valamint 2013. esztendő halottak napján.

Hivatkozott munka: Némethy, Ludovicus: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis Strigoniensis, MDCCCXCIV.

DR. CSELKA NÁNDOR (Vámosmikola, 1834 – Budapest, 1897)

Vámosmikolán a felújított római katolikus templom újjászentelésének napján, 1997. augusztus 3-án helyi hívek, vámosmikolai lakosok és népes környékbeli érdeklődő jelenlétében avatták fel dr. Cselka Nándor emléktábláját. Emlékbeszédet Hartung Ferenc plébános és Németh Péter Mikola, a Szent István Király Alapítvány az Ipoly Mente Kultúrköréért alapítója tartott. A bronz domborműves emléktáblát – a nagybörzsönyi származású Szabó András alkotását – Keszthelyi Ferenc akkori váci megyéspüspök szentelte meg. A hálás utókor által emelt mementó az elmúlt években – Kalácska Ferenc plébános úr törekvésének

köszönhetően – alkalmat teremtett arra, hogy Mikola és Szalka lakói a Cselka-nap keretében, a mikolai búcsú előtti szombaton együtt emlékezzenek a települések híres személyiségeire.

Ki volt ez a jeles férfi, tudós pap, Vámosmikola XIX. századbeli híres szülőtte? Érdemes megismerkedni tanulságos életútjával!

A helyi plébánián őrzött Baptisatorum azaz Kereszteltek anyakönyve (1787–1875) egyik megsárgult lapján találjuk az alábbi, 1834. július 10-i bejegyzést: született *Ferdinandus Josephus Cselka* vagyis Cselka Nándor József, kinek szülei *Cselka Károly* ludirector és nótárius (1831-től működött Vámosmikolán) valamint *Kajzer Klára*. (Az édesanya nevének korábbi olvasata: Kata. Medgyes Tibor plébániavezető diakónusnak köszönhető a név pontosítása.) Községünk országszerte ismertté vált szülőtte a falu kántortanítójának, egyben jegyzőjének gyermekeként látta meg a napvilágot. Atyja 1850 után Vámosmikoláról a közeli Szalka mezővárosba került jegyzőnek. Emlékét a szalkaiak tisztelettel ápolják, hiszen a település helyneveit, mondáit ő gyűjtötte össze, és küldte el Pesty Frigyes 1864. évi gyűjtéséhez. Cselka Nándor életútjának fontosabb állomásait a Vasárnapi Újság 1897. évi (44. évfolyam) 11. és a Magyar Génusz 1897. évi (VI. évfolyam) március 14-i számából ismerhetjük meg. A Vasárnapi Újság említett számát a néhány éve elhunyt Korcsmáros Lászlótól – az Alsó-Ipoly-völgy múltját és néprajzát több mint fél évszázadon át kutató, gyűjtő – ipolydamásdi nyugdíjas iskolaigazgatótól kaptuk meg.

A magyar katolikus főpapság elhunyt jeles tagjáról írt nekrológokból megtudhatjuk, hogy Cselka Nándor az elemi ismeretek megszerzése után – melyeket kántortanító édesapától sajátított el – a kegyes tanítórendiek Selmecebányán fenntartott gimnáziumába került. Középiskolai tanulmányait, a főgimnáziumot Esztergomban kívánta befejezni. Alig 15 esztendő, amikor az 1848-49-es szabadságharc idején jelentkezik a prímási székvárosban állomásozó önkéntes vadászszázalójba. Katonaélete azonban csak néhány napig tartott, mivel a zászlóalj jóakarátú ezredese a gyöngye testalkatú ifjút visszaküldte az iskolába.

A gimnázium elvégzése után belépett az esztergomi növendékpapok sorába. Szemináriumi tanulmányait Pozsonyban és Nagyszombatban kezdte, majd a bécsi Pázmány Intézetben /Pázmáneum/ folytatta a felsőbb teológiai tudományok elsajátítását. Az osztrák–magyar kiegyezést megelőző önkényuralmi korszakban is szókimondó, erősen magyar érzelmű papnövendéket innen visszaküldték Magyarországra. Ennek következtében két éves bécsi tartózkodása után 1856-ban Pesten fejezte be teológiai tanulmányait.

1857. július 27-én szentelték áldozópappá, s a szülőföldjéhez közeli Nógrád megyei Varbón káplánként kezdte meg lelkipásztori működését.

A tehetséges fiatal papot már fél esztendő múlva a fővárosba, Buda-Újlakra helyezték. Ettől kezdve közel három évtizeden át a fővárosban végezte a hívek lelki gondozását. Újlakról Terézvárosba, majd 1864-ben a Belvárosba, s innen ismét a Terézvárosba került.

1864-től munkatársa, 1869-től 1872-ig szerkesztője a Reggeli című egyházi és irodalmi folyóiratnak. Írásai Darázs és Szűnyog álnéven is megjelentek a lapban. Az egyházi irodalom terén ezen kívül is buzgón működött. 1869-ben jelent meg önálló munkája, az *Egyházi beszéd*, melyet a Szent László Társulat védszentjének ünnepén tartott. 1867-1869 között Kubinszky Mihállyal szerkesztője a *Társulati Értesítő*nek. Teológiai munkásságának elismeréseként a svájci roveredói tudományos akadémia tagjává választják, s ugyancsak ezen évben kapja a megtisztelő pápai kamarás címet.

Húszesztendő káplánkodás után 1877-ben Óbudán kap plébániát: a Péter és Pál apostolokról elnevezett templom plébánosa lesz.

Az irgalmas nővérek áldásos tevékenységével még Terézvárosban ismerkedett meg. Elhatározta, hogy Óbudán is meghonosítja a Páli Szent Vince Szeretetleányai elnevezésű rendet. A nővérek munkáját nem csupán az általuk vezetett, egyre bővülő nevelő- és tanintézetben – ez lett később a Szentlélek téri Cselka Intézet – látták szívesen, hanem a gyógyíthatatlan betegeket ellátó Irgalomházában és a Szent Margit Kórházban is.

Óbudán való működését három kápolna restaurálása, továbbá a Kálvária, a Szentháromság-, és a Szent Flórián-szobor valamint az Új-temető megújítása is dicséri.

1881-ben létrehozta a Cselka Egyletet, mely családbiztosítási szervezet volt: a nehéz helyzetbe került óbudaiakat segítette, támogatta. A befizetett biztosítási összegért tagjait orvosi ellátásban, s családjukkal együtt 50 százalékos gyógyszervásárlási kedvezményben részesítette.

1878-ban fővárosi bizottsági taggá, 1882-ben a budapesti egyházkerület esperesévé majd Buda-felhévvízi préposttá választották. Esperesi beiktatása napján, július 27-én tartotta ezüstmiséjét. Esperesi működésének elvülhetetlen érdeme, hogy a fővárosban ő rendszeresítette az addig többnyire német nyelvű istentiszteletek helyett a magyar nyelvű szentbeszédeket, továbbá létrehozta a főváros hitoktatási intézményrendszerét. 1886-ban súlyos betegség támadta meg, s csak két év múlva javult egészsége. 1888-ban lelkipásztorkodásának 30 éves jubileumáról főváros szerte megemlékeztek. Megkapta a Vaskorona-rend kitüntetését, s 1889-ben pozsonyi, 1892-ben esztergomi kanonoki kinevezést kap. Még ebben az esztendőben a hercegprímás megbízta budapesti érseki helynöknek. A következő évben carrei felszentelt püspöki címet kap, és kinevezik a budapesti Központi Papnevelő Intézet rektorává. Ezen fontos egyházi tisztségeit öt éven keresztül, haláláig, 1897. március 8-ig töltötte be.

A Vasárnapi Újság nekrológiájában az elhunyt főpap jellemvonásait ekként tárja az olvasó elé: „Egyénileg is kiváló férfiú volt, kiben a mély vallásosság tudományos felkészültséggel, a józan gondolkodású fő meleg szívvel, az egyháza iránti hűség válogatás nélküli emberszeretettel párosult...

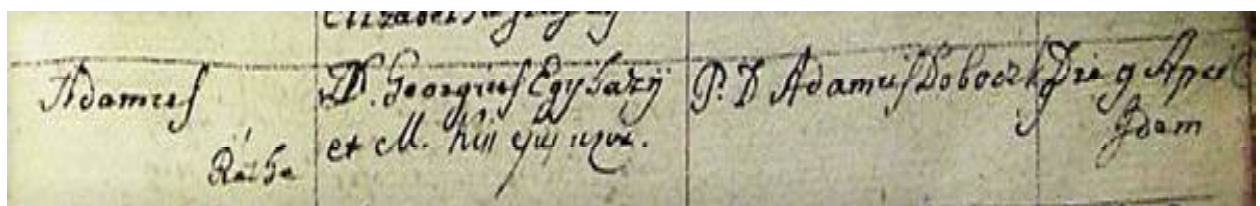
Szép jellemvonás volt benne, hogy minden embert egyenlőnek tekintett, úrral, szegénnyel egyenlő előzékenységgel bánt, s hogy őszinte, szókimondó ember volt, de ezt mégis annyi gyöngédséggel gyakorolta, hogy soha senkit nem sértett, senkit ellenségévé nem tett.”

Méltán kapott a fővárostól a főváros első püspöke díszsír helyet a Kerepesi úti temetőben, s tisztelőinek hatalmas tömege kísérte utolsó útjára 1897. március 10-én. Dr. Cselka Nándor földi maradványait 1975. november 21-én az Egyetemi-templom sírboltjába helyezték át.

Mennyire maradt meg az országos hírnevet szerzett egyházi író, tudós lelkipásztor a vámosmikolaiak emlékezetében? Bizony, szülőföldje – mint az másokkal és máshol is megesett – megfélelkezett róla, nem ápolta naggyá lett fiának emlékét, egészen az 1997. évi emléktábla-állításig.

2002-től a Szent István Király Alapítvány az Ipoly Mente Kultúrkörért, a Cselka Alapítvány majd a római katolikus egyházközség szervezésében évente szimpóziummal, kiállítással, emlékmisével és koszorúzással emlékezünk a község jeles szülöttére. Síremléke előtt három ízben az általános iskola helytörténeti szakkörének tagjai tisztelegtek, s elhelyezték a megemlékezés virágait. 2009-ben Kovács Nóra történelem szakos főiskolai hallgató szakdolgozatban elemezte, értékelte a tudós főpap pasztorális és teológusi munkásságát.

Elhangzott a 2002-ben tartott Cselka-napon; megjelent: Szobi Hírnök, 2009. július, 8–9. o.

Egyházy Ádám keresztelési anyakönyve, 1764

Emlékezés Vámosmikola első plébánosára, 2013 (Dr. Koczó Józsefné felvétele)

P. Borsos József pálos atya imája a síremléknél, 2013 (a szerző felvétele)

CSELKA NÁNDOR

PAPA Ó SZENTREGÉ T. KAMARASA, SZENT-HÁROMSÁGÓR. CEMETET BUDA-PELIHEVVI PRÉBOST, A BUDAPESTI EGYHÁZKERÉBETI KÖZPONT ES TANFELNÖVELŐJE, ÉRSÉKI BIZTOS, AZ ÉRSÉBET APÁCZAK ÉRSÉK- FELNÖVELŐJE, G-BUDAI PLÉBÁNOS, A BUDAPÉSTI TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJA, A HUNGARI VOLT SZERKEZTŐJE, FÖVÁROSI BIZOTTSÁGI TAG NEM. NEM

HARMINCZ ÉVES FÖVÁROSI LELKIPÁSZTORODÁSA ALKALMÁBÓL.

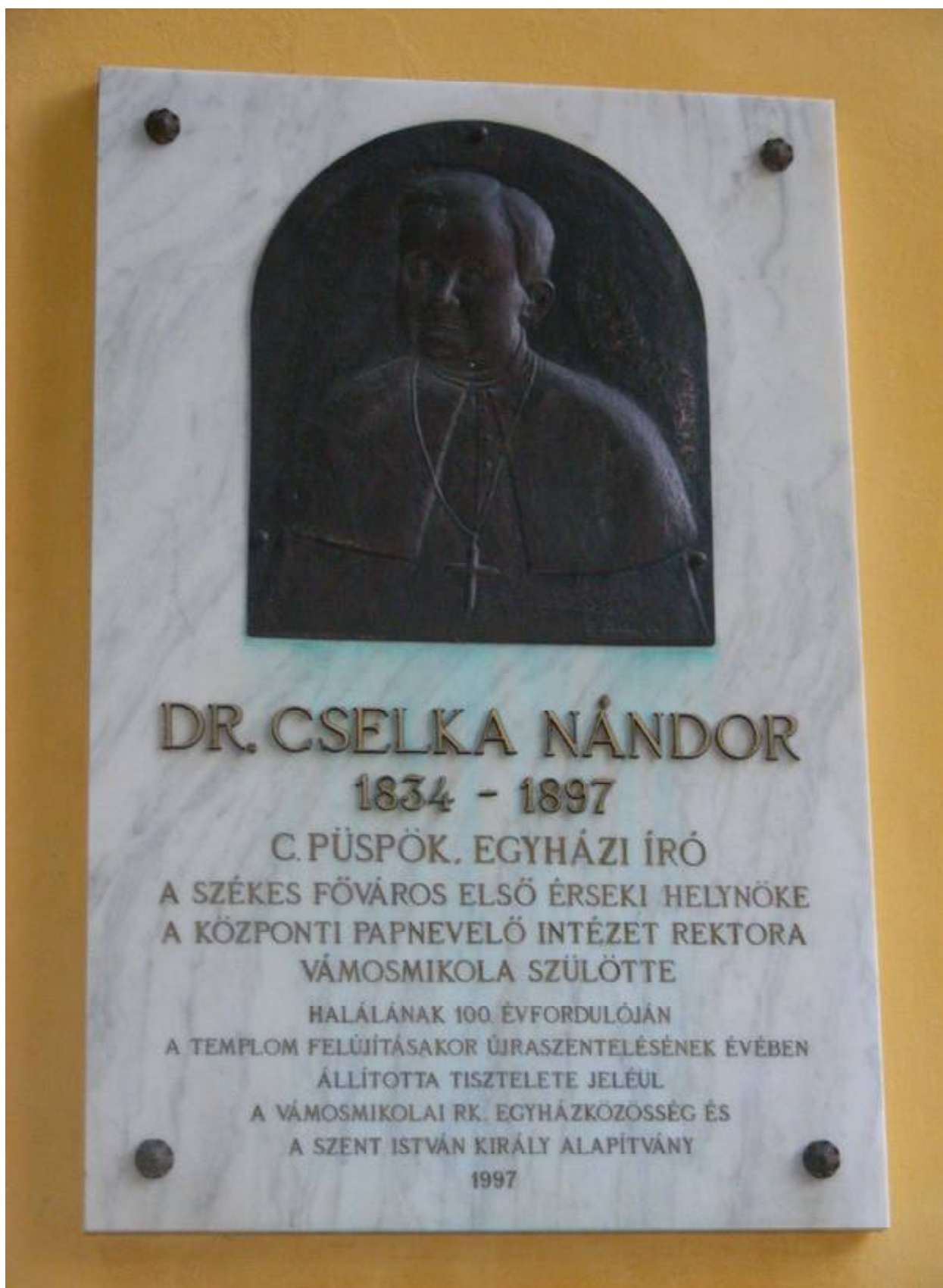
TISZTELETÖK ÉS SZERETETÖK ZALOGAUL

AJÁNJÁK

BUDAPESTEN, 1888. PÜNKSÖD-HAVA 9-ÁN

FÖVÁROSI PAPTÁRSÁI.

Cselka Nándor 1888-ban (Honti Múzeum, Ipolyság)

Cselka püspök emléktáblája (a szerző felvétele)

Ahol rektor volt (a szerző felvétele)

Síremléke az Egyetemi-templom sírboltjában (a szerző felvétele)

A helytörténeti szakkörösök tiszteletadása (a szerző felvétele)

Emlékezés, koszorúzás 2008-ban (a szerző felvétele)

Cselka Nándor
püspök
községünk
szülötte

KESZTHELYI FERENC
Váci Püspök avatta fej 1997-ben a
CSELKA NÁNDOR
PÜSPÖK emlékére
készített bronz domborművet, mely
SZABÓ ANDRÁS
festőművész munkája

Emlékiállítás a plébánián (a szerző felvétele)

Dr. Beke Margit előadása 2006-ban (a szerző felvétele)

Dr. Beer Miklós ünnepi miséje, 2008 (a szerző felvétele)

KARAFFA GYULA

A KERESZTÉNY ÉRTELMSÉGIEK SZEREPE KORUNK TÁRSADALMÁBAN (vitaindító)

Minden kor - az adott időszakban élők érzése szerint - a hanyatlás kora. Nem vagyunk mi sem - épp most élők - ezzel az érzéssel másképp. Bár nincs összehasonlítási alapunk más korokkal, de olvasmányainkból, tanulmányainkból megismerve, gondolatvilágunkban, vágyainkban mégis él az a sokat emlegetett/óhajtott „aranykor”, amit szeretnénk - akár részleteiben is - visszacsempészni saját korunkba. Tagadhatatlan az a tény, hogy az elmúlt egy évszázad (1914-2015) olyan eseményeket produkált az emberiség történelmében, kultúrájában, amikre előtte „épeszü ember” soha nem gondolt, soha sem hitte, hogy ilyesmi egyáltalán lehetséges! Mint bebizonyosodott, igen, minden (!) lehetséges, sőt, annak az ellenkezője is!! Az emberi morál olyan mélységekbe került az elmúlt egy évszázadban világszerte, ami után az a bizonyos „aranykor” immár véglegesen elérhetetlenné lett számunkra! Bár a nagy világégések 1945 után elmaradtak, de azóta szüntelenné váltak a Földön a helyi háborúk, mészárlások, az atomfenyegetettség, a lágerek/gulágok, a faji, vallási okok miatti „holokausztok”, genocídiumok, a terrorcselekmények, a „csendes harmadik világháború”. Úgy látszik, az ember mögött nincs többé visszaút a normális életbe!

(Erre a folyamatra erősít rá minden család, minden szülő, minden közösség, ha hagyják, hogy gyermekeik "lövöldözős, káromkodós, verekedős" filmekben nőjenek fel. Ezek a filmek ugyanis az erőszakot legitimálják, illetve elhitetik, hogy az erőszak teljesen természetes az emberek gondolkodásában, életében, mintha az erőszak egyértelműen az élet része lenne! Persze ezek az emberek és gyereke nem találkoztak még talán „élesben” soha a halállal.... Ha ez megtörténne, ha kezeik között múlna ki szerettük, apjuk, anyjuk, ha naponta találkoznának széttrancsírozott emberi testrészekkel, talán revideálnák nézeteiket!! A „mindig más hal meg” nézet igaz ugyan míg élünk, de azt is elhitei velünk, hogy nem történhet velünk semmi baj. Pedig bárkivel bármikor bármi megtörténhet akkor is, ha istenhívők vagyunk. Ezt maga a Biblia is kinyilatkoztatja.)

Az épp a mai korban élők azért is hihetik joggal, hogy a romlás, a hanyatlás korában élnek, mert édesapjuk, édesanyjuk, nagypapjuk, nagymamájuk, rokonaik az erkölcsi romlás legmélyebb bugyrait látták/élték túl, és az újabb generációk felnevelését, de a hétköznapi életüket is nagyban befolyásolta lelkiismeretük háborgása, vagy épp elaltatása! Emberi kapcsolataink, neveltetésünk - vagy épp „neveletlenségünk” – minőségét/milyenségét is annak a világháborúkkal, népcsoportok megsemmisítésével, forradalmakkal, kommunizmussal/kapitalizmussal, vagy másfajta diktatúrákkal terhelt időszak következményének tekinthetjük, ami ezer szállal befolyásolja ma is az utódok életét. Épp a fentebbiek miatt tisztázni illenék, ki is tekinthető keresztény értelmiséginek, általánosan véve mi is az az értelmiségi lét?

Nos, elképzelésem szerint a „keresztény értelmiségi” ember az, aki feladatul kapta, hogy „megvizsgáljon mindeneket”, s ha ezt megtette, életét a krisztusi tanításokhoz igazítja, tetteit ehhez méri. Jézus tanításai során így szólította meg a körülötte állókat: „bizony mondom néktek”. Magyarán, feltételezett egyfajta szellemi nagykorúságot, odafigyelést, intellektust mindenkiről már akkor is, ha azoknak bizony szükségük volt az Isten országáról való tanításra! Soha nem tett különbséget ember és ember között, senki elől sem zárta el a tudományt, a tanítást, nem gondolkodott kasztokban, a zsinagógákból „kivitte” a tanítás ígét az utcára, a mezőkre, a tópartokra, és nem tekintett az egyik emberre, mint alacsonyabb rendűre, a másokra pedig magasabb rendűre! Nem úgy, mint ahogy az manapság a keresztényeknél is (!) szokás! Gyakorlatilag mindegy is, hogy ki mit dolgozik, mivel foglalkozik: ha kötelező munkáján túl elgondolkodik a világról, ha megvizsgálja a környezetét, az életet, ha ebből következtetéseket szűr le önmagának, s ha kényszerrel is érez arra, hogy ezen tapasztalatai szerint éljen, vagy illetően tudását jobbitó szándékkal, verbálisan

továbadja, számomra ő a keresztény értelmiségi ember, vagy csak szimplán az értelmiségi ember. Horányi Özséb nagyon szemléletesen írta le egy helyütt: *az értelmiségi a reflexiókra képes ember*. Tehát van saját véleménye a dolgokról, azt megbeszéli társaival, közéletet él, ahogy írja. Ám, mindez szerintem még kevés ahhoz, hogy *keresztény értelmiségi* legyen valaki... Hamvas Béla a *Bor filozófiája* című munkájában a materialistákat tartja korunk lelki szegényeinek (nem az evangélium szerinti lelki szegénységre gondolt), tehát azokat, akik nem hisznek semmiben, illetve az anyagot teszik meg istenüknek, s a „lélek” szó alatt csupán az idegpályák játékát értik. Jézus a hegyi beszédében ad egy útmutatást, kiből lehet boldog, avagy kiből lehet „keresztény értelmiségi”: *boldogok a lelki szegények, akik sírnak, akik szelídek, akik éheznek és szomjúhozák az igazságot, az irgalmasok, akiknek szívük tiszta, akik békességre igyekeznek, akik háborúságot szenvednek az igazságért, akiket háborúság ér Jézusért!* (Az igazság szót ebben a tanításban kétféleképpen értelmezhetjük: egyszer jelenti magát Jézust, másodszer pedig a hétköznapi jelentését kell értenünk alatta; mindkét esetben nagyon fontos a „keresztény értelmiségi” jellemének leírásában, nem véletlenül szerepel kétszer is a beszédben!) Mindezen tulajdonságok összessége már-már a tökéletes ember prototípusát adná; de ilyen ember nincs, nem is volt, nem is lesz! Ám az ilyené válásra való törekvés részünkről elegendő ahhoz, hogy Isten előtt igazzá legyünk, azaz „jutalmat szerezzünk a mennyekben”.

Épp ezen dolgok miatt végzetesek az elmúlt száz év eseményei, mert amellet, hogy kiölte a moralitást az emberek többségéből, a maradék értelmiségieket is atomizálta, szétszélesztette, feladatuk végzése elől szétzüllesztette. A társadalmi diskurzusban, de a hétköznapi életben is egyre kevesebbek merik felvállalni a Jézus tanítása szerinti törvényeket, sőt, önmagukról bevallani azt, hogy ők ezek szerint élnek. Egyre kevesebben merik felvállalni a „figyelmeztető ember” szerepét (tudatosan nem próféta szerepet írtam), így lassan „morális alapja” épp a fordított erkölcsi tanoknak lesz a világban, nem pedig az eredeti, Jézusi tanoknak. (Hacsak már nem itt tartunk!)

Ugyancsak Hamvas Béla írja a *Vízöntő* című munkájában: *„az egyén tudatos tevékenységének helyébe a tömeg tudattalan tevékenysége lép”*. *„A tömeg uralma azt jelenti, hogy az egyéni, világos, értelmes, józan, tudatos tevékenység helyébe a tömeg zavaros, vak, homályos, tudattalan tevékenysége lép, és ezzel az egész emberi lét elhomályosul és elsüllyed.”*

Az *értelmiségi ember* egyik fő feladata az kellene legyen, hogy állja a sarat, kitartson a „vártán” akkor is, ha úgy érzi, egyedül van a tömeggel szemben... mert tudnia kell, hogy nincs egyedül, csak gondolkodó, értelmiségi társai épp messzebb vannak tőle. De vannak! Ugyanúgy, mint ő is... frusztráltan, depressziósan, sokszor kilátástalannak, értelmetlennek érezve az életet, a harcot, a becsületességet! A *keresztény értelmiségi embernek* talán könnyebb az egyéni sorsa, hiszen vigaszul ott az Ige, ott van előtte a kristálytisztán leírt út, s az út vége, Jézus és az Atya! Ám ezért a „könnyebbségért” nagy árat kell fizetnie... hitéért cserébe felelőssége is sokkal nagyobb a Köz ügyeiben, az emberiség dolgaiban, Isten dolgaiban, mint hitetlen társainak! (Ez a plusz lelki teher sokakat megvisel, illetve látva mások könnyű életét, elfordítja a figyelmet a valódi feladatoktól.) Akkor is így van ez, ha esetleg ez nem tudatosul minden keresztény értelmiségiben!

Ám, ahogy Ferenc pápa épp a napokban kijelentette: az életszentség mímélése, a normális keresztényi élet mímélése a legnagyobb ellenségünk! Igen, manapság a világ egyik követelménye az mindenki felé, hogy „kifelé” eljuttassuk ezt a szentséget, de ha visszavonulunk ajtóink mögé, mindenki azt csinálhat, amit csak akar! Nincs felelősségre vonás, nincs, aki ellenőrizhetné cselekedeteinket, gondolatainkat. Politikailag korrekt... ahogy mondják sok hazugságra manapság... lehet. Lehet, hogy nem erkölcsös, de törvényes – hangzik el vadabb esetben! A fő az, hogy azt lássák rólunk... és nem az, hogy mindig és mindenkor igazak maradjunk... Amikor pedig a morál és a törvényesség ennyire elkülönül egymástól, akkor fellazul az emberek törvénytisztelete is... „Miért legyek tisztességes? Kiterítenek úgymis...” A „ha neki szabad, nekem is” hozzáállás aztán oda vezet, hogy már nemcsak a bezárt ajtók mögött követnek el az emberek

elfogadhatatlan bűnöket, hanem az élet minden területén eluralkodik ez a nézet! A boltban becsapják a fiatalokat, öregeket, az éhesek szemrebbenés nélkül kirabolják a magatehetetlen öregeket, s ha azok ellenkeznek, akkor ugyanilyen szenvtelenül leszúrják, feldarabolják, stb. Ártatlan dolgoknak tűnnek ezek: pl. a buszon nem kapunk jegyet... na és bumm, akkor mi van? Mi van? Csak annyi, hogy egy idő után, ha a volán vállalat vezetője látja majd, hogy nincsenek utasok (mert jegyeladás sincs), megritkítja a járatok számát. Ha a járatok száma csökken, emberek veszíthetik el a munkájukat, mert nem tudnak esetleg bejárni dolgozni. Vagy nézzünk egy, az életünk mindennapjait befolyásoló dolgot, a politikát: A politika ma már sehol sem az országok jobbításáról, hanem valóban a hatalomért folytatott harcról szól- írja egy egyszerű ember valahol az interneten, aki megvizsgálta elméjében a politikát, s ezt találta róla. Hitler propagandaminisztere, Joseph Goebbels nevéhez fűződik a mondás: „Az átlagos ember annyira együgyű, hogy csak nyomatékosan kell hangsúlyozni valamit, és ha az állítást gyakran megismételjük, igazságként lesz elfogadva.” A politika és a politikai „elit” mára már egyértelműen hiszi és vallja, hogy amit tesznek, az az egyedüli üdvözítő jószág, és aki nem osztozik nézeteikkel, az kívül esik mindenben. Pedig a törvényeket betartani/betartatni és emberinek lenni nem ugyanaz!

Manapság a 2011-es statisztikák szerint Magyarország lakosságának több mint fele (54.6%, azaz **5 408 793 ember**) kötődik valamilyen vallási felekezethez. A legnagyobb vallás a kereszténység, melynek a legelterjedtebb része a katolicizmus (39%). Református 11,6 %, evangélikus 2,2 %, ortodoxok 0,1 %, zsidók 0,1 %, és muszlim vallású kb. 7000 fő él az országban.

Vallási hovatartozásáról nem volt hajlandó nyilatkozni 27,2 %, azaz 2 698 894 ember, míg felekezeten kívülinek a lakosság 18,2 %-a, azaz 1 806 409 ember vallja magát.

Fentebbi adatok riasztóak. Azért, mert kiderül ebből, hogy Magyarországon minden második ember kereszténynek vallja (!) magát. Riasztó az is, hogy egyre nagyobb az a közösség, akik nem mernek vallást tenni hitükről, akikről nem tudjuk, hogy milyen vallásúak, egyáltalán hisznek-e. De mivel a valóban „hitetlenek” be merték vallani ateizmusukat, így kijelenthetjük, hogy a lakosság 27.2 %-a nem hitetlen, csak valamilyen ok miatt nem meri felvállalni hitét nyilvánosan. (Miért? Milyen hátrány érne, ha bevallaná?)

Ez az okfejtés azt is jelenti, hogy mivel nagyobb idegen vallás Magyarországon nincs a köztudatban, nyilvánvaló, hogy a választ nem adók is keresztények. Kijelenthető így az, hogy az ország lakosságának 81,8 %-a keresztény. (Épp ezért riasztóak a manapság zajló folyamatok!) Ezeknek az embereknek vallásukból eredően önálló véleményüknek kellene lenni a világ dolgairól. Határozottan ki kellene állniuk a tisztesség, a becsületesség, a normalitás mellett. Ha egy társadalom döntő többsége bevallottan keresztény, akkor a társadalmon ennek látszani illenék!! Ezzel szemben ma Magyarországon, a magyar politikán, a magyar hétköznapi életben ez egyáltalán nem látszik! Ha osztanánk is Goebbels nézetét, hogy „Az átlagos ember ... együgyű...” (amit nem osztunk soha), akkor is feltételezhető lenne, hogy szép számmal vannak kiemelkedő képességű, és viselkedésű emberek, azaz „keresztény értelmiségiek”. És még ennek ellenére sem tapasztaljuk a hétköznapi életben azt, hogy a kereszténység és annak szellemisége áthatná életünk minden szegmensét. Sőt, egyre nagyobb mértékű a gyűlölködés, a szétszakítottság, a politikai megosztottság, a törvénytelenesség minden fronton!

A börtönökben büntetésüket töltő majd 17.000 ember a jéghegy csúcsa csupán, hiszen Magyarországon évente kb. 450.000 azaz négyszázötvenezer bejelentett bűnügyről tudunk. (Kíváncsi lennék, mennyi az a szám, amit nem jelentenek be, mert szégyellik, hogy velük történt meg ilyen, vagy azért, mert az a vélemény is igen erős, hogy nem lehet bízni a bűnüldöző szervek jó munkájában, magyarán értelmetlen feljelentést tenni, mert úgyszem találják meg az elkövetőt.)

Az is igaz, hogy a költő azt is írta: „Miért ne legyek tisztességes, kiterítenek ügyis...”, mégis, mintha társadalmi méretekben kevesen vallanák ezt a mondatot életprogramjuknak. (Mármint, hogy tisztességesek lesznek/maradnak.)

Ha politikusaink is deklaráltan keresztények, vagy legalább is vallásosak, akkor még furcsább a jelenlegi

helyzet! Kereszténydemokrata párt tagjai ülnek a Parlamentben, sőt, évek óta fúzióban vannak a hatalomban a nagyobbik kormánypárttal (*akik ugyancsak keresztényeknek vallják magukat*). Mára már az sem furcsa, hogy a szocialista pártnak vallási tagozata is van. (*Ezek szerint vannak hívő kommunisták/ szocialisták is.*) Épp ezért is elfogadhatatlan az a stílus, amit a fentebb említett „keresztény értelmiségiek” (*ha a politikust értelmiséginek tartjuk, márpedig az*) a politikai életben, és a törvénykezésben is képviselnek! Ugyanis elfogadottá tették az elmúlt években/évtizedekben azt, hogy csakis ez lehet egy politikus stílusa, hogy a „jó érdekében nem tilos hazudni”, hogy ha a politikus hazudik, az nem hazugság, hanem csak taktika, vagy ésszerű stratégia. Gyakorlatilag az igazság kimondásával együtt jár manapság az, hogy az induló képviselő-jelöltet nem választják meg, illetve kiközösítik, ellehetetlenítik. Aki győzni akar, annak hazudni kell!!! A győzelem egyenlő lett a hazugsággal!

Részben keresztény értelmiségijeink bűne az is, hogy a mai magyar sajtó és tájékoztatás olyan, amilyen. Hogy az újságokban, a médiában dühöng a hazugság, az álszentség, a gyomorforgató hamisság!! A médiák ilyenné alakítása is ezen emberek érdeke volt/van/lesz!

(Noam Chomsky a médiamanipulációt így foglalja össze: (melyet mindegyik politikai klikk ugyan úgy használ, mint a másik – némi módosítással –, legyen az jobb- vagy baloldali. A manipuláció az „állami rendszer” része, mindegy, hogy ki van épp hatalmon!))

1, Elterelési stratégia

Arra szolgál, hogy a közvélemény figyelmét elvonják a fontos problémáktól, és olyan dolgokra irányítsák, melyekről a politikai és gazdasági elit határoz. Ne érdeklődjön a publikum a tudományok, a gazdaság, a pszichológia, stb. iránt! Legyen elfoglalt, másra ne is gondoljon, mint aminek nincs realitása, legyen messze a valódi társadalmi problémáktól!

2, Problémagyártás megoldással

A módszer „egy előidézett helyzet teremtéséből” áll, ezt a publikum reakciójának alávetik, hogy aztán ő maga kérje azt a megoldást, amit óhajt a hatalom. Pl. hagyni kell egy véres támadás szervezését, s utána maga a népesség fogja kérni a fellépést még szabadságjogairól való lemondás árán is! Vagy: gazdasági válság előidézése révén elfogadtassa a szociális jogok visszavételét, a közszolgáltatások megsemmisítését, a „kisebb rosszat”...

3, Degradációs stratégia

Egy elfogadhatatlan intézkedés elfogadtatásához elég, ha mondjuk 10 év alatt fokozatosan vezetik be. Ez történt a neoliberalis, radikálisan új társadalmi-gazdasági politika megvalósításával 1980–1990-ben. Tömeges munkanélküliség, kiszervezések, alacsony bérek – (apró lépések a munkatörvénykönyvek reformjában annak olyan teljes átalakítása előtt, mint mikor a lepke már nem ismerhető fel a rovarban).

4, Fokozatossági stratégia

A népszerűtlen intézkedés bevezetésének másik fajtája, a „fájdalmas, de szükséges” típusú, a jelen publikuma beleegyezését kéri a jövőben bevezetendő intézkedéshez. Mindig könnyebb egy jövőendő áldozathozatal, mint egy jelenlegi; a „holnap tán jobban mennek a dolgok és nem is lesz rá szükség” naivitása időt hagy; a közönség pedig hozzászokik a gondolathoz. (hasonló a megrettentés-megkönnyebbülés módszere: szörnyű csapások suttogó terjesztése a közönség elborzasztására, majd a bejelentettnél enyhébb intézkedés bevezetése. Eredménye a megkönnyebbült sóhaj, mellyel elfogadást nyer a legelvetemültebb elképzelés is: „elveszik a rokkantnyugdíjat” – aztán csak a felét-harmadát vonják el...).

5, Gyermeki megszólítás

A nagyközönségnek szánt reklámok mintájára a megszólítottak infantilis megközelítése. Minél inkább a közönség félrevezetéséről van szó, annál inkább. Miért? Mert ha valakit 12 évesnek veszünk és úgy ajánlunk valamit szuggesztíven, nagy a valószínűsége, hogy mint egy 12 éves, kritika nélküli el is fogadja azt.

6, Az érzelmek megszólítása

Klasszikus módszer. Rövidzárlatként blokkolja a rációt, az egyén kritikai érzékét. Ráadásul az érzelmi rögzülés megnyitja tudatalattink ajtaját is, vágyakat, félelmeket, magatartási formákat közvetít. (hír: egy nyugdíjas azzal fenyegette xy-t, hogy a gyerekeit sósavval leönti, ha nem vonja vissza a szolgálati nyugdíj szabályainak megváltoztatásáról szóló törvényjavaslatot)

7, Tudatlanságban tartás

A publikumot olyan állapotban kell tartani, hogy képtelen legyen a rabszolgasorban tartására használt metódusok, technológiák felfogására. „Az alsóbb osztályok, a szegények számára biztosított oktatásnak a „nemtudás” olyan szakadékát kell képeznie, hogy az elszigetelje a felsőbb osztályoktól”.

8, A középszerűség dicsérete

Arra kell biztatni a közönséget, legyen „cool”, ostoba, vulgáris és kulturálatlan. Ne lógjon ki a sorból, hasonlítson a hasonzorűekhez, tartozzon a többséghez (magatartásminta : No de ki a f*sz az a ..? szellemesen D.T. politikus nyomdokain).

9, A felháborodás felváltása a vétkeesség érzésével

El kell hitetni az egyénnel, hogy szerencsétlenségéért ő maga a felelős. Nem elég intelligens, nem jó képességű, vagy nem tesz elég erőfeszítést. Ekkor – ahelyett, hogy a fennálló rendszer ellen háborodna fel – önfejlődéssel saját magát kezdi vádolni, depresszív állapotba kerül, stb. Akció nélkül pedig nincs forradalom!

10, Jobban ismerni az egyént, mint akár saját maga

Az elmúlt 50 év folyamán a tudomány növekvő szakadékot hozott létre a köznép és az elit tudása között. A biológiának, a neurobiológiának, az alkalmazott pszichológiának köszönhetően a „rendszer” az ember megismerése magas fokára érkezett. Ez a rendszer jobban ismer Téged, mint Te magadat, nagyobb ellenőrzést gyakorol az egyén felett, mint maga az egyén.

(Idézet az internetről: www.dokk.hu)

Mint látjuk, egy ördögi rendszer leírását kaptuk meg fentebb... És ezt a rendszert állítólagos keresztény emberek, keresztény értelmiségiek is (!) működtetik csak azért, hogy politikai, s ezzel gazdasági hatalmukat megerősítsék, megtartsák, hogy anyagilag a köznép fölött álljanak, hogy tisztességüket felváltsák a hatalom gyakorlásával!!!! Épp ezért kell az egyszerű emberekből ((akik ugyanolyan keresztények, csak talán becsületesebbek, vagy (ha szkeptikusok vagyunk) csak nem férnek hozzá a „húsosfazékhoz”?)) rabszolgákat „nevelni”. A rabszolgának ugyanis nincsenek igényei, és nem is gondolkodik semmin. Megelégszik azzal, amilye van... mind anyagi, mind szellemi szinten. Ám... önkéntesen lesz/lett rabszolga a társadalom jó része? Kötve hiszem!

(„Közösségi rabszolgaság)

A csoportmunka egyfajta mini diktatúra, amely arra kényszeríti az egyes embert, hogy hosszú órákon át fáradtságos munkát végezzen a munkája eredményeként keletkező haszon töredékéért. Manapság a legtöbb ember csoportban dolgozik, így a legtöbb embert diktatórikus környezetben alkalmaznak és rendkívül kevés idő jut számukra önnön lényük megtapasztalására az adott társadalmon és a világon belül. Ez az állapot rendkívül fogékonyra teszi az embereket a kormányzati befolyásolási szándékok befogadására, merthogy éppen ilyen módon irányítják őket a munkában is és teszik a rendszer szolgájává. Sokan hiszik, hogy a becsületben végigdolgozott hosszú és fárasztó órák, ami pontosan ugyanaz, mint a hajdani rabszolgaság, nem céltalan, ellenkezőleg, jó dolog, hiszen ezáltal a társadalom valamennyi tagjának életszínvonala emelkedik. Ez bizonyos körülmények között talán igaz is lehet, ám továbbra is alattomos befolyásoló eszközt jelent a hatalom kezében, és egy demokráciában az embereknek legalább tisztában kell lenniük ezzel a ténnyel.

(<http://aranylaci.freeweb.hu/manipulation/manipulation.htm>)

Fentebbiekből egyértelműen kiolvasható, hogy a szó klasszikus értelmében vett keresztény értelmiségről mint csoportról, mint életjobbító befolyásoló tényezőről ma Magyarországon nem beszélhetünk! *(Mert ha lenne ilyen, nem ilyen lenne a közéletünk, a hétköznapjaink, stb.)* Mindemellett természetesen létezik/ léteznek keresztény értelmiségiek! Előttük mélyen meghajlok, és tiszteletemet fejezem ki! Léteznek tisztességes, becsületes emberek szép számmal! *(Sőt, általában mindenki annak vallja magát, ám ennek igazságtartalmát az emberek cselekedeteiből objektíven meg lehet ítélni, csak vállalni kell ezt az „ítéletet”!)* Léteznek olyanok, akik halálukig kitartanak az elveik mellett, a feleségük mellett, a társuk, a családjuk mellett, az igazság mellett, az Isten mellett!!!

Csak egyre kevesebben vagyunk!!!

FETYKÓ JUDIT

AZ ÚTON VIII. rész

történetek, gondolatok, találkozások
úton, út közben, útfélen

„Lássuk ki lesz a párja”

Keresgélek a neten, aztán kikötve a Szívtárson, Anna nevű nőtársam levelét olvasom. Tanácsot kér, és kap is az Elvált Férfitől...

Vajon hány Anna van itt körülöttünk? Azt a folyamatosan vert asszonyt is ide értve, akinek a levele a Szívtárs nyitó oldalán jelenik meg.

Jártomban-keltemben figyelem az embereket, nőket, férfiakat, egészen kis gyerekeket, tiniket, öregeket, beszélgetésfoszlányokat hallok, sőt, néha megállok és a közelükben nézelődve várom a történetet, mert az előadott „hír”, „sztori” akkora érzelmi töltés hordoz, hogy ott tart, kíváncsivá téve mit mond még, mi a vége. (persze tudom, ez hallgatózásnak minősül...)

Rendkívül felfokozott agresszivitás, a másik eszközként való használata derül ki az elhallott történetekből; ahol meg ismerősként feltárulkozik valaki, ott meg egészen a mélységekből tör elő az elfojtott és megoldhatatlan mi is? Élhetetlen élethelyzet? Szomorúság? Csalódottság?

Meglepő, érthetetlen számomra, mikor házasságok, együttélések jönnek létre együttélésre alkalmatlan emberek között. Vagy fenti esetet véve, agresszív, fizikai erőszakot naponta (még az is sok, ha évente) alkalmazó társsal. Hümm. Alkalmazó. Hogy kéne ezt szépen leírni? Verekedős? Garázda? Meg még hány szó, kifejezés lehetne?...

Annyira megoldhatatlan a kényszerből együtt élő házaspárok anyagi szétválása, a házon való megosztozás, hogy ezért, a gyerekek miatt, a rokonok, a falu szája miatt (mert ez még mindig számít, hiába mutat a naptárt azt, amit...), a különböző álhitek (mert majd a házasságban megkomolyodik; egy jó asszony mellett; majd ha lesz gyerek; stb), és persze a szintén erősen meglévő elvárások (menjen szépen férjhez, nősüljön meg mert itt az ideje), és az ezekben szintén jelen levő rossz és téves álhitek, beidegződések elvezetnek a bármely ok, itt épp az agresszivitás miatti félelemnek arra a pontjára, mikor a bántalmazott fél némán tűri a napi pofonokat és közben viszi a család, a gyerekek ügyeit – s épp a gyerek fogja nagy eséllyel magára hagyni, vagy azzal azonosítani, hogy miért tűri/túrta azt évekig... – vagy világgá menekül, ahol nem leli helyét sem emberileg, sem anyagilag.

Hol a megoldás?

Van-e megoldás?

Persze, ki van találva, mint annyiszor, más dologban korábban volt, hogy a pofozkodó, verekedő házastársat hivatalosan el lehet távolítani a családtól. Működött ez anno vagy húsz éve, az alkoholistákkal kapcsolatban, ahol az agresszív, a család és maga egészségét és anyagi helyzetét tönkretévő férjet/feleséget, felnőtt gyereket kötelezni lehetett zárt intézetben belüli alkohol-elvonókúrára. Ez sem működött valami fényesen. A hivatalos eljárás lefolytatása, és a kezelés közt néha több mint egy év is eltelt, és a „pacienszt” gyakran csak hatósági kényszerrel lehetett a gyógyító intézetbe bevinni, ahol vagy végigcsinálta a kezelést, (túrta, mert ugyan kit lehet a saját akarat ellenére üdvözíteni, itt: leszoktatni az alkoholoról és akaratot önteni bele; ne kívánja korábbi életmódját, találjon új, a maga és környezete számára élhető tevékenységeket... új emberi játszmákat) – vagy megszökött a gyógyító intézetből, s kezdődött előlről az egész...

Meg persze, ha még volt, elvesztette a munkáját.

Pontosan ez a közös pont a ma családtól kitaltható/eltávolítható agresszívekkel. Mert akit eltiltanak a családtól/otthonától, az automatikusan hajléktalan lesz. Innen csak egy hangyahajszálnyi a munkahelye elvesztése (ha még volt munkahely).

Van itt megoldás?

Anna egyedül van. A magány néha szebbé és reménytelibbé teszi azt, amiről biztosan tudja: élehetlen. Levelét többször elolvassa, elég nagy esélyt látok arra, hogy minden fizikai fenyegetettség ellenére előbb-utóbb vissza fog költözni a családi házban, ahol kénytelen lesz a férje brutalitását ismét eltűni. . .

Addig még hosszú az útja. Próbálkozni fog sok dologgal. Sok tanácsot el fog fogadni, vagy meg fogja gondolni, hogy elfogadja-e a tanácsokat. Az egyedüllét, a szeretet vágya, annak a fontosságnak a vágya, hogy tartozzon valakihez, ahol szükség van a szeretetére, csak arra, hogy a tipikusan női tevékenységeket elássa, s ezek értékelésének a reménye meglegyen – szóval ezek és még számtalan dolog – érlelni fogja az elhatározását.

Hosszú az útja, írom, mert bizony még sok-sok csalódott, egyedül élő, jó és rossz személyiségű emberrel fog találkozni, akiknek a szándékai és életmintái nem biztos, hogy Annának jó lesznek, s azzal is számolnia kell, hogy az egyedüllét másokat is szorongat. A barátságok, a kínálkozó társak (is) egyfolytában mérlegelnek, és a maguk számára legjobb lehetőséget igyekeznek megtalálni. Vajon hol illek bele ezekbe a keresésekbe Anna keresései? Hol talál megoldást, kivezető utat? Hiszen a hasonló „cipőben”, élethelyzetben lévők sem tudnak kiutat. Aki meg éli a maga számára normálisnak mondható életét, az csak részben tud előállni valami jó ötlettel, mit is lehetne tenni.

Előkerülnek az álszentek, a vallásosak, a feministák, csak azért is megmutatom gondolkodásúak, és sok más ember. . .

Végül mégis Annának, meg azoknak a nőknek, férfiaknak kell egyedül dönteni, akik az áldatlan élethelyzetben benne vannak, akik épp azt élik. Ez vonatkozik mindannyiunkra, akkor is, mikor belemegyünk egy-egy kapcsolatba, akkor is, mikor kilépünk belőle, és akkor, mikor valami újat akarunk, meg akkor, ha visszalépnénk a nem élhető, de a jelenleginél (talán, vagy csak a megszépült emlékek, álhitek miatt) még mindig jobban élhető a mostani rossznál kevésbé rossz rosszba. . . .

*

Kék Gyöngy klub... Perla Blue...

Jól hangzó elnevezés. Jól hangzó elnevezés? Vajon kinek mit jelent?

A Szívtárson megjelenő napló, egy nő tollából. . . és pont azért, mert egy nő, a nő életéről szól, olyan titkairól, ami csak a megjelenés, a közlés révén kerül nyilvánosság, az olvasó elé – ki-ki a maga értékrendje szerint olvassa, mond véleményt, vagy inkább ítéletet róla. Nem a naplóról! Mert „mond ítéletet róla” de nem ám a naplóról, nem is annak szövegtechnikájáról, a történet érdekességéről, különlegességéről mond ítéletet, hanem a nőről, aki itt magával a naplóval azonos.

A reakciók mégsem a napló = nő-ről árulnak el sokat. Azokról, akik valamilyen irányban vélekednek róla, szintén sok-sok információhoz jut az olvasó. Most ezen sorok írójáról is, hiszen aki hozzászól, az kiteszi magát a mások, a rajta kívül állók véleményének.

A Kék Gyöngy klub, Perla Blue olyan titkokat tár fel, amiknek megismerését sokan vágyják/vágyjuk, a megismerés után viszont saját egyéni életutunk és belső értékrendszerünk szerint alkotunk véleményt. A szeretőnek levés, a jó szerető – bár rendkívüli módon, és sokáig tabu téma volt, és ma sem tartozik a dicsérendő témák és élethelyzetek közé, főleg nem egy nő életéből véve –, mégis, akár hogyan is tagadja bárki, állandóan jelen levő gondolat az ember életében, megkezdődik a tinédzser kor fantáziáival, majd később ismerkedésekkel, első szerelemmel kapcsolatos, talán még a pettingig el sem jutó, a hormonok és a külső hatások folyamatos meglétével; és bevallva, vagy tagadva: az életünk elég nagy dilemmája a szexualitás. Az marad még az idős korban is, ahol szintén mindenki a maga megélt, vágyott szerelmi élete szerint alkot véleményt, főleg a másikról, a fiatalabbról, ahol már a kor miatt beleszíneződhet némi távolságtartás, és „bölcs” ítélethozatal az épp még szerelmileg aktív korban lévők fölött. (Azért láttam már szerelmes idős, öreg, sőt nagyon öreg embert, értem itt a férfit és a nőt vagy hogy a sorrend ne legyen döntő: a nőt és férfit.)

Napi „bulvár” televízió adásokban a különböző kibeszélő műsorok, vagy egyes családok életét bemutatók (és igen sok pénz kap érte a bemutatott család, nem fizikai munkával, vagy jelentős szellemi teljesítménnyel keresi meg a mindennapit), az értékeket, szerelmet, családi összetartozást éktelenül torz formákban mutatják meg. Hipotézis: aki nem ismer mást és aki ezt nézi, még képes elhinni: ez az élet. – Sokan ismernek mást. Mégis: sokan elhiszik.

A nő, itt a napló írója, olyan valaki, aki épp csinálhatna mást is. Ahogy az egyik hozzászóló megjegyzi: nevelhetne gyerekeket, vezethetné a háztartását, stb. meg még A-Z-ig bármit, ami szerintem, és bárki szerint dolga lenne egy nőnek. Erről, hogy mi is lenne a dolga a nőnek, egy nőnek, itt épp Perla Blue-nak, fejezeteket lehetne írni. Meg a férfiakról természetesen, nekik mi lenne a dolguk... Gondolataim továbbvitele miatt a fejezetek írását és a hozzá kapcsolódó hivatkozásokat, adatgyűjtést, támogató és ellenvéleményeket most kihagyom, erősen gondolva rá (mint sokszor, ha valamilyen szélsőségesnek tűnő témában gondolkodom), ez a Krisztus utáni 2008-ik év, talán a többség, akik rajtam kívül vannak, szóval a mások is gondolnak erre...

Ifjú koromban nagy sláger volt néhány könyv; Lawrence: *Lady Chatterley szeretője*, a *Szépasszonyok egy gazdag házban*, a *Káma-Sutra*... a hetvenes években lassan kezdtek megjelenni, olvasta ezeket mindenki, aki csak hozzájutott. Nem is beszélve a francia szimbolista költők szerelmi költészetéről (XIX. Század, azaz 1800-as évek): pl Verlaine: *Iskoláslány*, Rimbaud: *Tetvésző lányok*. Boudelaire: *A haj*. Vagy Csáth Géza naplója (1910 tájáról), vagy a közelmúltban megjelent az *Egy nő* Esterházy Péter könyve. Vagy a szintén erotikus, reneszánsz kori *Dekameron*. Móricz: *Arvalányok*. Alberto Moravia: *Az unalom*. Aztán nem kell meglepedkezni a százforintos könyvek közt nyíltan vehető/kapható kemény erotikus regényekről.

A XX. század elejétől a női írók is egyre nyíltabban írnak erotikáról, nemiségről. Ez azért fontos, mert a nőket még mindig sokkal szigorúbban kárhoztatják (képmutatóan) ha ilyen témát érintenek, elvégre: hogy jönnek ők ahhoz, hogy ne csak a nemiség tárgyai legyenek...

Sokkal korábban is voltak hasonló könyvek, és nem akarok itt vallási ellentétet, vagy szentnek tartott könyv gyalázását, de bizony az Ó-szövetségi történetek is bőven és gazdagon tartalmaznak erotikus mondanivalót, persze ott is azért gyakran a nő húzza a rövidebbet, azaz őreá kiáltja ki a tömeg: megkövezni. Élvezi is a tömeg az iszonyú halált, s biztosan van közöttük, ahogy napjainkban is van a népeességben, akit épp ez a szörnyű kínhalál elégít ki (nem csak lelki kielégülésre gondoltam...). Meg persze vannak olyan burkoltan erotikát tartalmazó részek, ahol a testi bűn erénnyé válik, ha valakik, valamely népcsoport megmentéséért teszik.

Perla blue feltárja titkait. Ezek a titkok, így összegezve erőteljes érzelmi hullámokat vetnek. Aki szingli ellenes, kitűzheti a zászlót: íme, itt egy! aki nőellenes, az szintén csatlakozhat. Aki a férjét, vagy ha már nem is a férjét, csak a gyermeke apját (a közös anyagi, emberi létet, és már nem férfit, nem a férj-szeretőt!) félti egy másik nőtől, Perla Blue-tól, az is megbotránkozik. Ez eddig inkább a női oldal volt. A másik oldalon viszont szintén elindul valami: részben a szingliség ellen, részben a felháborító tény ellen, hogy egy nő így tud, akar (akar?) élni; hogy „nekem nem jut egy ilyen bevállalós nő”, a nőnek a fakanál mellett a helye, stb. erről is oldalakat lehetne írni.

Különleges időszakot élünk, ahol általában a minden kipróbálása, a többségtől való eltérés, kitűnés a „trendy”, a szerelmi élet, a magánélet is gyakran szélsőséges irányokat vesz. Jóraivaló családapát kapnak rajta útszéli ribanccal, vagy találják meg a szeretkezés után holtan az útfelen –, megmagyarázhatatlan (?) ok vitte oda. Nem is tudná a feleségének, gyerekének megmagyarázni, ha túléli és akkor azonosulna tetteivel... Kiszámíthatatlan, kibemilyen vágyak, fantáziák törnek elő, és viszik az egyént a megvalósítás felé. Egyikünknek sincs rá garanciája, hogy az önmaga és a körötte élők szerint elvárt énjéből mikor lép ki csak egy kaland, vagy akár végleges új út felé. Ennek szép megfogalmazása bibliai szövegben van (ez is...), ami nagyon szabadon kb így szól: az Istennek kedvesebb, aki megtér. Mármint a bűnből megtér. Egyik példatörténet erre a tékozló fiú. Ez ellenérzést okoz, mégis, meggondolva, a felettünk álló jól érti, amit mond: aki már tudja mi a rossz, az könnyebben hagyja el, mint aki csak vágyik rá, nem ismervé annak sötét bugyrait.

A titkos kapcsolat bűn? Nem bűn? Hadd folyjék róla a diskurzus!

Perla Blue szerelemi életéhez társ kell. Akivel csinálja. A szellemi és testi játékokat. Róla/róluk is érdemes lenne véleményt mondani... a férfiakról, akik társak, partnerek a történetben.

Az **Elvált Férfi** sorai megszívlelendők. Ő is önmagát is beleadta a levelébe: emberi szavakat írt, egy másik embernek. Amiről Perla Blue naplója szól, amit az a napló elárul mindannyiunknak, az meghökkentő, jó és rossz irányban értékelhető. Egy viszont biztos: olyan, amilyen, de nagyon emberi.

*

Beny anyjának dolgai...

Beni? Beny?... Tedy?... Vagy mégis Beny?... Vajon melyik az igazi. Így, hallás után nemigen lehet eldönteni, bár a név írása és eredete majdnem lényegtelen a történet szempontjából.

Egész nyáron, a reggeli, majd a késő délelőtti órákban, periodikusan megjelenik a házak közti, járdalapokkal burkolt térszerű, pados, diófás, virággal beültetett részen egy nagyhangú valaki, akinek a torkából úgy tör föl a hang, mintha valami öblös hordóból beszélne. Van orgánuma... Innen fentről, a sokadik emeletről rálátni az épp összegyűlőben lévő alkalmi társaságra, akik egy része hajléktalan, ők ezen a környéken tanyáznak nyaranta, néha még éjjel is ott alszanak a padokon; meg mások, a hajnalban már az első kocsmát kereső „én nem vagyok alkoholista, nálam nincs otthon egy csepp alkohol sem” ivók; az épp arra járó semmittevők, vagy az épp ott átmenő munkába igyekvők, akiknek az összeverődő társaság szorgalmas-illedelemesen kíván jó reggel – épp jó reggelt, mikor még reggel van, meg jó napot, mikor már jó napnak megfelelő időt mutat a patika falán levő óra... ritkán, igazán ritkán, jön egy-egy magát jótét léleknek érző és jótét lélekként cselekvő nyugdíjas nő, akik becsomagolva adnak egy-egy adag reggelit vagy ebédet a hajléktalanoknak; mire az őket észrevevő, vagy megfigyelő házbeliek legközelebbi velük való találkozáskor, csak úgy spontán és „magától érthetően”, maga értsen belőle – zordon és szigorú szemrehányásokkal illetnek minden bolond vénasszonyt, aki ezeket itt eteti, ezeket, akik itt rondítanak, és majd a végén még valami járványt is itt fognak terjeszteni, vagy még képes valamelyik és a padon fekvé meghal, csak úgy... meg egyébként sem lehet ezektől leülni a padokra, mindenütt ott vannak, hát mért kell még jobban ideszoktatni ezt a semmire kellő népséget...

Az öblös hang tulajdonosa kutyát sétáltat, naponta többször. Vagy egy éve költözhetett a környékre, vagy azóta nyugdíjas, vagy csak van ideje, szóval két-három alkalommal felhangzik: Beny! Beny! Hol vagy! Jössz ide rögtön! Beny biztosan odamegy, hiszen hova is mehetne... Valószínűleg Beny, míg a gazdit sétáltatja (mivel néha úgy veszi ki magát ez a nagy lakótelepi, lakásba kényszerített kutyatartás, mintha a kutya sétáltatná a gazdát...), szeretne futni, nagyobb távot bejárni, ám nem lehet. Valahonnan jönnek, nem tudni honnan, a gazdának itt véget ér a séta, megáll és nagyhangon beszél. Öblös hangja visszazeng a házak faláról. Élvezi, hogy beszél, talán ez az a hely, ahol a hangja zengése jól érvényesül, így a kutyának itt meg kell állnia, míg a gazdi... no, a gazdi nem pisil (nem itt pisil...), nem is vesz új szagmintákat... a gazdi elmondja a magáét. Beny meg unatkozik, és szaladgál, próbálja növelni a befutható kört... a gazda meg azonos periódusban elkiáltja magát: Beny! Beny! Jössz vissza rögtön! – nem kérdés ez, hanem parancs.

Ma délelőtt, mikor már a második periódus sétáltatás volt, és az öblös hangú gazda ismét jól kitérgyalta a világ sorsát az épp jelen levőkkel, sőt az egyiknek meg is mondta a magáét: „te akkora marha vagy, kár beléd még a levegő is!” – ismét felhangzott: Beny! Beny! Jössz vissza rögtön!

A kutya valószínűleg nem jött, mert az öblös hangú káromkodott, majd – és ekkor kinéztem az ablakon, hogy végre lássam már azt a Benyt, ha már hónapok óta hallom, ahogy öblös trenírozza, vajon miféle kutya ez a Beny? – egy idős, középtermetű, pocakos férfi forgolódott és láthatóan keresett valamit, majd a szokottnál is nagyobb kiáltott, nem is kiáltott, ordított: Beny! Beny! Jössz vissza rögtön! A k-va anyádat!

A tér több helyen kínált magából kijáratot, az egyikből előfutott egy kistermetű kutya, olyan vöröses barna kicsit lógó szőrű, akinek hosszú és alul szögletes füle volt, és leült a gazdi elé. Az nem szól semmit, elindult, be a lakótelep belseje felé, a kutyus láthatóan kelleetlenül követte.

Beny... vajon mit gondolt Beny... a saját anyjáról, ha egyáltalán a kutya gondol a saját anyjára... és ha gondol, akkor bizony kikéri magának ezt a feltételezést. Beny megy a gazdi után, aki később, meg holnap, meg azután sem fog tovább menni, csak eddig, ahol megzengeti öblös hangját, és mikor úgy látja, visszafordul. Talán egyszer, majd ha a gazdinak hosszabb sétát javasolnak valami miatt, akkor... Beny hűséges, Beny már nem is törődik az öblös hangú ember szitkaival, mikor az öblös hangú szólítja, minden igyekezetével kimutatja testbeszédében: igen, itt vagyok, csak mondd mit akarsz! Ezt csak egy kutya tudja. Erre csak egy kutya képes...

*

Történet – mindkettőtöknek...

Ma reggel jöttem haza éjszakai ügyeletből, elszánva magam, hogy gyorsan áthúzzom az ágyat, és aztán délig alszom.

Kinyitottam a kishálószobában, = hálószobában az ablakot, amit a férjem gondosan bezárt, tekintettel a jelentős éjszakai lehülésre, meg arra, hogy a galamb ne jöhessen ismét be a szobába. Mert már egyszer bejött, vagy három napja, és fel is ült – ennek a túlsúfolt szobának az ablaka előtt álló, a tv takarásában lévő –, úgy nyolcvan centi magas kisasztalra.

Amint nyitom az erkélyajtót, a párkányról: huss! Elrepült egy galamb. Nézem, hát a másik pont olyan tollruhát viselő meg nem a „kisgalamb”. A levegőben ferde irányban le is navigált a mi kezdő repülőnk az alattunk levő egyszintes épületcsoport tetejére. Ott aztán láthatóan tanácstalanul álldogált.

A férjemmel néztük, hogy mi lesz. Ez a galamb azonban nem akart galambként viselkedni, és nem rótt a repülés megkezdésekor jellemző öröm-köröket, amikor nem tud a madár betelni a repülés örömeivel.

A történeteken úgy áthangolódtam, hogy minden álom kiment a szememből. Mivel alvásról most már szó nem lehetett, port töröltem a kishálószobában, áthúztam az ágyat, és hogy ne csak a mosógép duruzsoljon a konyhában, kiporszívóztam a kisebbik szobát.

A kisasztal is letakarítottam, amin volt két cserép amarillisz, de most csak a hagymája éktelenkedett, mert a galambocskák oda való felröppenésekor becsülettel leirtotta róla az összes levelet és kikotorta a cserepekből a földet, meg a cserepek mellett levő, sógornóm mamájától örökölt zenélő dobozt becsülettel, galamb módon le is pecsételte. Szóval halkán morogva szidtam a galambnemzetség minden tagját, meg a magam-nemzetség minden bolond nőjének tagját, főleg magamat, aki hagytam, hogy az én párom kedvéért a galamb itt költjön az erkélyen. Ez a ma huss-elröppent madár már a harmadik költés volt az idén, és mivel igen aktív burukkoló szerelemi életet éltek a szülők, már megint leraktak két tojást, míg a múltkor vidéken voltunk. Három nap távollét, és ezek se szó, se beszéd, még csak új fészek építésével sem foglalkoztak (igaz, az új fészek kezdeményét leszedtem előtte az erkély sarkában lévő letakart télgumikról... szóval szükséghelyezet teremtettem...), csak potty, és ott volt két új tojás. A férjem meg, mint aki ráérez a dologra, amint hazajöttünk, azonnal kiment az erkélyre, hogy ott van-e valami újság. Volt. Újabb kotlásnak nézünk elébe...

Mikor már spaknival, meg egy csak erre a célra használ kaparóval eltüntettem az erkélyről a galambbőrleket, fel is mostam bőven domesztosos vízzel, meg a szoba is ki volt takarítva (na, ez tűzás, az irodalmi kör újságjai még mindig halomszám vannak lerakva, majd estig kihordom a tárolóba azt is...) feléledt bennem az érdeklődés, hogy na, hol ez a bitang. Már mint a galamb, amit/akit egy hete fényképeztem. Mert bizony ez valami mutáns. A szárnya tolla részben felfele kunkorodik, vajon hogy fog ez rendesen repül, mikor nem csak a párkányról való kiugrás segít?...

Lent ácsorgott a földön, igen tanácstalan volt, és sehogy nem bírt felrepülni. Néha el-elbújt. Szerencséjére sem kutya, sem galamb iránt érdeklődő gyerek nem járt arra. Ott ácsorgott lent a köveken vagy egy órát. Forgott körbe, körbe, néha szalad pár lépést és a szárnyait bontogatta, de csak esetlen és egy-két méterre való repülésre futotta a tudományából.

Ez még képes, és megdöglik... morogtam. Amire a férjem azt kérdezte, hogy akkor most mi lesz. Erre előadtam az „elegem van a galambszar takarításból” című kettőnk által már jól ismert magánszámomat, természetesen a megfelelő refréneket megismételve. Aztán levettem az átizzadt itthoni takarító ruhát, felkaptam egy rövidnadrágot meg egy tiszta blúzt, és hónom alatt egy reklámszatyorral, magamban még folyamatosan szidva saját gyenge akaratomat, ellenszegülésemet a kiadott rendelettel, miszerint tilos a galambok etetés = tilos a tenyésztése, és mi naná, most az éven galambot tenyésztünk... közben kedvesen köszöntünk az ajtószomszéd apjával, aki épp az erkélybeépítést felügyelte, míg a szomszéd nincs itthon... na ez is épp oda fog látni, ahol én galambot akarok fogni... vagy azt hiszi nincs mit enni és galamblevesre vadászok... még hülyének néz... vagy talán sejti vagy tudja is, mi lakik nálunk, elvégre falszomszédok vagyunk...

Lent a kisgalamb forgolódott. Ide-oda tipegett, próbált repülni, de megint csak a föld felszíne felett sikerült neki alig egy méter. Maradtál volna a tetőn, gondoltam. Futott előttem, próbálgatta a repülést. Felnézetem. Máskor néptelenek az erkélyek, de most épp mindenkit ott evett a fene, vagy ablakot pucoltak, vagy a virágokat locsolták, vagy épp csak könyököltek...

Kisgalamb becsülettel menekült előlem, mintha hetekig nem tőlem kapott volna enni, mióta a szülők már rá se hederítenek. Jó irányba futott, a ház másik oldalára csak konyhaablakok nyílnak. Aztán mikor már megelégteltem a galamb-kísérést, utána eredtem és elkaptam. Bevágtam a szatyorba, szatyor a hónom alatt, és ártatlan képpel bejöttem a házba. Meglepően meleg volt a kis test a reklám-szatyron keresztül, éreztem a szíve dobogását. A gondnok épp az egyik liftet takarította, a másik lift meg igen lassan jött lefelé. Kínomban még kiszedtem a leveleket a ládából, aztán ártatlan képpel elköszönve (remélem ártatlan és nem galamb-begyűjtő képpel) hazajöttem. A férjem nyitott ajtóval várt, a szomszédék szőnyegpadlójának lezáró szalagját a folyosón kenték be ragasztóval, no galamb, gondoltam, most szipuzhatsz is...

Elengedtem a kópét az erkélyen. Rögtön kihullt belőle egy toll. Talán miattam volt, vagy nem, de rám nézett és valami elégettség volt benne. Azonnal vizet ivott, egy friss pecsétet tett az erkély tiszta linóleumára és felült a földön lévő virágláda szélére, ahol a szülei kotlanak a többedik csapat tojásán.

Azóta ott ül.

Nincs legközelebb. Lehet, ennek sem kelet volna lennie, így lennie, mert még tojás korában ki kellett volna raknom innen... hiszen még tilos is, amit hagyunk, csináltunk, hogy itt költsenek az erkélyen...

Egyszer volt a Csertőben galambvadászat, galamb után futó módszerrel.

Ideje jövőre beépíttetni a kisebbik erkélyt is... hogy ne jöhessenek be többé.

*

CSÁKY KÁROLY

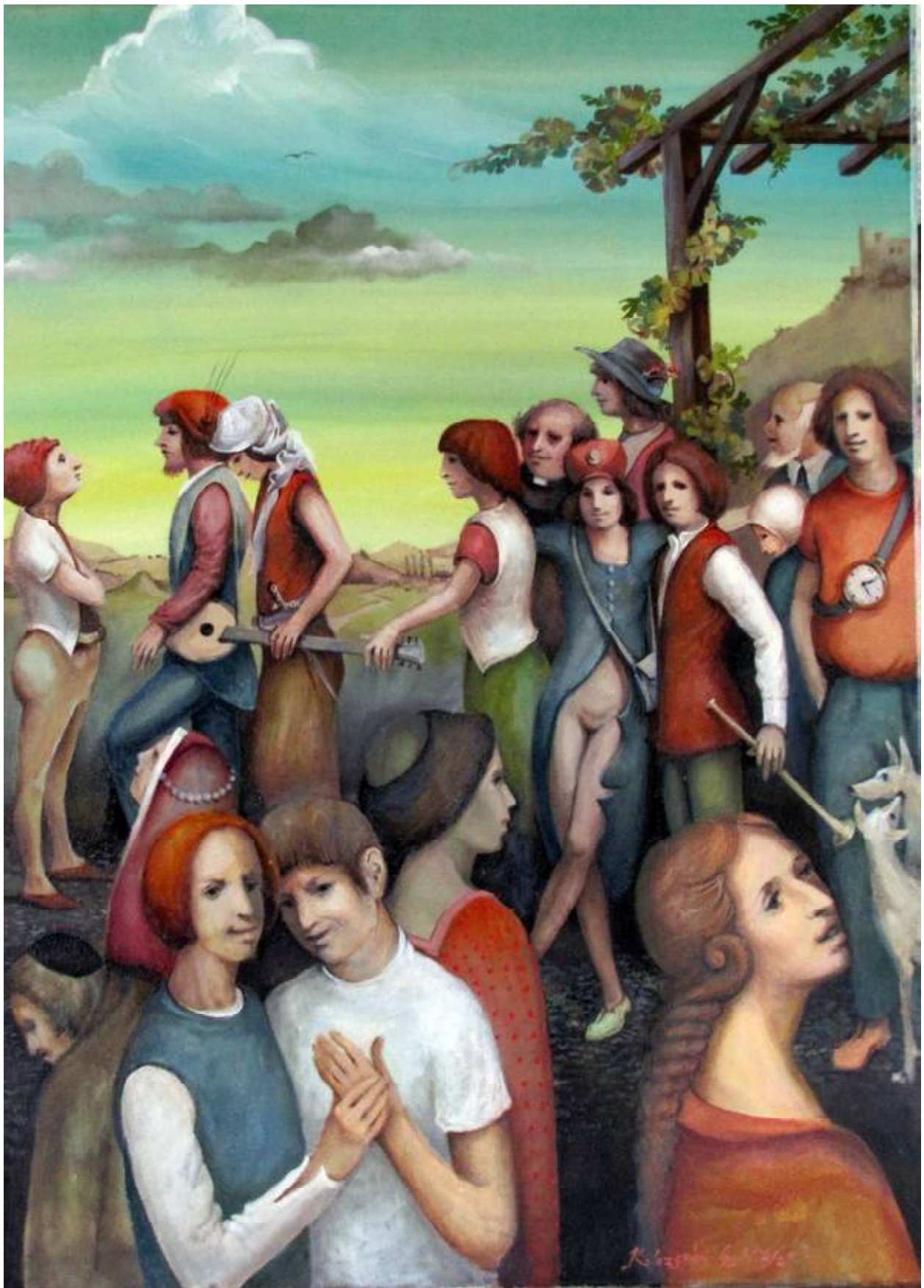
Rejtekező ördögfiókáink

Íme,
tornácai a
földi pokolnak:

cini-
kusok
cin-
cognak,
acélt gyúrná-
nak
maguknak;
hivalkodnak,
hizakodnak
öntel-
ten;
kapaszkodnak
fel az égig,
létrájukról a
trónt érintik.

Ki lejjebb van,
azt leintik,
e világból is
kinézik,
tisztá szavát
már nem értik;
nincs irgalom,
se kegyelem;
bezárják egy
nagy dobozba,
polcaikon
betapossák
vastag porba.

(2014.10.1.)

Hová lesz a séta? (70x50 olaj, vászon)

DEBRECZENY GYÖRGY

két tépőzár miatt

Nagy Zsuka tél a hegyen c. verse nyomán

milyen jó lett volna a felvonóban
csókolgatni a fagyott sörösdobozt
de hát a felvonót lekéstük
két szerelmes tépőzár miatt

tiszta hó pergett az ég szeméből
belefagytak a borba a szegfűszegek
Krisztus öt szent sebében
ilyenkor öt szent szegfűszeg

együtt fáztunk a műanyag pohárral
mert Pilis itt a szent kereszt
átázott átfázott a bakancs a hótengeren
ez a tizenharmadik szín a szivárványé ó Lucifer

milyen jó lett volna a sörösdobozban
csókolgatni a fagyott felvonót
de hát a szerelmet lekéstük
két széttépett tépőzár miatt

Kisasszony csókja (carrarai márvány)

CSÁKY KÁROLY

Egy református magyar kisnemesi település sorsfordulói

Ahhoz, hogy egy település jelenlegi sorsának alakulását, pillanatnyi helyzetét jobban megértsük, mélyebbre kell ásni. Ismernünk kell az adott közösség lélektanát, demográfiáját, a változások okait s a történelmi sorsfordulók lecsapódásait. Így van ez természetesen a Bars és Hont határán települt Borival, melyet egykor a lakosság társadalmi rétegzettsége alapján Nemesborinak is neveztek. Mi most nem tekintünk vissza a több évszázados előzményekre. Megtettük ezt a 2009-ben megjelent falumonográfiánkban (*Nemesbori sorsfordulói. Őrhely a történelem sodrában. Madách-Posonium*), bár a kötet talán alacsony példányszámánál fogva el sem jutott a szélesebb olvasóközönségig-érdeklődőkhöz. Mostani vizsgálódásunk tárgya csupán a néhány évszázadot kitevő időszak Borit is érintő eseményeinek sora.

Az 1850. évi országos összeírás adatait ifj. Palugyay Imre közölte, s mint ebből kiderül, a községben a XIX. század közepén mindössze 329 lakos élt. Ebből katolikus volt 129, evangélikus 14, református pedig 170. Magyaroknak tüntettek fel 313 polgárt, zsidóknak pedig 6 lakost. (1854: 659)

Az 1890-es népszámlálás adatait Pongrácz Elemér Almanachjában olvashatjuk. Ekkor a lakók száma 375-re emelkedett; közülük 286 magyar, 12 németnek, 77 pedig szlováknak vallotta magát. A római katolikusok száma 120, az evangélikusoké 36, a reformátusoké 204, a zsidóké pedig 15 volt. (1893: 84–85)

Különösen alakult és módosult a nyelvhatáron s a felekezeti területen megbúvó kisnemesi falu nemzetiségi összetétele a történelem folyamán. Erről Kőrössy József írt figyelemkeltően a XIX. század végén, így összegezve következtetéseit: „Igen változatos és megörökítésre méltó Bori nemzetiségi hányattatása. A református Bori a XVII. században, éppúgy, mint Varsány, közbirtokosok és nagyrészt előkelő nemesi családok, valamint kiváltságos alsó nemesség tulajdona és tisztán magyar falu volt. Mídon Körmeny reform. esperes 1687-ben a gályarabságból hazakerült, a kis Bori hitta meg lelkésznek. Az 1749. évből fennmaradt akta szerint számos tanú igazolja, miszerint itt előbb soha más, mint református ember nem lakott. Az evangélikusok üldözése után Bori volt egyike azon hét református gyülekezetnek, mely 1733-ban Hont megyében még fennállt. Később azonban a magyar református elem egyes házasságok és kivándorlások következtében igen elgyengülvén, a református gyülekezetet már végfelosztás fenyegette. Egy 1797. évbéli ref. egyházi vizsgálat egyebet nyomorúságnál nem talál. A magyar elemnek e körülményből megállapítható fogyásával és hanyatlásával összevág, ha a múlt század végéről rendelkezésre álló statisztikai források Borit összhangzólag már tót községnek nevezik. Dülői azonban ez időben is mind megtartották magyar neveiket. (Így a falu egyik részének neve Árnyék, a másiké Mogyorós. Dülőnevek: Nyolcházhely, Csont-árka, Kényesi-irtás (előbb Galambos irtása), Nyitvánok, Ereszkedő dülő stb.) Szabadunk negyedik tizedében Bori megint magyar falu gyanánt tűnik föl; 1850-ben még az akkori abszolút kormány összeírása is tiszta magyar isméri el, 319 lakó közt 313 magyart és 6 zsidót találván. Evvel szemben Bori jelenlegi állapota, mely szerint csak háromnegyed részben magyar, esetleg figyelmet érdemlő hanyatlást jelenthetne. A tót elem szaporodása különben csakis a cselédség hullámszámból ered: Bori állandó lakossága magyarnak mondható.” (1898:31)

Kőrössy fent idézett soraihoz s az eddig közölt statisztikai hivatkozásokhoz csak annyit fűznénk itt hozzá, hogy a nemzetiségi-vallási számadatokkal, statisztikákkal mindig óvatosan és körültekintően kell bánni. Mert mint ahogyan például nem mondhatjuk ki kategorikusan, hogy Bori a XVIII. század végén tót falu volt, azt sem állíthatjuk, hogy az 1700-as évek elején-közepén Borit nem lakta volna más, mint református és magyar lakosság. Ahogyan az sem igen hihető, hogy az 1850-es összeírás csak 313 magyart és 6 zsidót talált volna itt. A statisztika ilyen-olyan alakulása sok mindentől függött, és nem mindig tükrözte a valóságot. Hisz különböző korokban, különböző helyzetekben rengeteg minden befolyásolta a hiteles

adatközlést: a vallási villongások, a birtokviszonyok alakulása, a társadalmi rétegezettség, a politikai befolyás stb. S ezeket mind-mind figyelembe kell vennünk, s csak azután bocsátkozhatunk valamilyen – nem mindig messzemenő – következtetés levonására. Ennek szellemében vizsgáljuk mi is tovább az újabb népszámlálási és statisztikai adatokat.

A Borovszky Samu szerkesztette 1906-os vármegye-monográfiában Bori magyar kisközségként szerepel 73 házzal, 383 ev. ref. lakossal (31). Ez az adat sem állja meg helyét, hisz néhány év múlva az 1910-es népszámlálás a falu 362 lakójából már csak 312-t, azaz az összlakosság 86 %-át találta magyarnak, 50-en pedig szlováknak vallották magukat. Az utóbbiak biztosan nem voltak reformátusok, amit a népszámlálás vallási hovatarozást vizsgáló adatai is megerősítenek. Eszerint a lakók közül 111 katolikus, 222 református, 24 evangélikus, 5 pedig zsidó volt (<http://adatbazis.mtaki.com>).

Az 1930-as összeírás szerint a lakók száma 463, ebből 370 a magyar, 67 a szlovák; 262 református vallású, 164 római katolikus, 33 evangélikus, 2 zsidó, 2 pedig egyéb felekezetű. A visszacsatolás után is módosult a falu nemzetiségi-vallási képe. A 427 itteni lakóból 180 római katolikus, 2 görög katolikus, 205 református, 39 evangélikus, 1 zsidó vallású volt. A település 95 %-a magyarnak, 4 %-a pedig szlováknak vallotta magát. Ehhez nyilván hozzájárult, hogy néhány szlovák elköltözött innen, a cselédség itt maradt része pedig származása ellenére is magyarnak vallotta magát.

Jelentős változásokra került sor az 1945–1950 közti időszakban. A magyarság helyzetéből, szemszögéből vizsgálva a dolgokat, ez a megaláztatás, a földönfutóvá válás korszaka, amikor az emberek egy részét elűldözték szülőföldjéről: sokakat Csehországba deportáltak vagy munkára kényszerítettek oda, később pedig még több magyart az anyaországba telepítettek. Ez teljesen megváltoztatta az egyes települések etnikai képét, köztük Boriét is. Nem került el a község sem a csehországi, sem pedig a magyarországi deportálást-kényszerű munkát, illetve kitelepítést sem. Mintegy 116 személy kényszerült faluja elhagyására 1947. május 17-én s ezt követően. Elsősorban a református vallású magyar polgárokat telepítették át, mintegy egynegyedét a község lakosságának. Helyükbe magyarországi és szlovákiai szlovákok települtek. Megváltozott hát a falu névanyaga, etnikai képe, nyelvi-vallási összetétele. Erről egy külön fejezetben szólnunk majd részletesebben.

Hogy a kényszerű, igazságtalan és embertelen beavatkozásokat, azok következményeit Bori esetében is jobban érzékeltessük, vessünk egy pillantást a további statisztikákra, s próbáljuk e folyamat következményeit napjainkig áttekinteni.

Nézzük először a Trianon utáni, 1921-es összeírás adatait s a 2001-es népszámlálás nemzetiségi statisztikáját. Az első köztársaság első éveiben 372 bori lakost írtak össze, ennek 86,3 %-a (321 lakos) volt magyar, 12,9 %-a (48 lakos) pedig szlovák. 2001-ben 333 a község lakosainak száma, kik közül 180-an (54,1 %) szlovákok, 152-en (45,6 %) magyarok. Nyilvánvaló, hogy itt nem csak természetes szaporulatról vagy fogyásról van szó.

Egy másik megközelítés: 1941-ben 427-en lakták a falut, 1950-ben pedig már csak 359-en, tehát a csökkenés 68 lélek. Az 1950-es létszám 1961-re 415-re emelkedik, tehát a természetes szaporultak tíz év alatt 56 többletszemélyt jelent. 1970-ig enyhén emelkedik a lakosság száma, akkor ugyanis elérte a 427-et. Majd innen 2001-ig 333-ra csökkent. Ám amíg a lakosság száma az utóbbi intervallumban 90-nel csökkent, a szlovákság százalékos aránya 10 %-kal emelkedett, s már a lakosság nagyobb hányadát (54,1 %) tette ki.

Gyurgyik László az 1980-as és az 1991-es bori adatokat mutatja be, egymás mellé helyezve azokat. 1980-ban a 367 lakosból 178, azaz az összlakosság 48,50 %-a volt magyar. A lakosság létszáma 1991-re 333-ra csökkent. A magyarok száma ugyanekkor szinte változatlan – 174 – maradt, ami viszont 1991-ben az összlakosság 52,25 %-át tette ki. A százalékos növekedés ebben az esetben tehát csalóka, csupán relatív dolog, amely a létszám (magyarok létszáma) stagnálásának köszönhető. A katolikusok száma viszont már magasabb (160), mint a reformátusoké (103), s az evangélikusok száma is eléri a félszázat (52). (1994:154) Bori egyébként ama ritka települések közé tartozik a régióban, melynek nincs roma lakossága, s ahol az átlagéletkor sem rossz (34,50).

A Nyitra Megyei Statisztikai Hivatal legutóbbi népszámlálási adatfeldolgozása szerint Boriban 180 szlovák és 152 magyar, illetve 1 lengyel nemzetiségű lakos él. Közülük 175 római katolikus vallású, 100

református, 35 evangélikus, 6 metodista, 2 polgár vallása nincs megállapítva, 14 pedig felekezet nélküli. A 333 lakosból 160 a férfi, 173 a nő. A munkaképes lakosok száma 179. Tizennégy éves korig 53 személyt jegyeznek. A házak száma 112, ebből 93 a lakott, 17 pedig a lakatlan ház.

Bori lakossága évtizedek óta stagnál, tehát nem emelkedik, de nem is fogy riasztóan. A helyi óvodát, melynek hivatalosan szlovák a nevelési nyelve, általában 10-11 gyermek látogatja. Az óvónő magyarul tud, s szükség szerint így is beszél a gyermekekkel. Az iskolakötelesek száma 55, s amennyiben a községben nincs kisiskola sem, a gyermekek a deméndi szlovák vagy a lévai magyar iskolát látogatják.

Köztudott, hogy a felvidéki magyarságra nehezedő nemzetiségi nyomással már az első köztársaság ideje alatt számolni kellett. A csehek és a szlovákok részéről ez gyakran elviselhetetlen méreteket öltött. Nézzük mindezt a vizsgálandó település esetében, elsősorban a képviselőtestületi jegyzőkönyveket alapul véve.

Az első Csehszlovák Köztársaság ideje alatt, főleg az 1920-as évektől egyre több nyomást gyakorolt az állampolitika a felvidéki magyarságra, köztük Bori önkormányzatára, lakosaira is. 1924-ben a jegyző például a szabályrendeletek szlovák nyelvű szövegezésére hívta fel a figyelmet. Erre a 14/1924 számú határozatban így reagáltak Boriban: „A közs. képviselőtestület a jegyző előterjesztése alapján a szervezet szabályrendeletet a maga egész tartalmával elfogadja, azonban kifejezést ad azon hő óhajának, hogy ezen szabályrendelet magyar nyelvű szövegezésben szereztessék be.”

A képviselő-testületnek sokszor sikerült az ilyen-olyan nyomásgyakorlást ügyesen kivédenie, s így az egyes utasításokat nem teljesítették. 1925-ben például a Szlovák Hazatudományi Múzeum részére a boriaktól is segélymegszavazást kértek. A 7/1925 számú határozatban erre így reagáltak: „Tekintettel az elviselhetetlen nagymérvű adózások miatt, melyek ólomsúllyal úgy az egyes polgárookra, mint az erkölcsi testületekre nehezednek, ez idő szerint képtelen Bori község a Szlovák Hazatudományi Múzeumnak bármily csekély segélyt is kiutaltványozni.”

Az államhatalmi szervek ez idő tájt a falu nevét is gyakran átkeresztelték: 1925-ben például Bornak nevezték a falut, de volt Borov és Borovce is; 1927-től pedig már csak államnyelvű körpecsétet használhattak ezzel a felirattal: „Okres Levice, Obec Bor, Župa XVIII.”

Az 1930-as évek elejétől a visszacsatolásig vezetett községi tanácsi jegyzőkönyvek is igen tanulságosak, sok-sok helytörténeti adatot rejtegetnek. Sajnos azonban ezeket a jegyzőkönyveket sokszor már csak szlovákul írták, s csupán az egyes határozatok voltak kétnyelvűek. 1931-ben Bory Ferenc a „starosta”, a képviselő-testület tagjai pedig Horváth Géza, Dálnoky Ernő, id. Horváth László, Osvald Ernő, Lestár István, Kovács Lajos, Szemerédy András és id. Dálnoky Béla.

Fennmaradt Boriban egy olyan jegyzőkönyvtöredék is, amelyben 1929-től 1954-ig található beírások. Ebből furcsamód többoldalmi anyag is hiányzik: pontosabban kitépődött vagy nem rögzítődött. Hiába keressük példányul az 1930-as évek végének vagy az 1940-es évek elejének történéseit megörökítő feljegyzéseket. Vagy talán nem örökítettek volna meg semmit Boriban ebből az időszakból!

Az 5/1929 számú jegyzőkönyvtől a dokumentálás kétnyelvű. Ebben a dalmadi (domadicei) jegyzőlakkkal foglalkoznak, s kiderül, hogy a jegyzői hivatalt a helybeliek Boriba szerették volna átköltöztetni, mégpedig a ma is meglévő Riesz-házba.

Egy nagyot ugorva a jegyzőkönyv lapjain, illetve átlépve a hiányzó oldalakat, az 1950-es évekhez jutunk. Az 1952. szeptember 8-ai ülés eseményeit már csak szlovákul rögzítették. A Bori Helyi Nemzeti Bizottság (MNV) és Szlovákia Kommunista Pártja (KSS) helyi csoportjának közös összejövételén Dalmady László alelnök előterjesztésére a HNB (Helyi Nemzeti Bizottság) elnökévé (predseda MNV) választották Pavol Puchovskýt. A jegyzőkönyvön ott a község állami címeres körbélyegzője, illetve a pártbizottság körpecsétje is. Az előbbin a „Miestny národný výbor Bory, okr. Levice”, az utóbbin pedig a „Komunistická strana. Miestna organizácia Bory” felirat olvasható. A pecsét közepén pedig az ötágú csillagba helyezett sarló és kalapács látható. A kisnemesi Borinak tehát szlovák vezetője lett, s lassan a „kommunizmus és a szocializmus útjára” léptették a falut.

Az 1952. november 1-jei gyűlés kapcsán feljegyezték, hogy „az MNV Radagyűlésen jelen voltak Puchovský Pál predseda, Fogada László tajomník, Dalmady László, Kovács Árpád, Szemerédy Sándor és Kovács Károly Rada-tagok”, akik a tejbeszolgáltatásról tárgyaltak. A falu ezt csak 66 %-ban

teljesítette, s ezért egy „tejlellenőrző bizottságot” alakítottak, „melynek feladata volt, hogy meggyőzzék az embereket a pontos beszolgáltatásról”. A bizottság tagja volt Kovács Árpád, Szudy Gábor és Zlatner József.

A következő ülések még inkább tükrözték a személyi kultusz szellemét; a formalitások s a bontakozó szocializmus elvárásainak jegyében zajlottak. Az 1953. december 19-ei ülés napirendi pontja volt például „a J. V. Sztalin elvtárs 73. születésnapjára tett kötelezettségvállalások kiértékelése”. Arról olvashatunk eyebegek közt e kor falusi lecsapódásait dokumentáló jegyzőkönyvben, hogy az említett alkalomból tetemes mennyiségű gyümölcsfát ültettek ki, a népiskola tanulói hat mázsa vasat és egy mázsa papírt gyűjtöttek, a „JRD végrehajtotta a szőlőtalaj rigilirozását” stb. Mindezt így összegezte a jegyzőkönyvíró: „Ezen kötelezettségeket a Helyi Nemzeti Bizottság önként vállalta Sztalin elvtárs iránt érzett megbecsülésének kifejezéséeként. Ezzel együttéreztek a község összes polgárai, és a kitűzött feladatokat lelkesen és időben teljesítették.”

A református egyháznak a fent említett időszakot tükröző jegyzőkönyvei sokkal realisabbak, lényegre törőbbek s legtöbbször problémafeltáróbbak is. Az 1939-es visszacsatolás a bori református egyház számára furcsamód veszteséget is jelentett, hisz elveszítettek több olyan szórványban élő embert, akik az államhatár újabb módosulásával Szlovákiába kerültek, s így a Magyarországhoz csatolt Bori egyháza nem viselhette lelki gondozásukat. Ezt írják ezzel kapcsolatban dokumentumaikban: „A presbitérium megállapítja, hogy az elmúlt év folyamán a szórványokkal együtt egyházunk 73 lelket veszített. Egyházunk jelenlegi lélekszáma az anyaegyházban 146 adófizető és 57 nem adófizető, a szórványok lélekszáma 19.”

A háborús időből is találunk egy szomorú bejegyzést, miszerint „az orosz katonaság az egyház pénztárát ellopta, és a benne lévő pénzt elvitte, az egyházigazdognoknál pedig a nyugtákat égették el”.

A világháború után megpróbáltak nyomást gyakorolni a bori református egyházközségekre is. Ez derül kiaz esperesi hivatal 112/45 számú körleveléből is, melyben „felkértek a gyülekezetek előljárói, tegyék megfontolás tárgyává a CSR-ben levő evangéliumi egyházak egységesítését”. Minderre az itteniek így reagáltak: „A bori református egyház presbitériuma az időt nem látja alkalmasnak egy ilyen egyesülés keresztülvitelére. A háború és a vele járó borzalmak, valamint a jelen bizonytalan állapota mélyebb szakadékokat ástak ember és ember között, felekezet és felekezet között. A gyűlöletnek és a rossz hangulatnak olyan nagy a hullámzása, mely a jelent alkalmatlanná teszi ilyen nagy fontosságú kérdés tárgyalására. A maga részéről a kérés letárgyalását a békésebb jövőre halasztja.”

Nem sokkal ezt követően még nagyobb sebet ejtettek a bori reformátusokon azáltal, hogy nagy részüket Magyarországra telepítették. De erről külön fejezetben szólnunk részletesebben. A jegyzőkönyvből az alábbi ide vonatkozó sorokat idézzük: „Lelkész elnök fájó szívvel jelenti, hogy a presbitérium tagjai közül id. Bory Ferenc, Kovács Zsigmond presbiterek, Szudy Lajos gondnok és ifj. Bory Ferenc presbiter a kitelepítés kapcsán Magyarországra távozni kénytelenek. Megemlékezik arról a hasznos szolgálatról, melyet nevezettek egyházunknak tettek. Illesse hála és köszönet nemes szolgálataikért. Egyben közli a presbitérium, hogy a gyülekezet 97 tagja rövidesen útra kél új otthonába. Fájó szívvel búcsúznak a távozóktól, és imádság kíséretében őket bizonytalan útjukon. Kéri a presbitériumot, hogy az eltávozó gondnok helyébe Szudy Ferenc presbitert bizza meg a további gondnoki teendők vitelével. Szudy Ferenc megbízatása arra az időre terjed ki, mint Szudy Lajosé. Távozó presbiterek helyét egyelőre nem kívánja betölteni. Presbitérium meghajol a történelmi ténytényesség előtt, és fájó szívvel látja, hogy a 400 éves egyház hogyan pusztul el. Nem áll módjában a helyzetet változtatni, de könnyes szemmel búcsúzik a távozóktól. Isten áldását kéri rájuk sorsuk bizonytalan útjain.” (A Szudy név a jegyzőkönyvekben gyakran szerepel Szudy-ként, de előfordul Szudi, Szúdi változat is.)

Eme fogvatkozás után a csánki evangélikus egyház előljárósága kérte a maradék bori reformátusokat, hogy a helybeli evangélikusok részére templomukban egy vasárnap délutáni szlovák nyelvű istentisztelet tartását engedélyezze. Minderre így reagáltak a bori magyarok: „A bori ref. egyház presbitériuma szívesen tesz eleget a csánki ág. ev. egyház előljárósága kérelmének, ha ezzel a helybeli ág. ev. vallású hívek lelki életét előmozdíthatja.”

Mindezt a nagylelkúséget úgy „köszönte” meg a csehszlovák állam, hogy megszüntette Boriban is a magyar oktatást, valamint a református iskolát. S az egyházra gyakorolt nyomások sorozata tovább folytatódott. Az új állami törvények megkövetelték, hogy egy lelkészre legalább 500 lélek essék, s csak abban az esetben lehet lelkészi állás. Bori ezt természetesen elveszítette, s a hontüzesgyarmati lelkészséghez sorolták. A helybeliek sokat küzdöttek azért, hogy a lelkészi hivatal visszakerüljön ide. Mindezt a falu végvári jellegével meg azzal indokolták, hogy Bori missziós terület, s a nyelvhatáron fekszik. Továbbá hangsúlyozták, hogy „a gyülekezet áldozatkészsége az egyházmegyében első helyen áll”; a szomszéd gyülekezetek távol esnek, s egyikkel sem kapcsolható össze. A boriak kiállása eredménnyel járt: a falu nem maradt a mai napig sem lelkész nélkül.

Deportálások, kitelepítések

A felvidéki magyarság legszomorúbb sorsfordulója a második világháborút követő korszak volt. A fegyverek elhallgatását sajnos újabb fájdalom és a reménytelenség követte. A kiszolgáltatottság és a jogfosztottság, a háborús bűnösséggel való kollektív megbélyegzés és a vádlottak néma szerepe, az otthonokból való kiűzetés és a földönfutóvá válás. Nem volt ez másképp Boriban sem.

1946-ban több magyar nemzetiségű polgárt Csehországba hurcoltak. Legtöbbjüket kényszermunkára vitték: fiatalokat és idősebbeket egyaránt. A boriak Csehországba hurcolásának eseményeit így idézte Zlatnérné Horváth Berta (1924): „*A csendőrök a falu népét hármassorba állították. »Ha magyarok vagytok, szenvedjétek!« – mondták. Nyolcvan bori ember volt ott a Dálnoky-udvarban. Vitték őket a vonathoz Lévára. Kezdték énekelni, hogy Nyitva van a százados úr ablaka. Mikor Csánkra értek, elkezdték a 35. zsoltárt énekelni. Nem családok voltak. Legöregebb testvérem, Balázs is ott volt. Édesanyám testvére, Nagy János meg első unokatestvére, Nagy Géza is. Aztán Jakubik Lajos meg Dalmady Ernő. Ő még él ott a Szarkásban. Ezek mentek Berounba egy gazdához. Az én testvéremet egy cseh gazda elvitte magához. Miskolcon volt katona a gazda a front alatt. Karácsony előtt jöttek haza. Szökdöstek is haza. Huszár Gyuláékát kivitték mind. 54 karácsonyán hozták haza halva. Vonatszerencsétlenség történt.” Huszár Gyula valóban Csehországban hunyt el. Ő hosszabb ideig kint maradt, a családja hazajött. A családtagokat látogatta volna meg, pontosan 1953 karácsonyán, amikor vonatbaleset következtében meghalt. Sírja ma a községi temetőben látható. A fekete márványobeliszkon többek közt ez olvasható: „Itt nyugszik az Úrban / HUSZÁR GYULA / élt 41 évet / 1953. dec. 24. / vasúti szerencsétlenség áldozata.”*

Egy másik alkalommal Zlatnérné Horváth Berta újra idézte a Csehországba hurcolást. Elmondta, hogy a kocsma melletti Dálnoky-ház udvarán egy Živora nevű csendőr intézte a dolgokat. Az elhurcoltak közt Pomothy Jenő nevét is említette, s arról is tudott, hogy „vótak, akik a lévai állomáson megszöktek”. Majd így idézte emlékeit: „*Decemberbe vagy januárba édesapám is csinátta a ládákat, hogy majd kitelepítenek minket is Csehországba. De akkor mán a Balázs testvérem itthon vót. Pakótunk a ládába, a pattogatott kukoricát is betettük. De aztán oszt megszűnt a deportálás.*”

Sokkal fájdalmasabb és tragikusabb volt a boriak Magyarországra való kitelepítése. Erről ma már – ha szűkszavúan is, de megemlékeznek a legújabb kiadványok, lexikonok, internetes portálok is. A faluról szóló egyik honlapon például arról olvashatunk, hogy „1947. május 17-én 116 magyar nemzetiségű személyt telepítettek ki Magyarországra”. (<http://www.bory.ak>) *A (cseh)szlovákiai magyarok lexikonában azt írják, hogy „a 2. világháború után (Bori) túlnyomórészt református vallású lakosságának mintegy egynegyedét áttelepítették Magyarországra, helyükre magyarországi és szlovákiai szlovákokat telepítettek”.* (<http://66.102.104>)

László Péter Fehérlaposok című könyvében megtaláljuk a kitelepített boriak legtöbbjének adatait: nevüket, foglalkozásukat, vallásukat stb. 1947. május 13-án a Baranya megyei Hásságy községbe hat bori család 15 református tagját telepítették át. (A neveket itt a könyvben közölt írás szerint tesszük közzé.) Valamennyien földművesek voltak. Köztük szerepel id. Bory Ferenc egy családtaggal, ifj. Bory Ferenc harmadmagával, Nagybányai László és Pomothy Jónásné egy-egy családtaggal, Szudy Sándor harmadmagával, valamint Bori István egyedül. (2005:205) Ugyanekkor Hidorba került Dalmady Lajos

magányosan és id. Dalmady László két családtaggal. Ők szintén református földművesek voltak. (2005:208) A Kozármislenybe vitt boriak közt volt három református földművescsalád: Nagy Lajos két, Szemerédi Károly négy és Szudy János egy családtaggal. (2005:230) Magyarországra tizenegy családot hurcoltak el. 1947. május 12-én került a faluba Huszár Lajos református gazda egy családtaggal. 1947. május 13-án ugyanide száműzték Szabó Sándor római katolikus földművest, illetve a következő református gazdákat: Balla Jánost harmadmagával, Bory Gézát, Bory Istvánnét másodmagával, Dalmady Jánost kilenc családtaggal, Dobó Dánielt két személlyel, egy másik Dobó Dániel református gazdát másodmagával, Kovács Károlynét két családtaggal, Kovács Zsigmondot hat hozzátartozójával és Nagybányai Lajost harmadmagával. (2005:238) Igen népes volt a Nagypádra telepítettek tábora is. Az ide irányított reformátusok közül csak Kálnai Dezső és Szemerédi Sándor érkezett egyedül. Balya Gyula hat, Kálnai Lajos három, Molnár Lászlóné egy, Pomothy Károly és Szoboszlai Dezső két-két, Szudy Zsigmond pedig három családtaggal érkezett a településre. (2005:251) Olasz községben két családfő: Molnár Lajos és Szudy Károly talált „otthonra” két, illetve három családtaggal. (205:262) Mintegy 32 kitelepített család száz taggal szerepel hát László Péter könyvében. A fenti idézetben, mint láthattuk, 116 kitelepített személyről írnak. A mai adatközlők 47 kitelepített családról tudnak. Ama listán, melyet az ugyancsak Magyarországra telepített Fuchsné Szudy Ella küldött nekem, az említett könyvben szereplőkön kívül megtalálhatjuk még a Magyarországra kitoloncolt Dalmady István nevét, a Bács-Kiskun megyei Hartára települt Nagybányai Árpádot. Ő 1948-ban került el a faluból, akárcsak Révkomáromy (Kacz) László tanító és családja.

A Magyarországra került Dalmady János lányának, az újabban verseket is írogató özv. Balázskovics Lászlóné Dalmady Rózsának (1941) visszaemlékezéseit nemrégiben olvastam a Szarka László történész, kisebbségkutató szerkesztette, A szlovákiai magyarok kényszerkitelepítésének emlékezete (1945–1948) című kötetben. Ő azt írja, hogy a falu 102 református családjából 51 család került a kitelepítettek listájára. Visszaemlékezéseiben bemutatja azt a kálváriát, melyet a kitelepítetteknek, köztük Dalmady János népes családjának is végig kellett járnia Magyarországon. Olykor hasonló szemmel néztek rájuk az anyaországban, mint a Felvidéken az ide betelepített szlovákokra. Hátborzongató sorait teljes terjedelmében közzéteszem itt:

„A szélrózsa minden irányába széthordták bennünket

Szeretném ezt a tragikusnak mondható múltat fölidézni. Azt a keveset, amire emlékszem. 1941. január 4-én Fakóvezekényben születtem. Apám már tizenkét éve eltávozott közülünk. Anyám, Dalmady Jánosné Nagy Amália Karolin 1910. január 18-án Bori községben született. Kora gyerekkoromtól én is Boriban laktam, míg a kitelepítés el nem szakított falumtól és a falu összes lakójától. Szinte mindenki rokon volt, mivel elég népes volt a család.

Szeretném röviden elmesélni göröngyös utunkat, amit szüleim elbeszéléséből és a magam emlékezetéből tudok. Azon a május 13-i napon nagy nyüzsgés volt a faluban, és csak síró embereket láttam. Még most is magam előtt látom az anyámat, nagybetegen, hathetes húgommal az ágyon. Majd dübörgő teherautók lepték meg a falut. 102 református családból 51 család a kitelepítettek listájára került. Köztük voltunk mi is. Ez a látvány még most is elevenen él bennem, bár már kezd egy kicsit megfakulni.

Később Lévára vittek. Ott már várt reánk a marha-, illetve tehervagonokból összekapcsolt szerelvény. Síró öregek, sikoltozó asszonyok rohagáltak a kocsik között. Még egyszer, utoljára látni kívánták szeretteiket. Úgy tudom, három vagonba pakoltunk be. Egybe a takarmányt, a másikba az állatokat, a harmadikban pedig a család: apám, anyám, nagyanyám, nagybátyám és hat gyerek. Végző búcsú, majd elindultunk az ismeretlen idegenbe. Nekünk, gyerekeknek ez akkor még tetszett is, mert ennyit nem vonatoztunk soha. Nappal állt a szerelvény. Ebédre sóskát szedtünk. Desszertnek anyánk kukoricát pattogatott rostába. Menet közben mi, gyerekek a vagonablakban lógtunk. Így teltek kalandos napjaink.

Végül megérkeztünk nem ismert utunk végállomására, Pécsre. Itt volt az igazi elválás. A szélrózsa minden irányába széthordtak bennünket. Mi végül is Magyarországra, egy kis baranyai faluba kerültünk. Ezt a községet fele-fele arányban magyarok és németek lakták. Borzasztó volt nézni, amikor mi betelepültünk, és házigazdáinkat kilakoltatták a pajtába, az istállóba. Egy év eltelté

utjra vitték el őket Németországba. Ők nagyon szerettek minket. Sokjig tartottuk velük a kapcsolatot. Visszatérek a falura. Ittiban egykés családok laktik. El lehet képzelni, hogy mit gondoltak rólunk, amikor hat gyerek bímult befelé a kapun. Sokszor leciginyoztak, megalíztak bennünket, főleg a tijszólisunk miatt. De voltak segkttökész, jólelkü emberek is. Voltak, akik nehezen tudtak befogadni bennünket. Minket okoltak a törtétekért. Még él a faluban egy-két idős ember, taljra űk többet tudnjnak mesélni. Anyjra 93 évesen bizony nem szkvesen emlékszik vissza az akkori eseményekre. De ha eszébe jut, felidézi a mltat.

Apjra fiatalon is makacs magyar volt, és az maradt haljlijig. Hadd idézzek a kitelepítkéskor elhangzott szavaiból: „Inkíbb lesznek a gyerekeim buta magyarok, de ne legyenek okos tótok!”. Ezzel senkit nem szjndékozom megsérteni, de érthetű volt a földhborodjisa. Anyjra, 93 éves, kilenc sajít és két idegen gyereket nevelt fel. Jómagam öt éve özvegy vagyok. Egy fiam, menyem, egy harmadéves földiskoljra lejny- és egy 13 éves fjsunokjra van. űk a büszkeségeim. Szabad időmben verseket krok férjem haljra óta, mert egyedül élek.”

A Nyitraivánkai Területi Állami Levéltárban található, Boriból kitelepítkettek listáján 42 család szerepel 132 taggal. (A családneveket a listán közölt alakban tesszük közzé, a keresztkneveket magyarul írjuk.) Név szerint a következők: Balya Gyula és felesége, Szudi Karolina (86. hsz.); Balla János és felesége, Pomothy Mária; gyermekeik: Attila és Éva (57. hsz.); Ifj. Bory Ferenc és felesége, Nagybányai Erzsébet; fiaik: Miklós és Sándor (84. hsz.); Id. Bory Ferenc és felesége, Pomothy Júlia (84. hsz.); Bory Géza (34. hsz.); Bory István és felesége, Dalmady Erzsébet (56. hsz.); Özv. Boryné Dalmady Erzsébet és fia, István (56. hsz.); Dalmady János és felesége, Nagy Karolina; gyermekeik: Árpád, Márta, Rózsa, Irén és Zsuzsanna; édesanyja, Szudy Amália; bátyja, Dalmady István (51. hsz.); Dalmady László és felesége, Molnár Emma; fiuk, Rudolf (94. hsz.); Dalmady Lajos és felesége, Szudy Zsófia (53. hsz.); Id. Dalmady Béla és felesége, Mátéfi Mária; fiuk: Ifj. Dalmady Béla és felesége, Nagy Jolán; gyermekeik: Katalin, Zoltán-Miklós, István, Berta és Borbála (IV/50. hsz.); Dobó Dániel és lánya, Piroska (73. hsz.); Dobóné Koncz Lenke, férje, Dániel; unokájuk, Samotny László (71. hsz.); Horváth Amália, bátyja: Pál és lánya: Víziné Horváth Karolina, annak gyermekei: Karolina, András (Léva); Horváth Rudolf és felesége, Dalmady Irma (Léva); Huszár Imre és felesége, Bory Emma (66. hsz.); Huszár Lajos és unokái: Horváth Júlia, Horváth Ida (63. hsz.); Kálnay Dezső (70. hsz.); Kálnay Lajos és felesége, Kósa Eszter; lányaik: Aranka, Éva és Emma (70. hsz.); Kálnayné Kovács Júlia és fia: Sándor, Károly (76. hsz.); Kovács Zsigmond és felesége, Szudy Mária; lányaik: Klára és Nagyné Kovács Irma; annak lánya: Nagy Gizella (87. hsz.); Molnárné Pomothy Emma és gyermekei: Vilma, László (1. hsz.); Molnár Klára (1. hsz.); Molnár Lajos és felesége, Pomothy Zsófia; lányuk: Gizella (69. hsz.); Nagy Lajos és felesége, Szemerédy Mária; fiuk: Béla (6. hsz.); Nagybányai Sándor és felesége, Pomothy Erzsébet (32. hsz.); Nagybányai Árpád és felesége, Csonka Mária; lányuk: Éva (48. hsz.); Nagybányai Lajos és felesége, Szemerédy Margit; gyermekeik: Zoltán, Jusztin (33. hsz.); Polgár Sándor és felesége: Magyar Jolán; lányuk: Melánia (61. hsz.); Pomothy András és felesége, Szabó Mária (62. hsz.); Pomothy Károly és édesanyja, Lídia (4-5. hsz.); Révkomáromy László és felesége, Bory Etelka; gyermekeik: Márta, László (84. hsz.); Szabó Sándor (14. hsz.); Id. Szemerédy Sándor (14. hsz.); Szemerédy Károly és felesége, Szoboszlay Emília; gyermekeik: András, Margit, Károly (7., 14. hsz.); Szoboszlay Dezső és felesége, Kovács Eszter (79. hsz.); Szúdy Sándor és felesége, Pomothy Karolina; gyermekeik: Sándor, Lídia (13., 38. hsz.); Szúdy Károly és felesége, Molnár Júlia; lányaik: Etelka, Gabriella (43. hsz.); Özv. Szúdy Lajos és fia, Béla (44. hsz.); Szúdy Zsigmond és felesége, Pomothy Ilona; fiaik: Ferenc, Nándor; Tóth Gyula és felesége, Tóth Anna; lányuk: Margit; fiuk: Gyula és felesége, Horváth Ida (Nagysáró); Zabolay András és felesége, Horváth Borbála (21. hsz.).

László Péter, aki a Baranyába kitelepítkett boriakat számba vette, szjntén megemlítki könyvében, hogy „a lakosságcsereére kijelöltek listájára felkerült felvidéki magyarok »Igazolványtk«, »Fehérlapottk« kaptak. Ezzel sorsuk megpecsételődött. Egy részük nem várta meg a kitelepítkést, hanem már előtte illegálisan átszökött a határon. Olyanok is vannak, akik megkapták a fehér lapot, végül mégis Szlovákiában maradtak. Akik áttalepültek, azok 1947 tavaszától 1948 végéig szervezett keretek között érkeztek Magyarországra”. (2005:68) Az utóbbiak közül Szúdy Károly lánya, Fuchsné Szúdy Gabriella (Ella) küldött számomra

néhány kitelepítéssel kapcsolatos dokumentumot, többek közt egy fehér lapot is. A kétnyelvű nyomtatvány – Igazolvány–Potvrdenie – szövegében többek közt ez áll: „*Igazolom, hogy Ön a Csehszlovákiából áttelepítésre kijelölt magyar nemzetiségű személyeknek a csehszlovák kormány által a magyar kormánynak 1946. augusztus 26-án átnyújtott névjegyzékében szerepel, és ennek alapján a csehszlovák–magyar Vegyesbizottság VII. sz. véghatározata értelmében magyar konzuli jogvédelemben részesül.*” A fehér lapon szerepelt továbbá, hogy az áttelepülő mentesül a katonai szolgálat alól, semmiféle adót nem fizet, s ingó vagyona felett szabadon rendelkezik. Továbbá felhívják az áttelepülő figyelmét arra, hogy a csehszlovák kormány kötelezte magát, hogy a vagyonekhozó intézkedések végrehajtását felfüggesztik. Elküldte továbbá Fuchsné asszonyt az Előkészítő összeírás ívet is, melyet ugyancsak megkaptak az áttelepítésre kiszemelték. Ebben a dokumentumban olvassuk az alábbiakat: „*Minden áttelepülő kötelessége, hogy vagyontárgyait minél pontosabban vallja be a helyi összeíró bizottságnak.*”

„*A helyi összeíró bizottságok munkájának megkönnyítése és meggyorsítása céljából minden áttelepülő kitölti ezt az összeíró ívet. Ez az ív csak a legfontosabb kérdéseket foglalja össze az áttelepülő visszamaradó vagyontárgyairól. A végleges összeírást a magyar–csehszlovák helyi összeíró bizottságok fogják helyben az áttelepülő személyes bevonásával elvégezni.*”

Arról, hogy mit jelentett a boriak kényszerkitépítése, fájdalmas sorát lehetne idézni. A szülőföld kényszerű elhagyása, az onnan való erőszakos elűződés önmagában is nagy tragédia, megmagyarázhatatlan és mély sebeket ejtő esemény. Mind a faluközösség: a felekezet, a nemzetiség, a rokonság és a családi kötelékek, mind az egyéni sorsok szempontjából. Hisz házakat, kerteket, gyümölcsösöket, szőlőket, erdőket, legelőket, réteket, gabonaföldeket kellett ott hagyni; templomtól, iskolától, temetőtől kellett megválni. S mindemellett családok: gyermekek és aggastyánok, özvegyek és árvák indultak földönfutókként a bizonytalanság felé. Hogy érzékeltessük a politikusok okozta fájdalmat és igazságtalanságot, érdemes idézni a Boriból kitelepített egyik lakosnak Fuchsné által nekem elküldött régi feljegyzéséből is: „*Ismétlem! Órizzétek meg a szent bibliát, amelybe a mi szomorú életünket kívántam feljegyezni. Mert ehhez hasonló esetről még nem írt a történelem. Földönfutóvá tették bennünket. Egyik- vagy másikkunk rátalálhat nagyobb vagyoni, gazdagságra, de olyan boldogságra, hogy az a kedves otthon is meglegyen, ha az egész világot bejárjuk, azt akkor sem fogjuk többé megtalálni. Hásságy, 1948. december 18. Id. Bory Ferencz.*”

S akkor még nem szóltunk arról a tragédiáról, ami az itthon maradt falun belül keletkezett. Az évszázadokon át kialakult rend felbomlásáról, a megbontott egyensúly okozta ellentétekről, nézeteltérésekről. A lelki béke megbomlásáról, a sérelmekről; embercsoportok egészségtelen keveredéséről, az új rend kialakulásának nehézségeiről, a múlt okozta tüskék máig ható fájdmáról.

A református egyház máig megmaradt s még itt hagyott anyakönyvében szinte elrejtve találtuk meg azt a néhány lapnyi feljegyzést, amely az 1940-es évek második felének eseményeit idézi. A lakosságsere kapcsán ezt olvassuk: „*Végre a magyar kormány is felfigyelt szenvedéseinkre, és hogy azokat megrövidítse, 1946 februárjában aláírta szegycsere-lakosságsere-egyezményét, mely szerint az itteni magyar lakosságot kicseréli a magyarországi tótokért! Így a jogfosztott állapot egyszerre hontalansággá súlyosodott. Soha szegycsere-lakosságsere-egyezményt még alá nem írtak. Az egész egyezmény magán viseli a tájékozatlanság, tudatlanság, gyávaság és árulás bélyegét, mely egymillió magyart sikkaszt el. Többek közt naivan elismeri, hogy a »háborús bűnösöket« vagyoni kártérítés nélkül veszi át a magyar állam. Örültek a csehek, hisz minden álmuk várákoson felül teljesedett. Nyomban megindult Magyarországon a propaganda az ottani tótság között. Több évig nem kell dolgozni; állatot, gazdasági felszerelést, földet, házat, bútort, ruhát és lábbeliet, sőt még fehérneműt is igényeltek, csak jöjjenek. Persze mindezt az itteni magyarokéból.*”

Az 1947/1948-as bori helyzetképek kapcsán a református egyház krónikása megjegyezte, hogy az itteni magyarság egy része is „bedőlt a nagy ígéreteknek, és hogy vagyont megmentse, reszlovakizált”. S ha a megmaradt magyarok közül valaki mégis „existálni tudott, správcát (állami felügyelőt) küldtek anyakára, aki gondoskodott róla, hogy a gazda, iparos vagy kereskedő egy év leforgása alatt tönkremenjen”. S mint tovább olvassuk: „Nekünk könnyörögnünk kellett azért, hogy az állami traktor szántson magas díjért, a

tótoknak fele árért szántott.” A magyarok nemhogy háborús kártérítést nem kaptak, de még kölcsönt sem vehettek fel, szemben a szlovákokkal, akik mindenféle segílyt megkaptak. A magyaroktól elvitték a felszerelést, a tojást, a tejet, a húst, s ha nem is rendelkeztek a termékkel, akkor is be kellett azt szolgáltatniuk, másképp büntetést kaptak. Emellett tilos volt a magyar szó, az iskolában nem oktattak magyarul.

Ugyancsak a református anyakönyv rejtett feljegyzéseiben olvassuk, hogy: „*A magyarok távozása után megindult a vagyonuk prédálása. A szomszédos falvakból idecsődült a salak, és a helybeli köpönyegforgatókkal mindent elloptak, amit lehetett. Az 1947. évi cséplésnél 320 kat. h. termésből még annyi sem maradt, ami vetőmagra elegendő lett volna. Szalmát, takarmányt, mindent elkezeltek az új honfoglalók. De ugyanakkor az itt maradt magyarokat kötelezték a teljes kontingens beadására. Az előljáróságban mind olyanok foglaltak helyet, akiknek a községhez semmi közük sem volt. Kijelentették, hogy az általunk 1921-ben vásárolt községi erdőben fát magyar ember nem kaphat...*” Tehát kijutott a szenvedésből és a keserűségből, a nélkülözésből és a kizsákoltságból az itthon maradottaknak is. Soraikban még 20 család volt kitelepítésre kijelölve. Hét család – Oswald, Lestár, Agg, Horváth Géza, özv. Horváth Gézáné, Huszár Gyula, Dalmady – reszlovakizált. 19 kisbirtokos (5 holdon aluli) sem nem reszlovakizált, sem pedig kitelepítésre kijelölve nem volt. Mint olvassuk, „a reszlovakizáltak mind nagyobb gazdák voltak”. 1948. november 20-án – a krónikás feljegyzései szerint – „újabb négy család tizenhárom taggal települt ki, s ezzel a gyülekezet lélekszáma 116-ra csökkent”. Majd mindehhez hozzáteszi az idézett sorok írója az alábbiakat: „*Ugyanezen hónapban végre a magyarság is megkapta a jogot. Igaz, nem sokra ment vele, mert ekkorra teljesen tönkretették. Különben is a jog nem sokat segített, mert minden maradt a régiben. Csak éppen azért nem vertek meg, ha magyarul beszélünk. Jelent meg egy magyar nyelvű lap is, de az minden volt, csak magyar nem. Panaszkodni nem lehetett, mert az árulásnak számított. Egyházi lapot magyarul még nem volt szabad kiadni, sem magyar nyelvű beadványokat. 1947. február 7-én 188 magyar kapta meg az állampolgárságot és tette le az hűségesküt. Egyedül a lelkész és családja nem kapta meg.*”

A szlovákok betelepítése

1948-ban megkezdődött a Magyarországi szlovákok betelepítése is a faluba. Amint az előzőekben már idézett egyházi dokumentumban olvassuk: „*1948 tavaszán érkeztek meg az új települők. Bánkról jöttek ide, ám rövidesen közülük is többen megszöktek. Egyik-másikuk nagy hangon kezdte, általában gyűlölte a magyarságot. Részükre a csánki ág. ev. lelkész tartott havonta egyszer szlovák nyelvű istentiszteletet. Többen ezzel nem elégedtek meg, hanem azt akarták, hogy a templomukat megszerezzék.*” A krónikás továbbá elmondja, hogy a falu ezek után siralmas állapotba jutott: a földeket elhanyagolták, azokat nem trágyázták, nem művelték szakszerűen.

A régi boriak szerint az áttelepítették „autókon érkeztek dalolva a faluba”, semmi vagyonuk nem volt. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az ide hozott szlovákok közt is sokféle ember volt: nincstelen cseléd, vegyes házasságban élő, néhány holddal rendelkező földműves stb. Egy biztos: valamennyiük rábeszélés, hosszan kifejtett propaganda után jött ide, és sokukat nagyon becsapták. S az is tény, hogy az ide érkezettek más vallásúak, más nemzetiségűek voltak, akik elfoglalták a Boriból kitoloncoltak házait. S ezért bizony az itthon maradottak sem fogadták őket lelkesedéssel.

A Boriba telepített szlovákok közt zömmel fiatalok, házastársak vagy magányos férfiak voltak. A Nyitraivánkai Területi Állami Levéltár összeírásában 40 idetelepült személy nevét olvashatjuk, de nyilván többről lehetett szó, hisz ma is tudunk olyanokról, akik a jegyzékben nem szerepeltek. De nézzük most a szóban forgó összeírást: Adamov Ján; Adamov Ondrej és felesége, Škreňo Mária; Bátkai Pavol és felesége, Čorba Zuzana; Bobčiak Karol és felesége, Samotná Mária; Boršoš Jozef és felesége, Ujfalusi Etela; Farkaš Karol és felesége, Dobrotová Eva; Gabriel František és felesége, Petiansky Zuzana; Hancko Ondrej és felesége, Adamová Mária; Hriadel' Juraj és felesége, Čorba Rozália; Janečko Michal és felesége, Púchovská Zuzana; Kókény Štefan; Mikulay Ján és felesége, Radočič Emília; Patricky Alexander és felesége, Stankovič Rozália; Puchovsky Pavol; Raus Ján és felesége, Hegedűs Júlia; Skuban Ján és felesége, Vel'ká Zuzana; Stanko Jozef és felesége, Valach Alžbeta; Stankovič Štefan és felesége, Matuščák Margita;

Škreňo Ondrej; Škreňo Katarína és hozzátartozói Ján és Zuzana; Veľký Ondrej; Vereš Ján és felesége, Koňan Mária.

Az áttelepültek legtöbbje bánki evangélikus volt, de Raus Ján és Stanko Jozef például Nyíregyházáról érkeztek. Azt is tudni vélik, hogy a cseléd származású Adamov Ján a Dalmady-házba, Adamov Ondrej Bory László házába, Bátikai Pavol a Nagybányai Sándoréba települt. Nagybányai Árpád házába kapta meg az ugyancsak cseléd származású Hancko Ondrej. Hriadel' Juraj a Pomothy-házba, Kőkény Štefan a Huszár Lajoséba költözött. Mint említettük is, sokan elköltöztek Boriból, ám egyesek vagy azok utódai a mai napig itt élnek. Ilyenek például az Adamov, a Bobčik, a Hancko, a Hriadel', a Kőkény, a Skuban, a Stanko és a Vereš nevűek.

Az ugyancsak listás Puchovsky Pavol az ötvenes években a helyi nemzeti bizottság vezetői posztját is betöltötte. S vannak leszármazottjai a Gábiel családnak is. Többek közt a Bánkról származó Zlatner Józsefné Gábiel Zsuzsanna (1932), aki az idetelepüléssel kapcsolatos emlékeit így idézte: „*Apám, Gábiel Ferenc Romhányból származó magyar ember volt. Anyám, Petyánszky Zsuzsanna szlovák származású, nagyapámat pedig Šul'annak hívták. Én Bánkon születtem, tizenhat évesen telepítettek ide. Otthon volt házunk, olyan öregebb ház: szoba, konyha, hátsó ház, kamra, istálló. Volt hat hold földünk, egy lovunk és két tehenünk. Emlékszem, hogy jártak innen, Szlovákiából toborozni, propagandázni. Mondták, hogy »tam vám bude dobre« (ott jó lesz maguknak), meg hasonlót. Mi nem akartunk idejönni, otthon akartunk maradni, de a szüleim mégis készülődtek, mert a testvérem kint dolgozott Banská Štiavnicán. Teherautóval katonák hoztak, mindent hozhattunk, állatokat is. A Molnár Lajos házába jöttünk, azt kitakarítottuk, de nagyon rossz volt az a ház. Aztán Huszár Imre odagyűtt hozzánk, hogy menjünk oda az ő helyére, a főútnál a harmadik házba. Ő is kiment Magyarországra, mert már a fia kint volt. 1949-ben férjhez mentem a Zlatner-portára. Az öregebb testvérem, Feri, az csendőrnek tanult. Öcsém, Pista Csánkra került. Evangélikus templom csak Csánkon volt, de mi ide jártunk Boriba a reformátusba. Szüleimet is a Kovács pap temette, nem kellett áttérni sem. Áttelepülés után mondtam én anyámnak, ne gondolja, hogy búcsúba haza fog járni Bánkra. Öt évig semmi határátlépés nincs. Egyszer a bánkiak eljöttek Ságira, meg innen is elmentek oda találkozásra. De azokat aztán becsukták a balassagyarmati fogdába, a mieinket meg megbüntették. Még laziba se engedtek. Aztán már én is hazamentem háromszor-négyszer is egy évben. A honvágy is húzott. Nyolc gyerekem született: négy fiú és négy lány. Iskolába mind az összes ide járt Lévára magyarba.”*

A bánkiak közt tehát ilyen sorsú emberek is voltak. Zlatnerné egyébként sok-sok családi képet őriz, s azt is elmondta, hogy régebben, amikor még jártak a lévai május elsejei felvonulásokra, magukra öltötték a bánki viseletet. De alkalmazkodtak az itteniek szokásaihoz is: együtt jártak például kántálni, s ők a Tichá noc-ot (Csendes éj) énekelték. Férje, Zlatner József neki is állított májusfát, de annak bátyja le akarta azt dönteni, mert Gábiel Zsuzsanna áttelepült volt. Pedig a Zlatnerok is Veľké Poleből, Zsarnóca mellől származtak, s eredetileg nem voltak magyarok. Átvették a bánkiak a boriaktól a biracs-sütést is s még sok-sok hasznos dolgot.

A falu látképe a szerző felvételén

A volt református iskola épülete ma (Csáky Károly felvétele)

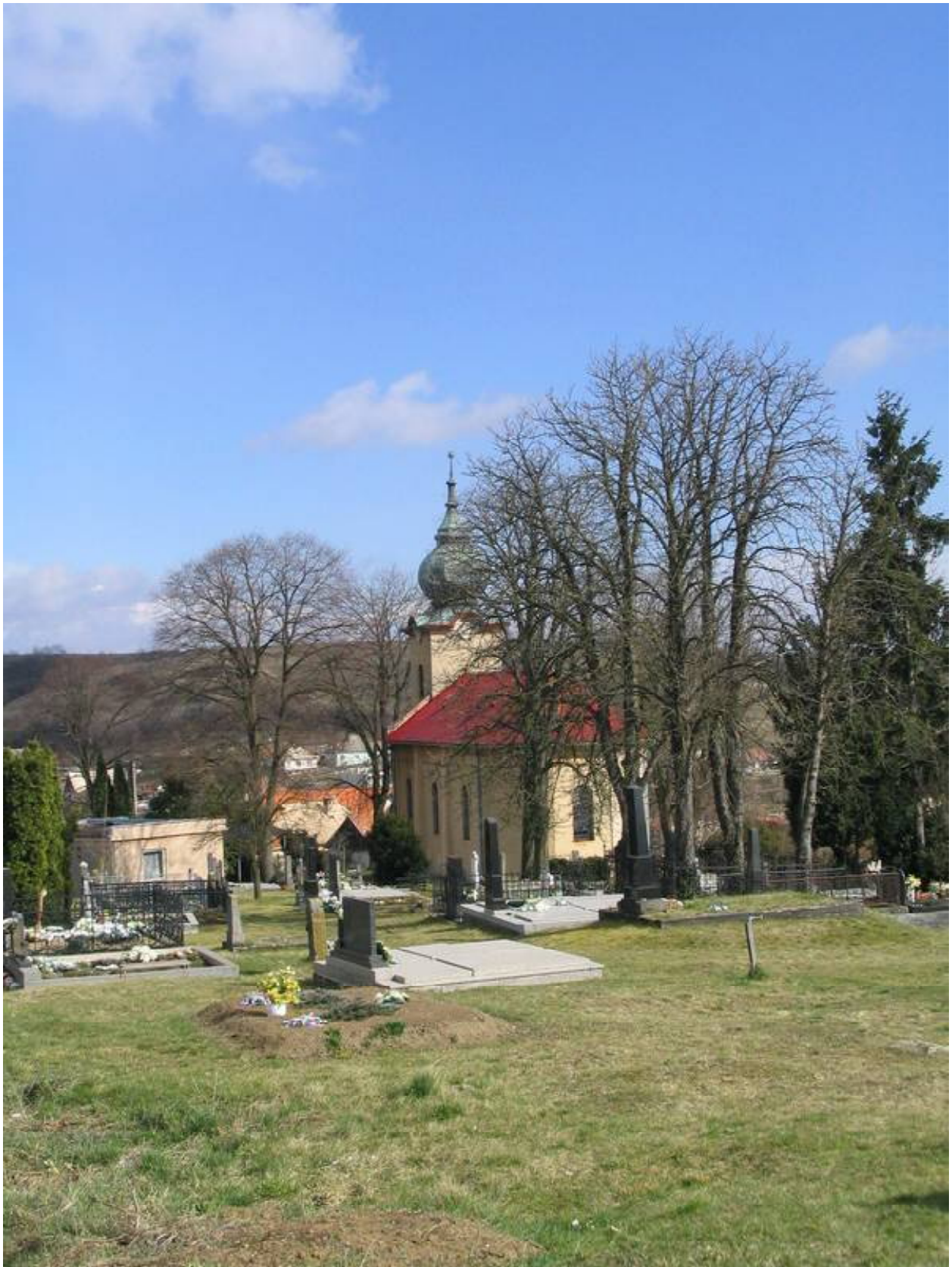
Lelkészlak Boriban (Csáky Károly felvétele)

Az udvari árkádos tornác (Csáky Károly felvétele)

A református templom ma (Csáky Károly felvétele)

A református templom ma (Csáky Károly felvétele)

A templom szószéke Csáky Károly felvétele)

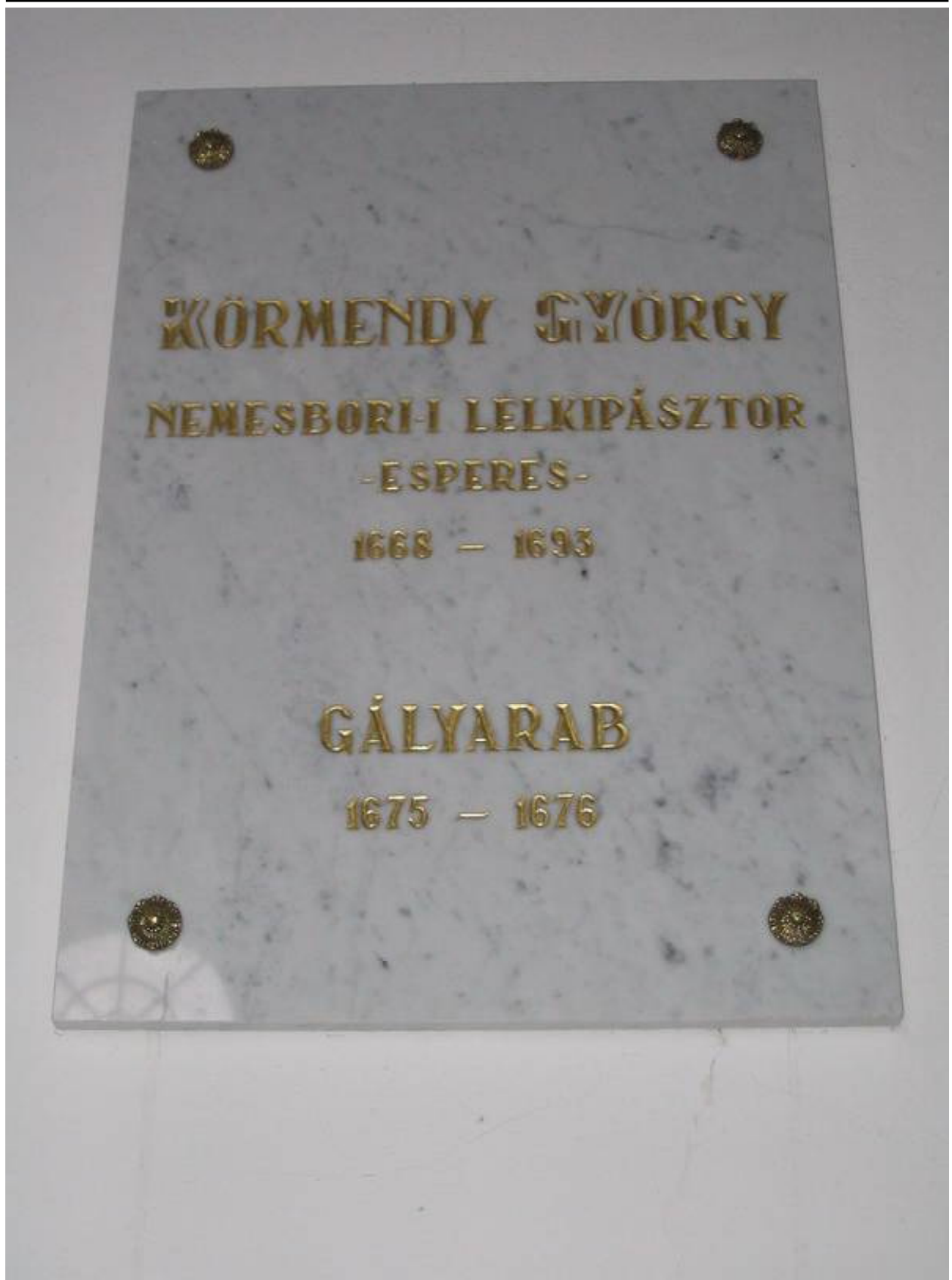
A világháborús emlékmű Boriban (Csáky Károly felvétele)

Régi idők maradványa a szerző felvételén

Ahol a kijelölteket összegyűjtötték (Csáky Károly felvétele)

A szerző felvétele Körmendy György gályarab emléktáblájáról

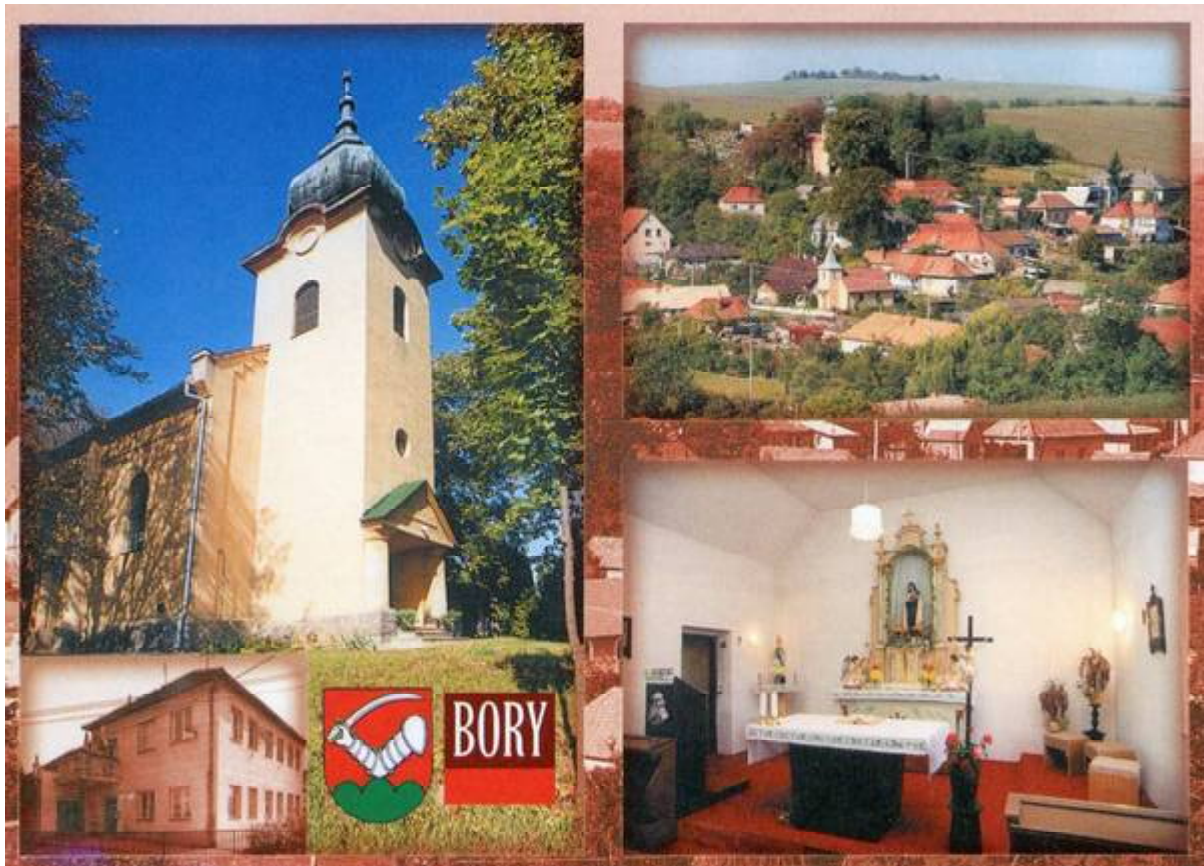
Az új katolikus templom Csáky Károly felvételén

A ház lakóit szintén kitelepítették (Csáky Károly felvétele)

Bori elesettek nevei az emlékművön (Csáky Károly felvétele)

Egy mai képeslap Boriról (Tibor Vecan felvételeivel)

Az Önkormányzat épülete a szerző felvételén

Egykori násznép Szúdy Ella gyűjteményéből.

Bori Református iskola 1932-ben Révkomáromi Kacz Lászlóval

Névjegyzék.

Bor község 1909 évi községi előjáró segédszemélyzet és képviselő testületi tagjairól.

I.

- 1. Bíró Horváth Pál
- 2. Pénztárnok és adószedő Dr. Komóthy László
- 3. Közgyám Dalmady Zsuzsanna
- 4. I. esküdt Dalmady Lajos
- 5. II. esküdt Nagy Károly
- 6. Községi bába Lestár Borhóla
- 7. Kisbíró Kunos Lajos
- 8. Éjjeli őr Kunos Lajos

II.

- 1. Körjegyző Müller-Wandl János
- 2. Körorvos Dr. Pócsa Imre

III.

- 1. Halottkezelő Halász Imre

Képviselőtestületi tagok:

Virilisták:

- 1. Dalmady Borhóla
- 2. Dr. Lestár Alfréd
- 3. Weil Zsuzsanna
- 4. Horváth László
- 5. Anselm Peresó

Választottak:

- 1. Horváth Gyula 1906.
- 2. Berti László "
- 3. Dalmady Zsuzsanna "
- 4. Horváth Pál 1909.
- 5. Horváth Gyula 1909.

Póttag:

- 1. Schuster Mihály

Behívott póttag:

- 1. Nagy Albert

IV.

Viczinális uti bizottsági tagok:

- 1. Weil Zsuzsanna
- 2. Dalmady Lajos

V.

Pénztár vizsgáló bizottság tagjai:

- 1. Dalmady Lajos
- 2. Anselm Peresó

Közdülő uti bizottsági tagok:

- 1. Dalmady Zsuzsanna, Dalmady Lajos, Horváth Gyula

Tudomás vétel végett kiadta.
Dalmadon, 1909 évi január hó 1-én.

1909-es névjegyzék a szerző reprodukcióján

Dorn Etelka és Révkomáromi László

Révkomáromi Kacz László iskolaigazgató esküvői képe

Československo-maďarská Smiešaná komisia pre výmenu obyvateľstva

A lakosság csere tárgyában létesült Magyar-csehszlovák Vegyes Bizottság

P. T.

Presídlenec !

Na základe rozhodnutia Československo-maďarskej Smiešanej komisie č. 10 má sa spísať všetok zanechávaný majetok presídlencov tak na území Československej republiky ako aj na území Maďarskej republiky. Tento súpis bude podkladom pre dodatočné ocenenie majetku podľa vecných akostných vlastností, prirodzených a hospodárskych výrobných pomerov a podmienok, ovplyvňujúcich reálnu hospodársku hodnotu tohoto majetku. Súpis slúži ďalej pre presídlenca ako dôkaz o zanechanom majetku a smlúvným stranám (štátom) má slúžiť ako dôkaz o odovzdanom resp. prevzatom majetku a konečne má byť podkladom pre medzistátne vyúčtovanie náhrady podľa čl. VII. Dohody.

Z toho dôvodu povinnosťou každého presídlenca je udat čo najpresnejšie všetky svoje zanechávané majetkové súčiastky miestnej súpisovej komisii.

Pre uľahčenie a urýchlenie práce miestnych súpisových komisii vyplní každý presídlenec tento prípravný súpisový formulár. Tento formulár obsahuje iba najhlavnejšie otázky o zanechaných majetkových súčiastkach presídlenca.

Konečný súpis vykonajú na mieste československo-maďarské miestne súpisové komisie za účasti presídlenca.

Presídlenec je povinný vyhľadať si doma alebo zaobstarat si všetky potrebné doklady ohľadom svojich nehnuteľností a o bremenách a záväzkoch, viaznúciach na týchto nehnuteľnostiach. Tieto doklady predloží pri súpise spolu s týmto formulárom k nahliadnutiu súpisovej komisii.

Ak si niekto nemôže obstarat doklady ohľadom svojich nehnuteľností do doby súpisu, je oprávnený aj dodatočne predložiť takéto doklady s odvolaním sa na číslo súpisového hášku, a to:

a) presídlenci maďarskej národnosti z Československa maďarskej složke Smiešanej komisie, pred presídlením prostredníctvom maďarského zmocnenca pre hájenie záujmov presídlencov (Bratislava, Mudroňova uliца 35), po presídlení prostredníctvom Presídľovacieho komisariátu (Budapest V., Géza u. 2);

P. T.

Átköltöző!

A Magyar-csehszlovák Vegyes Bizottság 10. sz. véghatározata alapján összeírandók az áttelepülők összes hátrahagyott vagyontárgyai, úgy a Csehszlovák, mint a Magyar köztársaság területén. Az összeírás alkalmával megállapított adatok szolgálnak a vagyon utólagos becsléséhez alapul a minőség tárgyi ismérvei, természeti és gazdasági adottságai és a termelési viszonyok és feltételek figyelembevételével, amelyek ezen vagyon reális gazdasági értékét befolyásolják. Továbbá, az összeírás az áttelepülő személy részére bizonyítéku szolgál az általa visszahagyott vagyonról, végül a szerződő felek (országok) részére bizonyítéku szolgál az átadott, illetőleg az átvett vagyon tekintetében, illetőleg alapul szolgál az Egyezmény VII. cikke szerinti kártérítés államközi elszámolása tekintetében.

Ez okból minden áttelepülő kötelessége, hogy vagyontárgyait minél pontosabban vallja be a helyi összeíró bizottságnak.

A helyi összeíró bizottságok munkájának megkönnyítése és meggyorsítása céljából minden áttelepülő kitölti ezt a előkészítő összeíró ívet. Ez az ív csak a legfontosabb kérdéseket foglalja össze az áttelepülő visszamaradó vagyontárgyairól. A végleges összeírást magyar-csehszlovák helyi összeíró bizottságok fogják helyben az áttelepülő személyes bevonásával elvégezni.

Az áttelepülő köteles otthon összeszedni avagy beszerezni minden okmányt az ingatlanvagyonáról, valamint az ingatlant terhelő terhekről és kötelezettségekről is. Ezen okmányokat ezzel az előkészítő összeírási ívvel együtt az áttelepülő előterjeszti betekintés céljából az összeíró bizottságnak.

Ha valaki az összeírás idejére az ingatlanára vonatkozó okiratokat nem tudja beszerezni, jogában áll az okiratokat utólagosan is előterjeszteni, még pedig:

a) a Csehszlovákiából áttelepülő magyar nemzetiségű személyek a Vegyes Bizottság magyar tagozatának — átköltözés előtt az áttelepülők érdekvédelmét ellátó Magyar Meghatalmazott (Bratislava, Mudroňova ul. 35) útján, átköltözés után az Áttelepítési kormánybizottság (Budapest V., Géza u. 2) útján;

Adatközlőm magyar ruhában 1939-ben

Okresný národný výbor v Leviciach

Číslo: 20600/H-26/1947

000433

Potvrdenie o národnosti

Okresný národný výbor v Leviciach

že Jozef Henzelič, narodený(á)

dňa 1924 v obci Dolné Žembarovce, t. č. bytom

v Boroch ulica _____ č. d. 17

prihlásený(á) v smysle vyhlášky povereníka vnútra zo 17. júna 1946, číslo 20.000/LIV/1-1946,
je podľa ústavného dekrétu prezidenta Republiky z 2. augusta 1945, číslo 33 Sb.

slovenskej národnosti.

Toto potvrdenie vzťahuje sa i na manželku Esteru

rod. Ráčkovú, narodenú dňa 1923;

na ich deti:

1.	<u>Esteru</u>	nar. dňa <u>1943</u>
2.	<u>Mária</u>	" " <u>1944</u>
3.	_____	" " _____
4.	_____	" " _____
5.	_____	" " _____
6.	_____	" " _____

a na týchto členov domácnosti:

1.	_____	nar. dňa _____
2.	_____	" " _____
3.	_____	" " _____
4.	_____	" " _____

Levice dňa 26. IX. 1947.

[Signature]

tajomník.

[Signature]

predseda.

P. B. 5815-47

A nemzetiséget igazoló irat 1947-ből

Magyarországi Községi Előljáráson jelentkezett.
 1947. év. V. hó 20. n.

Samu
 k. jegyző

Milyen végleges juttatásban, vagy szoc. elhelyezésben részesült és hol?

PH. k. jegyző

Hivatalos feljegyzések: (segélyben részesítés bejegyzése)

Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság.
 1284 sorszám.

FELVIDÉKI ÁTTELEPÜLŐK SZEMÉLYI LAPJA.

Név	<i>Choboszlai Dániel</i>
Foglalkozás	<i>fu.</i>
Anyja neve	<i>Papainé Emília</i>
Szül. idő és hely	<i>1899. V. 13. Bor</i>
Családi állapot	<i>nos</i>
Életseg neve	<i>Olvas Éster</i>
Ele. elő gyermekek neve, születési éve	<i>Sigmund. 1925 Dániel 1922 (40/1)</i>
Honnan	<i>Bor</i>
Mikor	<i>1942. V. 13.</i>
Milyen módon	<i>szoc. t.</i>
Milyen alapon	<i>1. u. 4. e.</i>
Östakósnak számít-e	<i>is</i>

Az áttelepülők személyi lapja

Boriba telepített bankiak egy Lévai felvonuláson

9

obec: Bátorce

b.č.	mená presídlených do MĚR	posl.bydlisko	pozn.
105./	Szabó Alexander	Bory č.d. 14	

obec: Bory

106./	Balya Július a m. Karolina r. Szudi	Bory č.d.	86
107./	Balla Ján a m. Mária r. Pomothy, deti: Atila, Lva	" "	57
108./	Bory František ml. a m. Alžbeta r. Nagybányi synovia: Mikuláš, Alexander	" "	84
109./	Bory František st. a m. Júlia r. Pomothy	" "	84
110./	Bory Gejza	" "	34
111./	Bory Štefan/m. Alžbeta r. Dalmady	" "	56
112./	vd Boryová Alžbeta r. Dalmady, syn Štefan	" "	56
113./	Dalmady Ján a m. Karolina r. Nagy deti: Arpád, Marta, ružena, Irena, Zuzana, matka. Amália r. Szudy, brat: Dalmady Štefan	" "	51
114./	Dalmady Ladislav a m. Emma r. Molnár syn: Rudolf	" "	94
115./	Dalmady Ľudovít a m. Žofia r. Szudy	" "	53
116./	Dalmadi Vojtech st. a m. Mária r. Mátéfi syn: Vojtech ml., nevesta: Jolana r. Nagy, vnuč.: Katarína, Zoltán-Mikuláš, Štefan, Berta, Barbora	" "	IV/50
117./	Dobó Daniel a dcéra: Piroška	" "	73
118./	Dobó Lenka r. Koncz a m. Daniel, vnuk Lad. Samotný	" "	71
119./	Horváth Amália, brat: Pavel, dcéra: Vizi Karo- lína r. Horváth, vn.: Karolina, Ondrej	Devica, Bernoláková 26	
120./	Horváth Rudolf a m. Emma r. Dalmady	"	Peľčakov rad 38
121./	Huszár Imrich a m. Emma r. Bory	Bory č.d.	66
122./	Huszár Ľudovít, vnuč.: Júlia Horváth a Ida	" "	63
123./	Kálnay Dezider	" "	70
124./	Kálnay Ľudovít a m. Ester a r. Kóša, dcéry: Zlatica, Eva, Emma	" "	70
125./	Kovács Júlia r. Kálnay, synovia: Alexander, Karol	" "	76
126./	Kovács Žigmund a m. Mária r. Szudy, dcéra: Klára Nagy Irma r. Kovács, vnučka: Nagy Gizela	" "	87
127./	Molnárová Emma r. Pomothy/ m.b. Ladislav/ deti: Vilma, Ladislav	" "	1
128./	Molnárová Klára	"	

Az áttelepítettek névsorának egy része a Nyitraivánkai Levéltár

archívumában

KISS - SIMON MIKLÓS

Az utolsó beszélgetés

A domb tetején hosszú, tornácós ház állt. A régi kúriákat idézte. Előtte széles terasz volt, melyről pazar kilátás nyílt. Tiszta időben a távoli Tátra hegycsúcsait is látni lehetett. Balról a Cserhát, szemben a Mátra magasodott. Közöttük erdővel benőtt meredélyek, lankák, melyeket a Zagyva vize szelt ketté. A ház alatti völgyben a falu húzódott meg.

Egy férfi lépett ki a teraszra, karjában asszonyát tartva. Gyöngéden belehelyezte a teraszon lévő hintaszékbe és betakarta pokrócokkal. A nő 40 év körüli lehetett. Szépsége még sikerrel hadakozott a bensejét pusztító gyilkos kórral. Férje szerint legyőzte azt, és a halált is le fogja győzni, mert az eredendő szépség ellenáll minden kihívásnak.

Szenvedélyükké vált a kelő Nappal kelni, és egy kávé mellett révedezni, csodálni az ébredő természetet. Hallgatni a madarak csicsergését, csacsogását, ahogyan próbálják túlharsogni egymást.

-A madarak az embereknél is pletykásabbak és tapintatlanabbak. Nincsenek tekintettel se alvókra, se betegekre – mondta erőtlen hangon, de mosolyogva az asszony. - Anyyira szép itt. Életünk legjobb döntése volt megvenni ezt a helyet. - A férfi nem válaszolt. Kétségek mardosták. Fiatalon, ifjú házasokként költöztek ide. Egyszer erre jártak és beleszerettek a tájba. – „Itt fogunk élni!” – mondták. És létre hozták megálmodott álmukat. Házat építettek, otthont teremtettek oda, ahol élni szerettek volna.

De vajon nem felelős-e korábbi döntésük a felesége betegségéért? A sok csata, vita hivatalnokokkal, bürokráttal, szakemberekkel, kontárokkal, sokszor egymással is. Az éjszakába nyúló számolgatások, költségvetések készítése. Lemondások, nélkülözések. A homlokukon gyöngyöző veritékcseppek, a fáradó izmok, melyek másnap fájdalmasan tiltakoztak újbóli igénybevételek ellen. No és a rengeteg bosszankodás. Mások miatt, akik nem jöttek a megbeszéltdőben, nem a megbeszéltdő anyagot hozták, nem a megbeszéltdő munkadíjat kérték, nem a megbeszéltdő munkát végezték.

És ők mégis megcsinálták! És jól csinálták meg! Sikerüket bizonyítja, hogy sok irigyet szereztek. Az irigy ember csak az eredményt látja, az ahhoz vezető utat nem.

- Aki ott élhet, ahol élni szeretne, és megoszthatja ezt az élményt egy társsal, az minden nap boldog. - A férfi halkán beszélt, mintha csak hangosan gondolkodna. - Nem tudom, hogy fogom-e még szeretni ezt a helyet, Életem. Napok óta azon tündődöm, nem az Amerikainak volt-e igaza. Nem ostobaság-e, ahogyan élünk, éltünk?

- Talán neki is igaza volt, Szerelmem, de nekünk is. Ebben hinned kell! – A nő most szenvedéllyel beszélt és erőt sugárzott. – Itt szerettünk élni, és itt is akarok maradni mindörökre. Részévé válni ennek a pici világnak. Hisz az Amerikait is sikerült meggyőznünk – és felkacagott az emlékek felidézésétől.

* * *

Pár évvel korábban egy másik álmukat is valóra váltották. Eljutottak Amerikába. A Grand Canon-nál ismerkedtek meg az Amerikaival. Este aztán egy Country Clubban beszélgettek. Kezdetben kicsit feszült volt a hangulat, de néhány pohár után már barátokként vitakoztak.

– „E-za-ki ko-zep-hed-seg” – próbálta utánozni a nyelvtörő magyar szavakat. Ők hangosan nevettek rajta. – „Még hogy szebb, mint a Grand Canon?!” – „Egész Amerikánál!” – Elég dühös lehettem, mert nagyon elkerekedett a szeme. De aztán megbékélt, mikor illusztráltam, mit jelent nekünk az otthonunk.

- Azt mondta: - ”Hungaria kicsi.” – de te olyan szépen rávezetted a lényegre.

- Igen. Amikor a mellkasomra mutattam, - idézte újra a férfi, mellkasára téve kezeit, - és azt mondtam neki: „A kicsi mind befér ide. Amerika meg akkora nagy, hogy nem fér el ilyen kis helyen” Ez tetszett neki. Pedig nem a méret számít.

- És a veszély nélküli világ is! – emlékezett a nő. – „Mi kimehetünk a természetbe bármikor, bárhová. Nem rejt olyan veszélyeket, mint Amerika. Nincsenek félelmetes mélyedések, hurrikánok, földrengések, veszélyes állatok.”

- „Oké, magyar. Te építettél otthon. De minek azzal vesződni? Az én hazám az egész Világ!” - harsogta whyskitől, önmagától, és talán az amerikai életérzéstől megrészegülten. – „Te évek alatt felépítesz valamit, és azt mondd: 'ez az otthonom'. Én bérelek egy házat, és amíg te az otthonodon dolgozol, bejárom a világot. Élek.”

- „Nekünk szükségünk van otthonra, és a tudatra, hogy van otthonunk. – védte álláspontjukat felesége. – Ha utazunk is, tudjuk, van hová visszatérnünk. Van mit hagynunk a gyermekeinkre. És nem csak egy házat. Egy helyet a világból.”

- „Jól hangzik! Én egy életstílust hagyok a gyermekeimre. – Most teljesen komollyá vált a hangja. – Azt, hogy eszébe ne jusson éveket azzal tölteni, ami egy életre megköti. Amerika nagy. Itt bármikor bezárhatod az ajtót, leadod a kulcsot, és nyithatsz egy új életet.”

- Nézd, sosem fogunk egyet érteni. Azt látnod kellene, miről beszélünk. Mi így érezzük biztonságban magunkat.” – próbálta a férfi lezárni a vitát.

- „Biztonság? A házat bármikor lerombolhatja valami, amigo! A sírba se tudod magaddal vinni, – most ő mutatott a szívére, – csak amit ide gyűjtesz. Te azt mondd, ott szeretnél meghalni. Én azt mondom, mindegy, hol élek. De éljek. A Halál úgymégtalál valahol.”

* * *

Néhány hónappal később a férfi erre gondolt. Az utolsó beszélgetésükre, melyben felidéztek azt a másik beszélgetést. Mindkettő oly távolinak tűnt.

Lassan bandukolt, keresztül az erdőn a házukkal szemben lévő dombra, egy tisztáshoz. A szélén vadászes állt. Felmászott az ingatag szerkezetre, majd kibontotta féltve őrzött csomagját. Hetekig várta a szelet, amely most kis híján ledöntötte a lábáról. Felnyitotta az urnát, és útjára engedte a hamvakat.

A felesége azt kérte, ne legyen temetés, és ne legyen sírja sem. Önmagának ő is így szeretne volna, mégis meggyőzte az asszonyt, ne így tegyenek. Az embereknek szükségük van a látszatra, a gyerekeknek pedig egy helyre, ahová majd visszatérnek. Egy házzal bármikor történhet valami – mondaná az Amerikai – de egy sír az mindig ott marad.

Elindult hazafelé, már csak egy titkot cipelve magával. A tisztás szélén őzek legelésztek. Hosszú idő után először mosolyodott el. A hamvakból talán azokra a fűszálakra is szórt a szél. Járjon ezentúl bármerre a dombok és völgyek között, itt minden nap találkozni fog az ő szerelmével. E hely örökre magában őrzi, egy darabka már mindenütt ott rejtőzik belőle. Csupán porszemek, de őt röggként kötik a halálon túl is ehhez a tájhoz.

TÓTH IMRE*versei***TAVALY, ÁPRILIS**

Derült, hideg áprilisi nap volt, az órák éppen tizenhárom ütöttek –
így kezdődik
Orwell ezerkilencszáznóvannégye. Igen, én is így kezdem: derült,
hideg áprilisi nap
volt, azóta omlanak alá az egek. Amikor gyermek voltam, gyermek-
ként, amikor
katona, akkor katonaként. Hogy elkerüljük a személyesség csapdáját.
Azóta minden
nap olyan, mint egy kibiztosított kézigránát, amit eldobtak, de nem
robbant fel. A
parancsnok ment érte, hogy visszahozza, majd verejtékezve és remeg-
ve a kezembe
adta. „Ez a tiéd, neked kell vele kezdened valamit, akárcsak az életed-
del. Senki nem
fogja leélni helyetted, ahogy meghalni sem lehet mások helyett.”
Omlanak alá az egek, szakadatlanul. Azóta is. Szakadatlanul.

GYÉMÁNTNÁL KEMÉNYEBB

Axis Mundi. Tükrök párbeszéde.
Időnél sebesebben.
Megkértem a Mestert, hogy tanítson.
Semmi sem létezik.
A semmi sem létezik.
Minden üres.
Az üresség is üres.
Nincs mester.
És nincs tanítvány.

Eszement játékok (70x50 olaj, vászon)

KISS-SIMON ÁRON

A pitypang

- A következő! – szólta a bíró, mire a nagy tölgyfa ajtó nyikorogva kitárult és a mélysötét, üresentárongó terembe belépett a következő áldozat. A fiatal fiú kontúrja határozottan rajzolódott ki a homályos derengésből.

- Maga miért van itt? – kérdezte a bíró keményen, fel sem pillantva, hosszasan elnézve a kacskaringós betűket a jegyzeten. – Arab. – Gondolta.

- Tüdőlövés, kérem alássan. – lépett elő az áldozat.

- Hmm. Nem éppen a leghálásabb. Sajnálom. – morogta a bíró együtt érzően.

- Ne sajnálja, kérem. Olyan szép volt. Egy pillanat alatt megértettem mindent. – mondta az arab lelkesen.

- Hogyan? – pillantott föl a bíró a jegyzetéből meglepetten. – De hát hogyan? Ezt fejtse ki, kérem, ezt nem értem.

- Pedig rendkívül egyszerű a képlet. Tudni illik mi polgárháborúztunk csak úgy, mint a többiek manapság. Az utóbbi időben gyűlésről gyűlésre, tüntetésről tüntetésre jártunk a barátainkkal. Tudtuk, hogy valami mozog a levegőben, valami visszafordíthatatlan, de mi csak ütöttük a vasat, már nem tehattünk egyebet. A rezsim eleinte próbált békés eszközökkel csillapítani, de egyre csak durvult a helyzet. Aztán az egyik ilyen tüntetésen kérem egyszer csak puskaropogást hallottam. Körülöttem mindenki eltűnt, én pedig földbe gyökerezett lábbal álltam, és csak álltam. Nem tudtam mozdulni. Majd egy pillanatra rá eldőltém, mint egy zsák.

- Tudja mi volt az utolsó emléke? – Kérdezte a bíró.

- Hát, kérem: épp ez az, ami miatt nem is volt annyira szörnyű az egész. Tetszik tudni, ahogy a fejem a földbe fűrődött és vér szökött föl a mellkasomból, a fél szememmel láttam, hogy nem vagyok egyedül. A szemem sarkából észrevettem egy pitypangot, amint elereszti a géppuskatűz gerjesztette szélben az utolsó virágját. A finom por csak szállt, csak szállt a levegőben, miközben próbáltam levegőt venni, de nem sikerült. Egy pillanatra borzasztóan megijedtem. Még a könnyem is kicsordult.

- És aztán? – kérdezte most már hitetlenkedve a bíró.

- Aztán kérem, ahogy jött ez a bosszúság, ez a reménytelenség, úgy el is szállt. Úgy repült el, mint az a gyönyörű porszem a levegőben. A pitypang pedig állt ott magában magányosan, rendíthetetlenül. Úgy tűnt, mintha a messzi távolból kezek nyúltak volna felém, de a valóság megszűnt létezni akkorra. Már nem hallottam semmit, mintha csak ő és én lettünk volna egy légüres térben. Meghitt békesség árasztott el, ahogy a lecsupasztított, megalázott virágot figyeltem a sárból. Ott, akkor, nem voltam egyedül, kérem. Nem volt többé bánat, nem volt keserűség, sem a házak faláról vicsorgó diktátor. Nem volt hadsereg, sem könnyörgő anyák, éhező gyerekek, acsargó népek, dicső énekek, vérben forgó szemek.

- És nem is bánta, hogy többé nem tehet ez ellen semmit? Hogy minden megszűnik?

- Hát nem érti, kérem? Abban a pillanatban minden ott volt. Minden, ami számít. Az a szegény, árva pitypang segített nekem erre rájönni. Ott volt a saját rideg, mégis mámorítóan tiszta valóságában a lényeg: maga a létezés.

Ahogy az arab ifjú visszhangja elült a teremben, a bíró fáradt mozdulattal levette a szemüvegét.

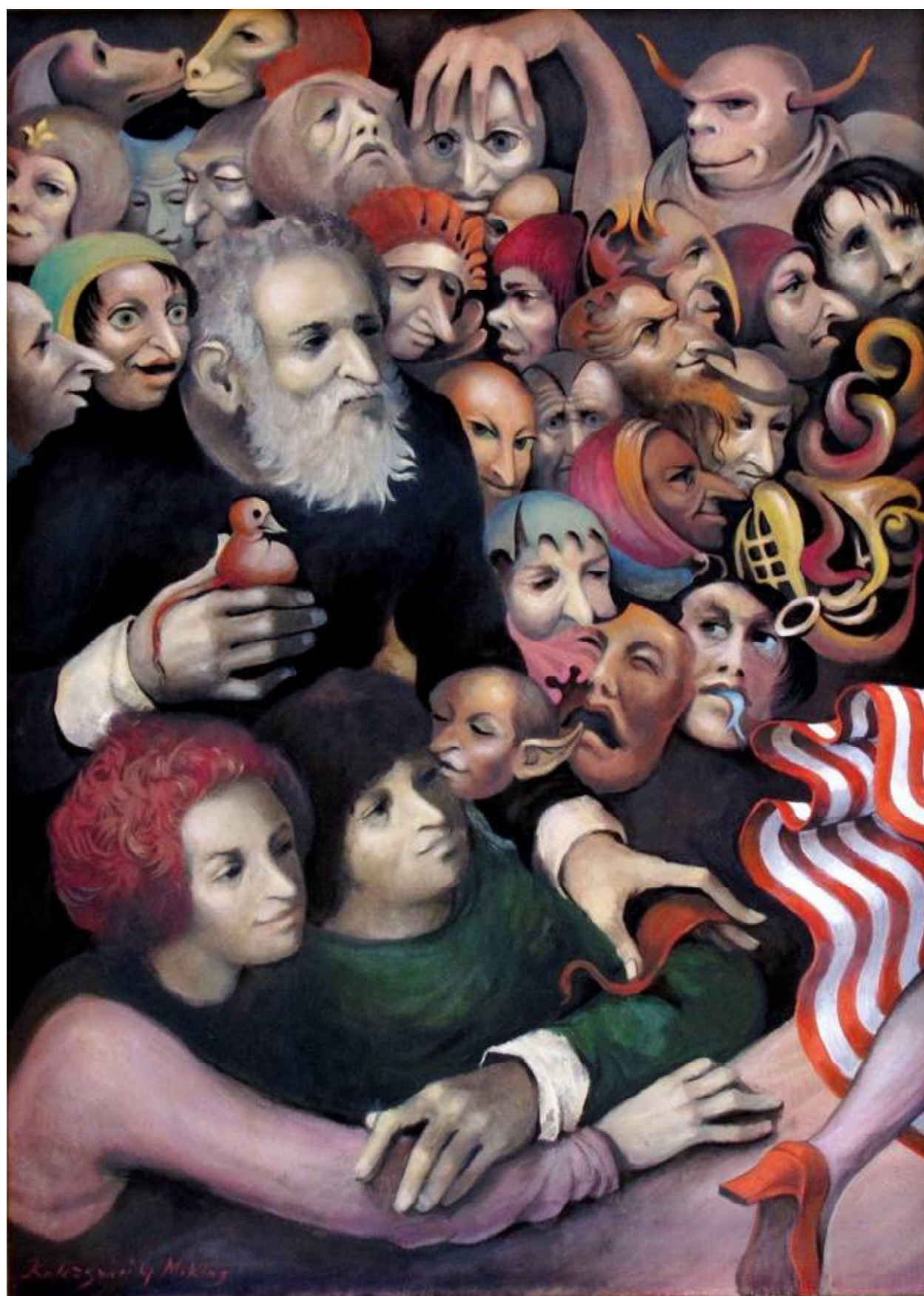
- Tudja, akik idekerülnek, mind ezzel jönnek nekem. A létezés, a létezés. Csak azt nem értem, hogy ennek éltükben miért nem tudnak örülni. Amikor még valóban léteznek.

- Hát tudja bíró úr, ezt én sem értem. Ha tudtam volna, valószínűleg még én sem lennék itt. Az a rengeteg kötöttség és feladat tudja, a megfelelési kényszer, minden, minden. A vágyakozás a szebb lét iránt. De hát a lét hogyan is lehetne szebb? Az vagy van, vagy nincs. Azt hiszem, ez a kulcsa kérem.

- Hej, maguk emberek annyira bonyolultak tudnak lenni, mégis...

- Egyszerűek vagyunk, mint az egyszerűek. Látja, épp erre szerettem volna kilyukadni.

- Igen... – tette hozzá a bíró bambulva, majd révedtségéből felocsúdva, visszahelyezte szemüvegét és a régi, utasító hangnemében a bal oldali ajtó felé terelte az arabot.

Zsúri (70x50 olaj, vászon)

HORVÁTH ÖDÖN

versei

NABONGA HÁLÓJÁBAN

A bukott Angyal

Nekem nem adatott meg, hogy betöltsem
 ősidőkben kiosztott hivatásom.
 Angyal voltam, de éreztem, gőg tölt el:
 angyaltársaim bárgyú mosolyától

öklendezés tört rám, és egyre jobban
 kialakult bennem a meggyőződés:
 rossz helyen vagyok, fenn a csillagokkal
 tele égen hamar megcsömörlött és

lázadozni kezdett bennem a lélek.
 Valami másra, sokkal izgatóbbra,
 vágyódtam. Úgy éreztem, ott csak szolgál

lehetek, pedig királynak születtem.
 Nagyot kacagtam; azóta a Rendben
 nem hiszek, s Tőle függetlenül élek.

A fehér szarvas

Teljesen lenyúzták rólam a bőrt.
 Fekszem számból kilógó, lila nyelvel.
 Gyilkosom kijátszotta a vadórt;
 a bő zsákmányért fizetnie sem kell.

Most boldogan darabol: karabélya
 golyója agyvelőmet szedte szét.
 Szabad voltam, holnap kimért portéka
 leszek a piacon és hulladék.

Nézésem már a semmit tapogatja;
 korai halálomért senki sem szán,
 bár agancsaim gyönyörű nagyok.

Ha majd húsomat kilószámra adja
 tovább vörös ábrázatú orgazdám –
 nem is sejti, milyen ritka vagyok!

A hírnök

Szemünkbe süt a fény az új tavaszban;
 háromszínű kokárdát, piros szegfűt
 tűzünk mellünkre és a gomblyukunkba.
 Alig váltunk el, máris összeállunk

megvitatni a legújabb újságot:
 ott fenn a fogyó éter magasában
 szárnyai nőnek a bárányfelhőknek.
 Közben rég-volt, mozgalmas ifjúságunk

közelít – szép, szimbolikus alakja.
 Büszke fejét aranypánt koszorúzza.
 Lábainál a frissen sarjadt fűben

különös kő fehérsége szikrázik.
 Talán Isten küldte, talán magától
 érkezett ide közénk, földközelve.

A Nagy Tükör előtt

Tágul a kör, és mérhetetlen
 tükörré válik. Csillog-villog.
 Csak nézed, nézed önfeledten.
 Nagy kéklő égből virágszirmok

záporoznak, lassan belepve
 fénylő arcod. Egy-két hang. Percek
 suhannak tova. Szinte jelre
 verejtek-gyöngyöcskék peregnek.

Idegeid lágy szövetére
 dermedtség kúszik. Vértó csillan;
 s voltál, mert vagy. A messzeségbe

kívánczol. Amikor végül
 indulsz, csak Őt viszed emlékül;
 a többi semmiség, elillan.

Másolat - Árulkodó (80x60 olaj, vászon)

KŐ-SZABÓ IMRE

Vécés Pisti

Ez egy piac. Olyan piac, amilyen az ország több városában van, standokkal, elárúsító helyekkel, szabad asztalokkal. A szélein üzletek, ahová be lehet menni, vásárolni, húsárut, kenyeret, virágot, mezőgazdasági eszközöket, savanyú káposztát. A sorban ezen a soron, pont a sarokban van egy nyilvános vécé, mellette jobbra egy kiskocsmá, balra egy lángos sütő. Logikusan az étkezés, ivás után biztosan a legcélszerűbb, legaktuálisabb hely egy vécé. Ugyanis a szükséglet kiköveteli magának az időt, a helyet. Tehát aktuális ez a hely a történet szempontjából fontos is. Ebben a sarokban elhelyezkedő illemhelyen Franciska néni teljesített szolgálatot, korábban. Egyszerű asszony volt, aki a város szélén lakott. Piacnyitáskor már ott volt és záróráig ügyelt a kifolyó, befolyó „ügyekre”. A vécé kívülről két ajtóval várta látogatóit, „Férfi” – „Női” felirattal. Belül egy kis előtér, kézmosó kagylóval és részlegenként két, kagylós fülkével. Így valóban egyszerű „üzemnek” lehetett tekinteni. Tehát arról volt többek között híres, hogy mindig patyolat tiszta és jó illatú volt. A megkönnyebbülés után a vendég a teljes felüdülés érzetét kapta és ezzel az érzettel is távozott. Franciska néni, pedig ott ült egy hokedlin a két ajtó között és kasszírozta a használati díjakat. Úgy tűnt, mintha mindig ott ülne az ajtóban, pedig be-beszaladt, hogy a rendet ellenőrizze és az esetleges hiányosságokat, a vendégek által otthagyott rendellenességet a legrövidebb időn belül, megszüntesse, korrigálja. Aztán, úgy csak privát, olyan szolgáltatásokat is végzett, akinek a bevásárlás során összegyűlt a pakkja, nehéz volt cipelni, nála ott a hokedli mellett, le lehetett tenni, ő felügyelt szigorúan, folytatható volt a bevásárlás.

Franciska néni már régi bútordarab volt ezen a piacon. Azonban pár évvel ezelőtt ezt a kereskedelmi egységet bezárták, átépítés, modernizálás címén. Úgy két évig kívülről csak az építőket lehetett látni. Új standokat alakítottak ki, a zárt üzletek körben, oldalt kaptak helyet. A középső részt rácsos faasztalok tarkították, itt foglalhattak helyet a naponta változó őstermelők. Az átalakítás befejezése felé, versenyztették a vállalkozókat, ki melyik helyiséget szeretné. Aztán eldőlt hol lesz a hentes, a mini ABC, a savanyúságos, a mezőgazdasági bolt, a pecsenyesütő, a lángosos. Egy volt csak biztos, Franciska néni és a vécéje. Ezen nem is volt vita, az elosztási térképen elsőként került fel a neve.

Pisti illemhelyi pályafutása úgy kezdődött, hogy Tóth Feri megkérdezte, csak úgy balhéból:

- Neked jól jönne ez a vécésség! – mondta és vigyorogva nézett Pistire. Még hozzá tette: - Te úgy is, reggeltől estig itt vagy a kocsmában. Csak pár méterrel kellene arrébb tenned a székhelyedet. Menne minden simán. A kocsmában lévők előbb megálltak egy pillanatra, aztán többen helyesleltek. – Tényleg, te vagy a legalkalmasabb erre. Szepesi Sanyi még meg is veregette a vállát. – Tudod, te ezt! – mondta és egy kis szünetet tartott. – Amióta betiltották a játékgépeket, melyen mindennap megnyerted a söröd árát, most majd pótolná, ami onnan befolyik. – Hát az eléggé vegyes! – kiáltott fel Pisti és már elképzelte, hogy az ajtó mellé kitett széken éppen ő üldögél Franciska néni helyett és könnyed mosollyal nézegeti a piacon megforduló embereket. Ha kedve úgy szottyán, beugrik a kocsmába, vagy beszél az ajtón: - Egy sört Laci bácsi! Így szemmel tarthatja birodalmát. A sört a kezébe fogja, mert ott kint is meglehet inni, mert teraszrész működik ott, nem tiltott.

Franciska néni nyugdíjba ment. Ilyen is van, a vécést nyugdíjba helyezték, letöltötte az idejét. A város alkalmazottja volt, főállásban. Így ez a hely üressé vált, pályázatot nem írtak ki rá, majd betölti valaki, akinek nem derogál a folyó ügyekkel foglalkozni. Egy darabig zárva is volt ez az intézmény, de a szükséglet, amely nagyrá, kikövetelte a minél előbbi nyitást, vele együtt a vécés főnök beállítását, kinevezését is.

Pisti nyugdíjazása előtt egy trafókat gyártó üzem, pénzügyi osztályán dolgozott, mint könyvelő. Nem volt ez valami magas beosztás, rajta kívül még hárman voltak. Az volt a napi feladat, hogy a kiszállításokról leadott számlákat kellett pontos sorrendben lekönyvelni. Ebben nem sűrgette őt senki, de azt elvárták, hogy mind a négyen, a könyveléssel napra készen legyenek. Ha véletlenül valaki hiányzott, beteg volt, vagy

éppen szabadságon, akkor a többiek között elosztották a ráeső számlákat. Ebből adódóan eléggé hullámzó volt a napi teljesítmény. Egyes napok nagyon szorosakra sikerültek, de ha mindenki ott volt, meg a kiszállások sem voltak ütemesek, lehetett lazítani. Ilyenkor Pisti, valamilyen ürüggyel kért egy kilépőt és elsétált az üzemtől három utcával arrébb lévő 28-as számot viselő italboltba és komótosan megivott egy üvegsört. Néha-néha elkísérte egy kis vodkával. Ez a mennyiség még nem okozott gondot, nem vették észre. Azonban, ahogy haladt az idő, a rendszerváltás időszaka is elérte az üzemet, minden fellazult. Felborult a gyártás, ebből kifolyólag a kiszállítás, majd a könyvelés. A napi kilépések ideje is megnőtt, vele együtt az elfogyasztott sörök száma is. De ebben az időben ezzel már nem törődött senki. Pisti is csak azon izgult, ne kerüljön az utcára. Legalább addig működjön az üzem, őt nem érdekli hogyan, csak meglegyen a szolgálati ideje, hogy nyugdíjba mehessen.

Mindig pedáns öltözete is kezdett a rendtől megfoszlani. Régebben, el sem tudta képzelni, hogy a pantalló nadrágját legalább kéthetente élbe ne vasalná. Ingei kifogástalanul simák voltak, ő maga vasalta, alapos gondossággal. A nyakkendő sem csúszhatott félre, még egy centit sem. Ebbe a piaci kocsmába, ha betért, megkülönböztetett figyelemmel üdvözölték. Aki nem ismerte, nem tudta mi a foglalkozása. Az idegenek egy magas beosztású valakinek vélték. A kifogástalan öltözködés igazi úri emberré tette.

Ahogy azonban bomlottak az üzemi körülmények, a környezet rendje, úgy tükröződött ez Pisti öltözékén is. Már többször félre állt a nyakkendője, nadrágja sem volt olyan gondosan vasalt. Ingein laza gyűrődések látszottak. A cipőjén többször rajta maradt a tegnapi sár.

Ez az észrevehető nemtörődömség, a napi kocsmai jelenlét, egészen más színben tüntette fel. Nem akart ő ilyen lenni, de ez a nem akarás, valahogy rátelepedett. Egy idő után már természetessé is vált. Néha, megnézte magát. A tükörben csodálkozva látta megváltozott, borostás, beesett arcát. Ennek hatására, rendre utasította magát. Ilyenkor, pár napig az összeszedett, rendezett, pedáns Pisti volt.

Az idő múlásával Pisti kibekkelte az üzem vegetálását, vele együtt a végleges nyugdíjazását is. Azon a napon, mikor a nyugdíjazásáról szóló papírt kihozta a postás, a kiskocsmára a piacon tőle és ivó cimboráitól volt hangos. Innentől úgy járt ide, mintha itt lakna, csak este ment haza aludni, másnap a nyitást követően ott állt a pult sarkánál, vagy a játékgepet babrálta, nagy szorgalommal.

Pisti megkapta „kinevezését” a piaci vécésséghez. Valaki közbenjárt az ügyében, mert amikor felvetődött, ő maga sem tartotta komoly dolognak ezt az egészet. Egy csábította, hogy a kiskocsmához való közelsége nem szűnik meg, kap egy kis nyugdíj kiegészítést, a takarítás, a rend sem idegen tőle. Szóval, el lesz ő itt nyitástól zárásig. A titkos mecénás kilétére azonban sohasem derült fény, a városnál az első perctől úgy kezelték, mintha ő lenne az elsőszámú várományos, erre a beosztásra.

Tette a dolgát, ahogy azt annak idején Franciska nénitől titokban elleste. A változás csak annyi volt, hogy Pisti öltözékén is változtatott. Mégsem kell ide nyakkendő, ezt beakasztotta a szekrénybe. Vasalt nadrág sem kell a vécé kefe forgatásához, meg egy dzseki is elegendő, hogy a felmosó fát a ronggyal együtt, végig mozgassa a szürke keramit kockákon.

Így élt vécés Pisti, így teltek a hónapok, már belenyugodott, hogy a sors ezt adta neki. Éjszakai álmai is rendeződtek, csak azok közül egyet nem tudott sohasem megfejteni, miért vannak a vécé fülkéi ajtai mindig tárva, nyitva, pedig ő azokat rendszeresen becsukja?

SZÉKÁCS LÁSZLÓ**Protézis vázlatok**

fogatlanak már minden arany, ami fénylik,
a kőolvadékból oltár bú-bor-ék-ok, pukkannak,
és rúnás palákká bomló sziklakötegek,
őrzik a jövő múltidejeit, a szarkalábas
lepréselt emlékeket, ... babér örlemények

*

kerek világgá gömbölyödik, lapozgat
a megtalált füle, farka, a nyomás nedvét ölti,
talpfák lapockáin zakatol, a honnan merre

a tegnap szólt belőlem, tegnap, Katkatica,
... szállj el, szállj el, ... buborék világokból
kápráznak napjaid, álmaimba illansz,
a lenyughatatlan napok izzásaiba bújva

de rohanok, suhanok, és susogok utánad,
... várj, állandóan a zeniten, mint
a fűzfa-jurták bolyhaiból mennyező gondolat

*

sűrű évek pusztái
szikessednek már méz ikrásodás helyett

majd egyszer újra nemesedek, talán nedükké,
hevülem nem őszül, csak én,
... deresre,
a vesszők tavaszára várva, a vérkeringésre,
hogy útjait halmom kövei faragják dalaimmá

Álom (40x40 olaj, vászon)

B. TÓTH KLÁRA

Arcrejtvény

Figyelem a tekintet változásait,
az ajkak körüli izomgyűrű
gumiszerű vonaglását, ahogy
a szájrészen átpréselődnek
a szavak, mint szülőcsatornán
a csecsemő, nézem az arcüreg
mélyszántott barázdáit,
járomcsontra feszülő bőrt,
görcsbe ránduló állizmokat,
hallgatom a hamis hangok
áradatát, váratlan hullámai
hogy dobálják a lelket.
Körbetapintom a vonásokat,
mit ad ki a szóplasztika,
épp milyen arcot
rajzolnak ki a szavak.

durca (40x40 olaj, vászon)

KOVÁCS T. ISTVÁN

Tücsök és Viola

A lányok iránt való érdeklődése eléggé gyakori volt már kamaszkorában is Varga Sándor bátyánknak, ahogy ő mesélte. Volt kitől érzékeny búcsút venni a sorkatonai behívó megérkezése után is, de azért abból a kapcsolatból nem lett házasság a leszerelés után sem. Mutogatta viszont a szerelmei fényképét dicsekedve, mert megőrizte mindegyikét, még a szakítás után is.

A katonaidejét még meg sem kezdett szerelmes kislegények közül sokan jártak úgy, hogy a lány nem várt, hanem férjhez ment egy, az idejét már kitöltött legényhez. Nagy bánatot azonban sohasem érzett ezért Sándor bátyó, mert mindig volt kivel vigasztalódnia. Szőke, barna, fitos arcú, bakfisképű kedveskék arcképeit mutogatja. Albumba zárta az ifjúságát, mintha úgy soha el nem múlhatna. Hát az bizony jó is lenne.

Belelapozhatott ebbe az albumba a felesége is, nem bánta. Nincs abban semmi rossz. Ami volt, az elmúlt. Nincs oka féltékenykedésre sem, mert falubéli nem volt a partnerei közt. Hanem abból az alföldi kisvárosból való, ahol az uniformist viselte, több lánynak is beköthette volna a fejét, de azt sem akarta. Csak egyet szeretett volna akár feleségnek választani, de azt nagyon.

-Itt van-e! - nyitotta fel az album azon oldalát, amelyen telt arcú, korához képest kissé molettebb lány mosolygott. Meg kell hagyni, nem lehetett volna a többiek versenytársa egy amatőr szépségversenyen. Éppen ezért arra gondoltunk a nézegetés közben, hogy vajon mekkora terebélyes nagymama lehet ma már ez a Viola néni, mert így hívták.

Tudta ezt Sándor bácsi is, éppen ezért magyarázatot fűzött a képhez.

- Magam sem értettem, mi vonzott engem oly annyira ehhez a lányhoz. Talán a kedvessége, a modora, a csilingelő hangja, a mozdulatai. Az intelligenciája, amivel vonzóvá tette magát. Meg a neve, hogy Viola. Micsoda szép név. Hát, az, az. Mindjárt arra a gyönyörű virágra gondol az ember, amikor meghallja.

- Hát, halljátok - tette le a borospohár mellé az albumot és az innivalót kínálta az öreg, amit az egészségére fogyasztottunk el Zoli barátommal. Szaktársunk volt a nyugdíjas kora előtt Sándor bácsi, akitől sokat tanultunk. Azután is nagyra becsültük és minden évben meglátogattuk a falujában.

- Másodéves koromban már könnyű volt a katonai szolgálat - meséli most öreg barátunk.

- Én nem viseltem tiszthelyettesi rangot. Az újoncok kiképzésével nem volt dolgom. Nem is tudtam volna én parancsolgatni a nálamnál egy évvel fiatalabb újoncoknak. Mint ahogy egyesek élvezték azt a kis átmeneti hatalmat, ami csak addig tartott, amíg ősszel meg nem kapták az obsitot - mondta öreg barátunk és azzal folytatta; - Én inkább a színjátszó csoportban szerepeltem. Azt is azért alakítottuk a cimborákkal, hogy minél kevesebbet legyünk a körletben. A próbákra kijártunk a város szélén levő konzervgyár kultúrházába. Az üzemben dolgozó lányokat szervezte be partnereknek az ezred kulturtisztje, vagy minek hívták azt a főhadnagyot. Na, mi a lányokkal olyan egyfelvonásos darabokat tanultunk be, amikkel a környező falvakat jártuk, mert a katonaság ezzel is ápolni akarta a civilekkel való kapcsolatokat. Abban az időben voltak olyan hadsereg kultúrversenyek, ahol különböző műfajokban vetélkedtek az alakulatok. Mi először a hadosztályversenyt nyertük meg, majd a hadtestversenyen szereztünk dicsőséget az ezrednek. Ezért aztán sok mindenben kedvezett nekünk a parancsnokság. Mert a kulturális eredményeket tőlük is jó néven vették a felsőbb parancsnokságaik. Az én szerepem az egyik vidám egyfelvonásosban olyan apa volt, aki éppen férjhez adja a lányát. Persze, sok komikus félreértés, bonyodalom közepette, ahogy ez a kabaréban szokásos. Ennek a műsorszámnak olyan sikere volt, hogy ezzel minden lehetséges alkalommal szerepeltettek bennünket. Így például a hadosztályversenyen is. Nekem meg olyan jól sikerült a szerepem, hogy még a műsoron kívül is Édesapánknak szólítottak a lányok.

Így írták alá azt a közös üdvözlőlapot is, amit már civilként kaptam meg tőlük Pesten. Nem azért mondom, de a legtöbbjükhez kerülhettem volna bizalmasabb közelségbe, ám Viola miatt nem akartam. Nagyon kedves volt velem, egyelőre illendő távolságtartással. Ekkorára már mindegyik lánynak volt közülünk

párja, csak nekem nem, meg Tücsöknek, annak a kis darázsderekú, fűrge, csengőhangú szöszkének. Neki is szívesen megropogtattam volna olykor-olykor azt a kis vékony derekát, de Viola miatt, akinek a szerepem szerint az apja voltam, a pajtáskodó barátságon túl nem közeledtem Tücsökhöz. Kínálkozott viszont egy kitűnő alkalom, a hadosztály-kultúrverseny.

A rendezvény előtti napon vonattal kellett oda utaznunk és ott aludnunk a vidéki városban, hogy másnap délelőtt pihenten léphessünk fel. Az egész úton azt terveztük, hogy milyen jól eltöltjük majd az estét mi, lányok, fiúk együtt.

- Hú mi lesz majd ott! - néztünk össze cinkosan, mi fiúk, s megérkezve a helyszínre, kellemes izgalommal vártuk a szálláshelyünk kijelölését.

Lapostetejű, barakkszerű épületbe léptünk be és mindjárt el is rendeztük magunk közt, hogy mi alszunk az első szobában, ahonét a belső nyílik. Abban alszanak majd a lányok, akik a mi szobánkon át juthatnak oda. Vidáman töltjük az együttlétet, az estét. Szóval, alaposan meglódult a fantáziánk, s nem győztünk azon örvendezni, hogy milyen jó helyre tették bennünket.

Én meg azt a tervet dédelgettem magamban, hogy itt és most váltok majd szót Violával, akit talán kicsalogatok az épület melletti parkba és ott vallom be, hogy mit érzek iránta. Naivan arra gondoltam, hogy talán az első csók is megtörténik majd, de nem olyan hűvösen, mint a szerepünkben.

- Nade, az ábránd szertefoszlott, mert egy szigorú külsejű, nyurga őrnagy nyitott be az ajtón, miközben mi azon osztozkodtunk, ki melyik ágyon aludjon.

- A lányok maradhatnak. Ők itt alszanak. - jelentette ki az őrnagy. - A fiúk jöjjenek utánam a sátoztáborba.

- Hová? - néztünk össze döbbenetben. - Hát, mi még ma este próbálni akarunk-kerestük a kifogást.

- Holnap a reggeli után még próbálhatnak-jelentette ki az őrnagy. -Most pedig jöjjenek utánam.

- Az nem lehet - szólalt meg az egyik lány, mert ő szólhatott. Civilre nem vonatkozott a szolgálati szabályzat.

- Összegyűródik a fiúk kimenőruhája. Hogy fognak kinézni a színpadon? -érvelt volna a másikuk, de az őrnagy leintette.

- Ne akarja velem elhítenni, hogy katonaruhában lépnek fel. Ismerem a darabot.

- Node, akkor mi utazunk is haza. Nem lépünk fel - tiltakoztak szinte egyöntetűen a lányok, mire az őrnagy erélyes hangon kijelentette:

- Lányok! Tudják mi történt itt a tavalyi verseny idején?

Aztán választ nem várva, figyelmeztetőleg kijelentette:

-A tavalyi verseny után itt kilenc lány esett teherbe.

- Micsodaa? - vörösödtek el a mi partnereink. - Minek néz maga minket? Azt hiszi, hogy mi is olyanok vagyunk? Nahát! Kikérjük magunknak! Hazamegyünk és kész.

Az őrnagy erre sarkon fordult és elment. Rövid ideig magunkra maradtunk, de hamarosan a mi kísérőnk, Kontra főhadnagy jelent meg és azt közölte:

- Megállapodás született. Mindenki itt alhat, de a szobákból éjszaka nem lehet kimenni.

Ahogy ezt kimondta, odakint, az ablakok előtt máris sisakos, géppisztolyos örök jelentek meg és hamarosan a lányok szobája elé is marcona képű ör állott. Bár, ahogy én ránéztem, úgy láttam, hogy rettenetes nagy röhöghetnek feszíti a mellkasát. Nade, hát katona volt, mint mi és parancsot kapott, amit ugye muszáj teljesíteni.

- Nahát! Jó kis kultúrversenyre jöttünk mi - néztünk össze. Kontra főhadnagy meg arra biztatott minket, hogy másnap vágjuk ki a rezet. Csak azért is vigyük haza ezektől azt a serleget, ami az első helyért jár.

- Jó-jó Sanyi bácsi - kezdtünk türelmetlenkedni mi meg a hosszúra nyúlt története miatt. - Arról beszéljen már, hogy mi lett maguk, meg Viola között türelmetlenkedtem én is, meg Zoli is.

- Hát, arról beszéllek, csak várjátok ki a sorát - intett le bennünket a vendéglátónk és a türelmetlenségünk enyhítéseként előbb még tele töltögette a kiürült poharainkat. Aztán folytatta a történetet.

- A versenyre másnap délelőtt került sor. Úgy lett, ahogy Kontra főhadnagy kívánta, mi lettünk az esők. A sok-sok színpadi bonyodalom közepette férjhez adtam Violát, aki valamit észre vehetett abból az apai búcsúcsókból, amit a szerep szerint a háztól elköszönő menyasszonynak adtam. Mert az bizony valamivel több volt, mint amennyit a szerep kívánt. Ezt a jelenetet is nagy tapssal jutalmazta a katonaközönség és azt követelte: - Még egyszer! Még egyszer! Én pedig nem kérttem magam.

- Nade, mi ez? - ébredt bennem a kedvemet szegő sejtelem. Mintha a vőlegényt alakító Fekete Pista egy rosszálló pillantást vetett volna rám. Hm. A szereplés végén lejöttünk a színpadról. Viola tehát már nem menyasszony. Ám mégis. Ezek kézen fogva jöttek velünk a nagyebédlőbe is. Ott aztán egymás mellett ebédeltek. Csak nem? Hát én akkor már hiába vágyakozom utána?

- Na látja Sándor bátyám! És maga még őrizgeti itt annak a lánynak a fényképét?

- Na várjatok csak!

- Mire?

- Hát, arra, hogy eljött az ősz. A nadrágszíjról már az utolsó centit is levágtuk, otthonról megérkezett a civil ruha, leszereltünk, elköszöntünk egymástól, előtte való nap meg a lányoktól is. Na, mikor bevonultunk, akkor az otthoni lányok sírtak. Most meg a színjátszó csoport tagjai búslakodtak és fogadkoztunk, hogy megtartjuk a kapcsolatot, amiből persze semmi sem lett a többiek részéről. Én viszont elfogadtam egy meghívást, amit Galbács Rózsi postázott és többen is aláírták:

Az állt benne: "Kedves Édesapánk! A következő vasárnap bál lesz az üzemi kultúrházban. Mi a régi színjátszók valamennyien ott leszünk és szeretnénk ha eljönnél. A csoportunk is szerepel a műsorban."

Kedves kis társaság volt az. Gondoltam, oda utazom és majd az éjféλι vonattal visszajövök Pestre. Így is lett. A műsor után külön asztalhoz ültünk a csoporttal. Ott volt Viola is. Kérdeztem tőle, hogy Fekete Pistát hívták-e.

- Nem - mondta. Én nem hívtam.

- Hát már nem vagytok jóban?

- Viola vállat vont. - Mióta leszerelt, azóta nem ír.

- És te?

- Aki nem ír, annak nem kell válaszolni.

- Jössz táncolni? - kérdeztem, mikor megszólalt a zene.

- Szívesen.

Tangót játszottak. Szorosan összesimultunk. - Tudod kislányom - mondtam neki tréfásan - Mindig nagyon tetszettél nekem.

- Sejtettem.

- És te?

- Azt hittem, Pista komolyan udvarol.

- És nem?

- Már nem is érdekel.

Na, gondoltam, akkor itt majd lehet valamit kezdeni.

- Éjfélkor megy vissza a vonatom. Addig sétálhatnánk egyet - ajánlottam.

- De mit mondjunk a lányoknak?

- Hát azt, hogy téged csak este tízig engedtek el. Én meg hazakísérlek.

- Jó, nem bánom. - egyezett bele és azzal bejelentettük a többieknek, hogy távozzunk.

- Jó utat! Vigyázzatok egymásra! - vették tudomásul és figyelmeztettek kaján vigyorral a többiek.

Violának a város szélén laktak. A néptelen, gyér világítású utca gyalogjárója fölött jótékony árnyékot vetettek a fák sűrű lombjai. Lassan ballagtunk. Átfogtam a derekát. Nem bánta.

- Hát Pesten van-e valakid? - kezdett faggatni.

- Csak társaságom - feleltem.

- Ha megnősülsz, hívj meg a lakodalmadba - nevetett.

- Nincs kit elvennem - válaszoltam.

- Ezt most csak úgy mondod?

- Volt valaki az életemben, akit nagyon tudtam volna szeretni.

- És nem viszonzta?

- Mást szeretett.

- Ismertem?

- Nagyon jól.

- Ki volt az?

- A saját lányom.

Viola nagyot nevetett. Ó, de szépen csengett a hangja!

- Az csak szerep volt, hogy az apám megcsókolt mikor férjhez adott - mondta derűsen.

- Komolyra is válhatott volna, ha nincs ott a Fekete Pista.

- Ugyan! Azt hiszed, hozzá mentem volna?

- Akkor csak alkalmi férfi-női barátság volt?

- Egyikünk sem tudta, hogy mit akarunk egymástól.

- A férfi mindig tudja. Akkor is, ha nem szerelemből. . .

- Hogy képzelsz olyasmit, hogy én? - kérdezte sértődötten.

- Szóval semmi olyan nem történt?

- Kikérem magamnak!

- Na jó. Ne haragudj. Csak tudod, nekem ez fontos.

- Miért fontos?

- Azért, mert.

- Mert?

Magamhoz szorítottam és szájon csókoltam. Nem tiltakozott.

- Apa és lánya - nevette el magát, mikor kibontakozott az ölelésemből. Közben a házuk kapuja elé értünk. Ott aztán hosszan csókolóztunk, de közben a háziak megsejtették, hogy valami történik a kapu előtt, ezért a teraszon felgyújtották a villanyt.

- Ez a jelzés - mondta Viola. Be kell mennem.

Abban még megállapodtunk, hogy a következő vasárnap eljövök, vár a vasútállomáson, aztán valahol a belvárosban egy kis presszóban bővebben megbeszéljük, hogy mit is akarunk mi egymástól.

Úgy utaztam Pestig, mintha nem is a vonat, hanem az a boldogságosan szép érzés repítene. Enyém lesz az a kedves kismadár, akinek a modora, a lelke a legnagyobb szépsége. Ez tehetné boldoggá az embert. Mert a szépség ugye, ma létezik, holnapra elhervad. Ám a kedves, jóságos, megértő társak boldogok lesznek egész életükben.

Mert tudjátok, az, amit érzéki szerelemnek is mondanak, az életkor derekáig fontos. De a lelki, az egész életünk folyamán. Akkor is, -he-he-he - pödörte meg a bajszát huncutkásan mosolyogva az öreg - amikor már az érzékszerveink elgyengülnek. Hm. - Violáért fel is áldoznám én a szép függetlenségemet - gondoltam, pedig azelőtt nem akartam korán megnősülni.

- Nade, mégis csak a fényképét mutogatja Sándor bátyánk - néztünk rá kérdően.

- Hogyhogy nem őt vette feleségül?

- Hát, fiatal korában könnyen megbolondul az ember, ha szoknyát lát. Mikor már harmadszorra utaztam hozzá, nem várt az állomáson. Gondoltam, elmegyek a barátnőjéhez, aki Tücsöknek volt a nővére, hátha tudja, mi történt. De hát az sem tudta. A két lány viszont szívesen fogadott, süteménnyel kínáltak. A szüleik is nagyon kedvesek voltak hozzám. Tél volt. Korán sötétedett, készültem az állomáshoz. Ez a kis Tücsök meg egyre mondogatta, hogy ő kikísér az állomásra, nehogy eltévedjek itt a sok zeg-zugos mellékutcákban.

- Hát, ha idetaláltam, vissza is találok - szabadkoztam, de másrészről meg valami azt súgta, hogy ne nagyon szabódjak, hadd jöjjön velem az a kis szöske-möszke.

Biztatta a nővére is, hogy menj csak Tücsök, nehogy eltévedjen az idegen - és nevetett.

Elég falusias és rosszul világított volt az a környezet, ahol ők laktak. Amolyan szerelmeseknek való.

Lassan ballagtunk Tücsökkel. Néha elkaptam a kezét, mintha attól félténem, hogy elbotlik azon a keskeny téglajárdán, aztán egyszer csak a derekát is átkaroltam. Igen. Azt a vékony darázsderekát, ami katonakoromban is olyan csalogató volt. Tücsök nem tiltakozott. Akkor sem, amikor szájon csókoltam, mert nem tudtam ellenállni a kívánságomnak. Egy pillanatig ugyan azt gondoltam, hogy tán pofonvág, de hát lesz, ami lesz, ennyi kockázatot megér ez a kis fruska. Ám dehogy vágott az pofon. Hanem inkább még visszacsókolt. Hú, de felforrósodott bennem az érzés! A vonatfütyü oda hallatszott hozzánk, de nem érdekelt. Majd váltok a másikra gyorspótjegyet -gondoltam és szorongattam, cirógattam, csókoltattam azt a kis cicababát, de azt a szót, hogy szeretlek, egyszer sem mondtam ki. Tücsök sem. Csak akkor ütött a kezemre, amikor a tiltott zónát akartam elérni. Azt már nem! - mondta. Úgyis tudom, hogy ti fiúk, mindig

csak azt akarjátok. De azért továbbra is vadul csókolgattuk egymást, mígnem ő jelentette ki: - Na, most már magad is oda találsz az állomásra. Innen már hazamegyek.

- Te!- emeltem fel a mutatóujjamat - lassanként kijózanodva. – Erről a egésről Violának egy szót se!

- Vagy úgy! – mondta sértődötten és kijózanodva. Nem szólok én senkinek egy szót sem. Aztán otthagytott.

- Nahát! Nagy betyár lehetett maga. – nevetett Zoli barátom - De most már azt mondja meg, miért nem találkozott Violával?

Az elkésett levele a szállásomon várt, mikor visszaérkeztem Pestre. Az állt benne, hogy azon a vasámapon nem tudunk találkozni, mert a szomszéd faluban lakó nagymamája beteg lett és azt kell meglátogatnia. Majd ír egy újabb levelet, amiben tudatja velem a továbbiakat.

- És írt?

- Soha többet, egy sort sem. Amit én írtam neki, fogadkozva, hogy nagyon komoly a szándékom, szeretném, ha bemutatna a szüleinek is, arra a levélre sem válaszolt. Mert ez a kis nyavalyás Tücsök, ahogy Szabó Erzsitől megtudtam, mikor az egyik oda utazásom alkalmával vele találkoztam. Ő mondta el, hogy amikor Tücsök hazament, mindent elmesélt a nővérének, az meg Violának.

Mert én még vagy két évig többször elutaztam abba a városba. Sétáltam az utcákon, meg a folyóparton, hátha egyszer meglátom őt valahol, de hát csak az emléke maradt az éppen elkezdődött szép szerelemnek. Hanem egyszer, ahogy ott várom a buszt a mozi előtt, hát látom, hogy jön Viola. Nagyot dobbant a szívem és odaléptem hozzá.

- Na, - mondtam neki - csakhogy megláttalak. Állj már meg Kedves, mert beszélni szeretnék veled.

- Hát miről beszélhetsz te énvelem? - Nem a Tücsökkel tévesztesz össze véletlenül? - kérdezte, csak úgy odavetve a szót.

- Kit érdekel a Tücsök? – mondtam. Nem volt az komoly dolog. Csak tudod, a férfi néha megbolondul. Pláne, ha a nő úgy tesz, mintha kínálná magát. De én azóta is miattad járok ebbe a városba, hátha meglátnálak.

- Hát, most megláttál. De hadd kérdezzek tőled valamit.

- Kérdezz nyugodtan.

- Itt a nyílt utcán pofon vághatlak?

- Megérdemlem - mondtam, de akkor már csattant is egy akkora, hogy még a szemem is szikrázott.

- Fáj? - kérdezte aztán azon a kedves, régi hangján, amiből mint a következő pillanatban már meg is sajnált volna, s a szemében egy pici könnycsepp jelent meg.

- Nade, a többit már te meséld el nekik Violám - nézett a süteményes tállal közénk telepedő háziasszonyra Sándor bácsi.

A felesége, az a szép nagymama korú asszony meg csak nevetett a régi történeten.

- Elmúlt a nyár, deres már a határ – mondta - Mutogathatja már nekem a régi szerelmei fényképeit is. Azokra én nem voltam féltékeny soha. Mindent meggyónt nekem „Édesapám”, ez a vén kalandor – mondta. És Viola néni finom, kedveskedő mozdulatokkal megsimogatta öreg párja dérfehér hajszálait.

Bossanova (30x40 olaj, vászon)

KEREKES TAMÁS

Idegen a síromban IV. rész

*A regényírásnak három szabálya van:
sajnos senki nem tudja, melyek azok.
(Somerset Maugham)*

Az impresszionizmus története egy nem impresszionista festő működésével kezdődik. Édouard Manet volt az, aki munkásságával, újszerű látásmódjával utat mutatott fiatalabb festőknek. Felfedezte, hogy a vizuális jeleknek megvan az önmagában megálló rendje. 1863-ban két, botrányt kiváltó képet is festett, a Reggeli a szabadban és az Olympia címűt. Mindkettő kiváltotta a kispolgári prudéria dühét, szemérmertlenséggel vádolták, pedig mindkét kép egy-egy ismert festmény hatását mutatja. Inkább az volt az ellenézés oka, hogy az elfogadott akadémistákkal ellentétben Manet a színekre épít, a térhatást a kromatikus elemekkel hangsúlyozza. Mindkét mű nagy feltűnést keltett az akkor induló impresszionista festők között, bár a művész akkor még nem vállalt közösséget velük. Sohasem dolgozott az impresszionizmus munkamódszerével, és szívesen használt feketét. Utolsó éveiben születtek azok a festmények, amelyek az impresszionizmus hatását mutatják.

Manet munkásságán túl megvolt még egy előfeltétele az új stílus kialakulásának: egy tehetséges művészekből álló festőcsoport megszületése. Tagjai péntekenként a párizsi Guerbois-kávéházban jöttek össze, itt volt többek között Manet, Monet, Pissarro, Degas, és a híres fényképész, Nadar. Ezek a művészek szinte mind elkötelezett hívei voltak a plein air törekvéseknek. A szabadban festés nem az ő gondolatuk volt, de az impresszionisták vitték végig a legnagyobb művészi eltökéltséggel. A 60-as évektől nem csak tájképeket festettek, hanem figurális plein air kompozíciókat is, szabadtéri jelenetekben ábrázolták a kortársak életét. Bár a plein air a természethez, a tájhoz kapcsolódott, a festők kezdték felfedezni a világvárossá alakuló Párizs varázsát is. Manet Zene a Tuileriák kertjében című képe volt a kezdőpont a várost bemutató festmények sorában.

Renoir: A teraszon (1881)

1854-től jutottak el Franciaországba a japán metszetek, amelyek szintén nagy hatással voltak a fiatal művészekre, elsősorban az újszerű képszerkesztéssel. Gyorsította az impresszionizmus fejlődését a fényképészet fejlődése is. A pillanatfelvétel, az újszerű rögzítésmód foglalkoztatta őket.

Auguste Rodin: Balzac mellszobra (1892)

Csoporttá szerveződésüket gyorsította, hogy a hivatalos Szalon nem adott lehetőséget a megmutatkozásra, márpedig egy művésznek létkérdés volt egy kiállításon való szereplés. Első kiállításuk 1874-ben volt, ahol bemutatták Monet Impresszió, a felkelő nap című képét. A csoport innen kapta a nevét. Az elsőnél is nagyobb vihart kavart az 1876-ban megrendezett második kiállítás, a közvélemény csak a 80-as évek második felétől kezdett megbékélni az impresszionistákkal, amikor már újabb csoportok megjelenése borzolta a kedélyeket. Nyolcadik, egyben utolsó kiállításuk 1886-ban volt.

Jellemzői

Az impresszionizmus a modern művészet első jelentős forradalma volt, amely magát az érzéki benyomást, az impressziót rögzítette. Az impresszionisták elsősorban a fény festői voltak, az adott dolgokat úgy ábrázolták, ahogyan adott pillanatban látták, ez az élmény vezette az ecsetjüket. A fény felbontja a színeket, a levegő rezgése elmosza a szilárd körvonalakat, a felületen reflex-hatások vibrálnak. A kritika és a közönség gúnyolódása ellenére szilárdan kitartottak ezen elvek mellett.

Ebből a látásmódból következett a sajátos impresszionista festéstechnika: a vásznon apró, tiszta színfoltokat raktak egymás mellé, amelyek megfelelő távolságból nézve optikailag keverednek, és a szemlélőben kiváltják a megfelelő szín-benyomást. A feketét elhagyják, vagy a minimálisra csökkentik. A szobrászatban az impresszionizmus a felfokozott kifejező erőben, a felszín mozgalmas fény-árnyék játékában jelenik meg.

Igazán impresszionista szobrásznak szinte csak Rodint tekinthetjük. Nála hiányzik a szilárd szerkezeti váz, a tulajdonképpeni szigorú kompozíció, gyakran rögzíti a mozgást, a hirtelen mozdulatot, a pillanatszerűt, a lebbenőt.

Monet vette át a japán fametszők kedvelt eljárását, az azonos motívum sorozatszerű feldolgozását, ez az eljárás az ő tevékenysége nyomán vált az impresszionista alkotó módszer prototípusává. Leghíresebb példája ennek a roueni katedrális homlokzatáról készített sorozata.

Az impresszionizmus az irodalomban

Az impresszionizmus igazi irodalmi területe a líra és a leíró próza. Stílus eszközei között ott találhatók a színes, varázslatos képek, a metafora, a színesztézia, amely a megszemélyesítést és a különböző érzéki benyomásokat olvasztja össze. Szívesen él zenei hatásokkal, hangutánzó szavak használatával, formai és rímelési bravúrokkal. A színek, árnyalatok, képzetek használatában az impresszionista festészet hatását vehetjük észre.

A költők, írók a lényegből a jelenséget emelik ki, mert hitük szerint, ha a jelenséget a megfelelő pillanatban ragadják meg, a valóság lényegi sajátosságáig jutnak el. Ezért költészetük állandó kísérletezés a pillanat megragadása érdekében. A közlés alapja egy emlékező magatartás, a hangulat, a benyomás, a cselekvés emlékképként idéződik fel.

A legtöbb művész, akit az impresszionisták közé sorolnak, művészetébe a kor más irányzatait is beleépítette, így kizárólagosan impresszionista szerző nincs. Mivel az impresszionizmus Franciaországból indult, ott van a legtöbb képviselője mind lírában, mind epikában.

Az impresszionizmus a zenében

Az impresszionista zene tárgyát zenén kívüli forrásokból meríti, de pillanatnyi benyomásokat rögzít. Természeti képeket, jelenségeket foglal zenébe: felhők gomolygását, a víz és a szél játékát, mediterrán tájak ragyogását (például **Debussy: Tenger**). Az új zenei hangzásra való törekvést rendkívül jól kifejezi az egészhangúság, amely a századforduló zenéjének és vele a tonalitás felbomlásának dallamban és harmóniában egyaránt megnyilvánuló stílusjegye. Az egész hangú skálán az oktávot hat egyenlő nagyszekundra osztja, így a dúr-moll hangnemű érzetet megszünteti. A hangsor nyugtalanságot hordoz, és a lezáratlanság érzetét kelti.

Itt ver tanyát a La Plume folyóirat, mely elsőként közli Paul Gerardy verseit.

Paul Géraldy francia költő 1885. március 5-én született Párizsban Géraldy Le Fevre néven, és 1983. március 10-én halt meg. **Te meg Én** című kötetét még huszonnyolcadik születésnapja előtt adta közre, amely annak ellenére, hogy verseskötet, rendkívül népszerű lett. Egyesek szerint sikerének titka az volt, hogy „a szerelem mindenki által megélt fázisairól póztalan, csevegő stílusban volt bátorsága vallani.”

Megint haraggal váltunk el. Miért?
 Mindegyikünk pedig füt-fát ígért,
 hogy majd szeretjük egymást! Ám jegyezd meg,
 mostan nem én kezdtem. De te... Te kezdted...
 Mindegy. Te, én? Ő volt, a szerelem...
 Szóval faképnél hagytál kereken!
 És odamondtál az ajtóba' nékem,
 azon a hangon! Fájt a büszkeségem!
 Erőltetett könny lángolt szemedem!...
 Nem furcsa ez? Mi egymás oldalán
 mindig csakis gyűlölködünk. Az ám.
 Hát nem te vagy hibás. De, hidd el, én sem.
 Hiszen szeretsz. Tudom. Én is. Egészen.
 Talán, mivel hasonlítunk. Talán,
 mivel együtt ülünk minduntalan.
 Az ember ingerült lesz végre, sértett.
 Mindent meg akar érteni... Na érted?

Fürkész. Kutat. Töpreng. És nyugtalan.
 Figyeljük és nem éljük a szerelmünk.
 Hát hagyni kell. Előbb is: hogy szerettünk.
 Kimondhatatlan! Csakhogy nem szabad
 keresni mindég a „nagy” vágyakat!
 Gyötrődni! Izgatódni! És perelni!
 Te! Oly silány dolog az a szerelmi
 kéjmámor és egyéb... hát hagyjuk el mi,
 mostan szeressünk igazán, bután!...
 Nézd, azt tanácsolom, hogy ezután
 ne lássuk egymást annyit... Életem,
 szeretjük egymást: ez kétségtelen.
 De szörnyű, hogy mindig erről beszélünk.
 Ritkábban jöjjünk össze. Ha így élünk,
 majd megtörténik az, mit ki se mondunk.
 Meglátod, akkor nem lesz semmi gondunk,
 boldogjai leszünk e bús világnak!
 Új, új öröm vár, új csók vígasza.
 Jaj, hogy szeretjük egymást majd! Imádlak!...
 De holnap aztán jöjj korán haza.

Paul Géraudy: Te meg én

A Montparnasse körút 146-ban Ricciotto Canudo alapította meg a **Montjoie**-t. 1906-ra, amikor Valentine de Saint-Poin Marinetti Poesia című lapjának vonzaskörébe került szimbolista verseivel, már egyszer megözvegyült, egyszer elvált, kísérletezett már festéssel és rajzolásal Mucha és Rodin tanítványaként, illetve modelljeként, és kiállítója volt a Salon des Indépendants-nak. 1906 és 1912 között teljesen az irodalomnak szentelte magát, és ez vezette végül a színpad nyújtotta szintézis-lehetőséghez. 1912-ben Marinetti

meghívta, hogy állítson ki a párizsi futurista kiállításon, ezzel egyúttal be is lépett a mozgalomba, amelyet két éven belül mégis elhagyott. Párizsi műtermében rendezett estélyei a kísérleti művészet első szinterei között voltak, csakúgy, mint a Montjoie művészeti lap irodájában tartott hétfők, amelyeknek aktív résztvevő-szervezője volt. A Montjoie szerkesztőjéhez, Ricciotto Canudóhoz fűződő rejtélyes-intim viszonya egy, a pletykák szerint Marinettivel kiegészülő háromszög-történet regényes részleteivel bővült. A műtermében rendezett soirée-ken mutatta be első tánckísérleteit, ahol a nézők között többek között Erik Satie, Sztravinszkij, Boccioni, Ravel, Apollinaire, Severini, Léger foglalt helyet. 1912 és 1914 között köteleződött el

végképp a színpad mellett, és megírt két nagyon fontos kiáltványt. Az első az 1912-ben született *Il manifesto della donna futurista* (A futurista nő kiáltványa). Ennek a futurista manifesztumok erőszakos, határozott hangnemében írt kiáltványnak az elsődleges érdekessége az, hogy nem a korabeli szüffraszettmozgalom terméke, sőt. De Saint-Point éppen arról beszél, hogy a férfi és női vonások, ha úgy tetszik,

princípiumok összehangolása, egyensúlyának megtalálása a cél, aminek érdekében a nőknek erőszakra és erőre irányuló – és általában a férfiak alaptulajdonságai közé sorolt – hajlamukat is használniuk kell. (Balázs Kata)

Canudo legmaradandóbb érdeme, hogy a filmezést ő nevezte első ízben „hetedik művészetnek”. A folyóirat különösen az olasz futuristákat támogatta. Canudo az akkor még nagyon fiatal Chagall iránt is érdeklődést tanúsított, de eredménytelenül sürgölődött a műpártolók körül, hogy néhány vásznat vásároljon a festőtől, hogy Chagall néhány frankot kereshessen. Canudo beajánlotta statisztának Abel Gance egyik filmjéhez. Ez a próbálkozás is csődöt mondott. Chagall miután a film hősnőjét csaknem belefúllasztotta a Bois de

Boulogne kis tavába, visszatért az ecsethez. Lehetséges, hogy a film egy nagy művészt veszített. Chagall Fehéroroszországban, egy kilencgyermekes vallásos vityebszki zsidó családban született 1887. július 7-én. A zsidó iskola, majd a helyi orosz gimnázium után Szentpéterváron képezte magát, majd 1910-ben Párizsba utazott, ahol avantgárd költők és festők társaságába került, és erősen hatott rá a kubizmus. Az első világháború kitörésekor Oroszországban tartózkodott, ahova menyasszonya Bella Rosenfeld miatt tért vissza, akit 1915-ben vett feleségül, és aki 1944-ben bekövetkezett haláláig Chagall műzsája volt. Az első világháború alatt több kubista képet és rajzot is készített róla és gyermekükről, Idáról.

A festő 1917-ben üdvözölte a forradalmat, a vityebszki körzet képzőművészeti népbiztosaként helyi múzeumot és akadémiát próbált szervezni, a bolygó zsidó figurája ekkoriban jelenik műveiben. Két és fél év múlva azonban először Moszkvába ment, majd 1922-ben végleg emigrált. Berlinben, majd 1923-ban Párizsban telepedett le, ahol az álmait és képzeletbeli, félig emberi, félig állati lényeket festett meg. "Nem tündérmesék a festményeim. A belső világunk is valóság, talán még valóságosabb, mint a látható világ" – figyelmeztette Chagall azokat, akik lekezelően beszéltek műveiről.

A rézmetszést kitanulva Gogol Holt lelkek című regényét, majd La Fontaine meséit illusztrálta, s elkezdte a Biblia-illusztrációit, amelyeket csak 1950-ben fejezett be, és amelyekben a judaizmus és a kereszténység közti kapcsolódási pontokat kereste. 1941-ben a nácik elől családjával Amerikába menekült, ahol számos képén megfestett felesége három évvel később meghalt. A New Yorkban festett A háború című képén a rombolások és az örület mellett már a remény is megjelenik.

Chagall 1948-ban visszatért Franciaországba, 1952-ben újra megnősült. Új korszakának élénk színű művein a megnyugvás és a derűtség hangulata dominál. Megörökítette Párizst, emellett díszleteket festett, üvegablakot tervezett, elkészítette a párizsi Opera mennyezetfreskóit, falfestményeket a New York-i Metropolitan Operának, s ő tervezte a jeruzsálemi parlament pannóit. A figuratív művészet mesterének ekkoriban számos kiállítása volt: az avantgárd irányzatokból (kubizmus, szürrealizmus) úgy tudott néhány formát áttemelni, hogy közben megtartotta teljes művészi függetlenségét. 1973-ban Nizzában múzeuma nyílt, 1977-ben pedig a Louvre retrospektív kiállítással tisztelgett előtte. Marc Chagall 1985. március 28-án halt meg Párizsban.

Művészetében inkább a belső költői erőre, mint a festészet logikájára támaszkodott. Gazdag látomásaival, a virágcsokrok, repülő szerelmesek, bohócok, fantasztikus állatok, bibliai próféták, háztetőn játszó hegedűsök motívumaival a tárgyakat szabadon tárította azok érzelmi jelentősége szerint, legjobb képeinek vizuális metaforái példátlanok a modern művészetben.

Bateau-Lavoir: Párizs mesél

Larent Tailhade, aki a századvég minden anarchista lapjába írt, s amikor a francia képviselőházban bomba robbant, így üdvözölte a merényletet: **"Mit számít néhány emberszerűség elpusztulása, ha szép a gesztus!"** Párizsban néha lövöldöznek, így pl. Zola temetésén, miközben Clemenceau miniszterelnök mond gyászbeszédet, Dreyfus kapitányt egy újságíró két pisztolylövessel megsebesített a karján. Ám a Quartier Latin negyedében, a place Mabert melletti sikátorban, a **Koldus operá**-hoz méltó tetves, de kedves helyen, Guignard, a *café* híre *patronja*, a kizsákmányolás maximumát kínálta, termében állva altatta a csavargókat, akik kötélbe *akaszkodva* szunyókálhattak néhány *soué*rt, és a szerencsétlen *clochard*-ok káromkodva, köpködve, bőföggve riadtak fel. Arra már nem is emlékszem, hogy Henry Miller, vagy George Orwell megfordult-e itt, de arra igen, hogy mikor George Orwell Katalóniába ment a spanyolok oldalán harcolni a polgárháborúban, akkor a latin negyedben kapta Henry Millertől a bőrdzsekijét. Ez később szerencsét hozott. George Orwell torkát átlőtték, de olyan szerencsésen, hogy a golyó áthaladt rajta és később semmilyen beszédképességében nem akadályozta Orwellt. Az átadás a Quartier Latin negyedben a rue de l'Estrapé 3. szám alatt történt, ahol 1749-ben letartóztattak egy Denis Diderot nevű „destruktív” alakot. Ámbár maga a légkör befogadó volt, itt már az 1920-as években állt mohamedán mecset. Maga a negyed büszkélkedhet Párizs legrégebbi templomaival és legpatinásabb bordélyjaival. A legdurvább része a boulevard Saint Germain, ahol egy hajdani várbörtönből átalakított pincében rendeztek be mulatót, a re

de la Huchette utcában (**A halászó macska utcája**). Ez volt a címe Földes Jolán regényének, ami nemzetközi sikert aratott, mert megnyert egy francia regény pályázatot) A mulatóban sikamlós dalokat hallani, amelyeket az Operából kiszuperált, de még dúskeblű szubrettek énekeltek a nyaktiló és egyéb kínzószerszámok közt. A mezőny vegyes. Heverő ázsiaiak, kuckójukban heverő lappok, japánok, akik a legkisebb veszekedésre felnyitják a hasukat, eszkimók, akik nem vesznek tudomást a korról, amelyben élnek, négerek, akik nem feketék. A hottentotta és az indián egyformán a kávéházban lopja a napot. Találhatni jószágos perzsát is, aki orvosságot ad a szegényeknek, de a *Caveau des Obliettes*-ben, ugyanazon az emeleten egy emberevő uzsorás lakik, azon a szinten egyébként a fakírok gyakorolnak-meséli a városról **Sebastien Mercier**. Az árak méltányosak. Az említett híres utcában volt a **Kék Napóra**-hoz címzett vendéglő, ahol Bonaparte 1795-ben heti 5 frankot fizetett a hotelben levő szobájáért. A diáknegyedben itt volt először járda a francia fővárosban, itt szólalt meg először templomi orgona, s itt használt először villát IV. Henrik az **Ezüst Torony** c. Vendéglőben. A légkör kellemes Julianus császár, amikor 358 februárjában Párizsba érkezett, egyik első intézkedése az volt, hogy csökkentette az adót.

A Montparnasse nem is igazán párizsi. Balzac szobra kivételével nincs elfogadható műemléke. Egy ideig a Latin negyed tartozéka volt, vidékies jelleggel, ahol a hársak és a lucerna szaga keveredett a rőzsetüzek fanyarkás illatával, az itt érő cseresznyét Balzac is dicsérte. Sok kávéház megőrizte hetven évvel ezelőtti báját. Hírét legelőbb egy vonat, majd léghajó-szerencsétlenség alapozta meg, mely mindkettő a negyedben történt. 1913-ban Poincaré elnök felavatja itt az új körutat, s azonnal vasárnapi madárvásárokat tartanak tudós kutyákkal. És Párizsban egyedül itt volt kapható az elfogadható minőségű Szent Jakab-fű. A pénzes polgárok, tőkéjüket az Apollinaire által szerkesztett „**Életjádékok Kalauz**”-a tanácsai szerint fektették be, amit a költő csapongó képzelettel és tökéletes járatlansággal adott ki. Este hat után az utcán tisztességes nővel találkozni képtelenség volt. Itt lakott Chateaubriand, Victor Hugo, Balzac és Alain-Fournier. És itt találkozhatott az ember Modiglianival, aki költözései során egyedül csak a fürdőkádját cipelte, és itt húzta meg magát Rimbaud is, kinek pohár nagyságú alkalmatossága a fürdéshez még sok is volt. Gaguin a Grande Chaumiere utca nyolcban lakott, amikor visszajött Tahitiről. Egy indonéz nővel lakott együtt. A műtermet Gaguin polinéziai kunyhónak rendezte be. A bejárati ajtó üvegére egy pálmák alatt fekvő polinéz nőt festett, és fölé írta: „**Itt szeretjük egymást.**” 1910-ben a háztulajdonos ötszáz frankért eladta az ajtót. Párizs este igazán tündérvároshoz hasonló jegyzé fel naplójában Jókai, aki első ízben szedett körtét diófáról, s első látásra meglepő és elvakító. A remek világítás, az ízléses fényes boltok, a széles, szabad utcák két oldalán mesészerű, ragyogó látványt nyújtanak. L’Hotel des Princes-be szállottunk meg- írja. Széchenyi nagyon szép lakosztályban, én egy kis szobácskában. Mindjárt úti ruháinkban a Palais Royalba menénk. Itt az első pillantás a velencei Márkus-térre emlékeztet, de több fényvel, ízléssel és étellel. A legnemesebb szellemi termékektől s a legszükségesebb használati cikkektől, a leghiűbb élvek s a legkeresettebb divatárukig minden található itt. Tudományos egyletek, olvasótermek, kávéházak, melyekben kizárólag politizálnak, játékbarlangok, kétes hírű korcsmák, a legelőkelőbb emberek s a legaljasabb csöcselék rikító ellentétben vannak itt együtt.

„Ma D’Auvergne-el (Széchenyi Haushofmeister-jével) dissertálék nagyon hosszan politikáról. Egy szakács szájából következőket kelle hallanom: csak is a gazdaság felvirágoztatásában, s a földműves osztályelőnybe részesítésében van az állam igaz ereje. Ott, hol az ipar a manufactura s a kereskedelem az agricultura rovására emelkednek s ez a társadalmi osztály (a földműves) amaz (a kereskedő) alatt áll, tönkre megy a nemzet igaz cselekvő ereje. Az oly ország, mely existenciájának táplálékát nem belsejéből, hanem idegenből veszi, nem independens többé, más natioktól függ s így létele bizonytalan, Róma is csak addig volt igazán nagy, a míg konzuljait is az eke mellől hívta védelmére. Bécs 300.000 kardforgató polgárt tud előállítani s 3000 munka által erőssé vált izmus falusi ember az egész halom susztert és szabót szét tudná kergetni. Róma óriási nagy volt és sajátságos alatti omlott össze, mert voltak jó törvényei nagyvárosnak lenni, de nem nagnak maradni. Anglia is, kultúrában és nagyságban tán már igen magasra hágott, de törvényhozói elég bölcsök valának neki oly törvényeket adni, melyek nemcsak erőteljesen növekvő ifjúságához, de hatalmas férfikorához is mértelen elegendők valának. Az ő szemében – úgymond – legméltóbb existencia az önérzet által megédesített bírása és jó felhasználása, egy saját munkával, becsületesen megszerzett vagyonnal, azért is nem cserélné fel sorsát egyikkel sem azon nagyméltóságú fecsérőkével, kik nagyobb részt, egy

érdem nélkül kapott vagyont gondtalanul elpredálnak. Ez az ember szakács és K. herceg szolgálatában volt. Ott, hola rangsorozat nem pénz s nem egy néhány rongyos kutyabőr szerint megy, a morális világban, d' Auvergne bizonyára inkább a herceg és K. még kuptájának is igen rossz lenne.”

Széchenyit nagyformátumú férfinak mondja, de nem hallgatja el, hogy a bortól estvére néha összeakad a lába a mi Stefinknek. Az útirajz írója sokszor szorong. Fél az erdélyi közvélekedéstől, amely úgy fogja fel barátságukat, mint egy gazdag nagyúr kezét egy szegény ördöggel szemben.

A sokszor megváltoztatott útiterv szerint nemcsak Párizst és Londont látogatták volna meg, hanem az USA-t is. Ez azonban elmaradt.

Wesselényit nemcsak a lovak és lovardák, egy-egy kanca marja érdekli, de élénken részt vesz a kártyában és vadászatokon is, s hajlamait a szépnem iránt sem titkolja. Csak két hét múlva érkeztek vissza Pestre, a Király utcában szálltak meg

Párizsba többnyire vonattal érkeznek a magyarok. Kivétel Kassák, akinek elhiszem, hogy gyalog ment. A hordárok rajától elvarázsolt pályaudvar az érkezés és indulás szimbolikus színtere, a vágyak és remények kiindulópontja, a csalódások helyszíne. Honfitársainknak Párizs a Gare de l'Estnél kezdődik.

A németeket Goethe megajándékozta Rómával, a franciákat Maurras megajándékozta Athénnal, bennünket, magyarokat a költő: Ady- megajándékozott egy párizsi pályaudvarral. Karácsony Benő az utazás előtti lelkes mámorában a város “maradékalan elfogyasztására” rendezkedett be:

“A nagy Párizst fogom látni, a mély Párizst, a füstös falakat, tele hirdetésekkel, a furcsa nevű kabarékat napóleoni obeliszket, szellemes kalapos lányokat, a metrót, az utcákat, az olvasmányaimat és mindent.”

Picasso barátja a párizsi éjszaka fotósa, Brassai, így érkezett: “Délelőtt fél tízkor futottunk be a pályaudvarra. Több útitársammal autótaxin érkeztem a rue Delambre-ba és vertem fel hajnali álmából Tihanyit. Most napi nyolc frankért lakom két sarokkal odébb. Az emberek kedvesek és közvetlenek, egy kis utánajárással lehet majd műtermet szerezni. Megjelentem már a Rotonde-ban, ez a montparnasse-i művészanya. Micsoda kedves, aranyos nők. Békebeli croissantok, briósok, articsókák, habkönnyű ételek, elragadó nők. A kávéházakban minden ingyen van, a cipők szépen az ajtó elé rakva, utcán, áruházakban mindenben szabadon turkálhatsz, mert minden a vevők becsületére van bízva, különösen hat mindez Románia után.” Endre de Ady... írta “Párizsról le kell beszéljelek, azt hiszem, ha most kijönnél, még jobban csalódnál abban a buta Mah-Jong partiban, amelyet a Baedekerek Paris néven neveznek. „Hogy Adym, ez az iszákos hülye mit látott Párizsban, az más lapra tartozik. Itt egyáltalán nem lehet ámulni, hacsak azon nem, hogy miként lehet annyi utolsó piszkos krajzleráj egy rakáson, mint itt.” - József Attila. Nem kell ácskapsot vernünk egy kultusz koporsójába, de Henry Miller és Braque barátja, Brassai is megjegyzi, hogy Ady le akart ugrani az Eiffel torony tetejéről. Párizst azonban mégis neki köszönhetjük. Es itt élt egy művész **Pablo Diego José Francisco de Paula Juan Nepomuceno María de los Remedios Cipriano de la Santísima Trinidad Ruiz y – akit Picasso**, néven ismerünk.

Móricz sógora Nomádiában.

A nomádoknak se lovuk, se villamosuk, gyalog élnek a Párizs környéki wigwamokban. Maguk varrják, foltozzák ruhájukat, maguk kötik hozzá a levált talpat a cipőtalphoz. Minden barakk egy külön törzs, minden törzsnek van egy külön száma, hogy a levélhordó és a rendőrség kiismerje magát. Tilos a törzsfőnek való bejelentés nélkül idegen harcost a törzsbe fogadni. Van varázsszeres ember, hajdani orvosnövendék, ma alkoholista, sebeket kötöz, és azzal nyugtat, hogy kevés ember kerül el a halált. Jandáné a táltos, egy pakli franciakártyából jövendöl és ért a magzatelhajtáshoz. Krompach, a regős, énekel és szomorkodik, esténként be-bemászik egy ablakon a törzs valamelyik elhagyott lányához. Asszonyaikat sokszor megverik, mert gyakran maguk sem tudják mi bajuk. Ami bungalónkban lakik a **Szent Ember**. Örült, egész nap ír. Vannak, akik úgy hívják, a megszállott Szabó. Mindenki tisztelettel kitér előle, és eltűrik keleti fenségét, amellyel leereszkedően megszólítással tünteti ki valamelyiküket. Magas homlok, fehér bőr, sudár alak. Nehéz, vállig érő lovagi frizurát és bibliai szakállat hord. Ruházata érdekes kombinációja a zarándoklebernyegnek és a hálóköntösnek, a derekán hosszú zsinórral van megkötve, széles fazonja

luxusszerűen üt el a csuha barna színétől. Kenetteljesen, lassan beszél. Nemes veretű és reneszánsz frazeológiával szónokol, mert beszélni senki nem hallotta még. Leszegett fejjel jár, ám, ha valakit kitüntet figyelmével, mintha Lear király elevedne meg. Szemei nagyok és kékek, mint a prófétáké. Hangja meleg és bársonyos, beszéde jóságos. Felesége művelt, de nagyon csúnya nő. Bálványozza férjét. MórícZ Zsigmond húga. Amit a Szent Ember meghagy, az a családé. Nyomorognak. Mindenkihez jóságos, csak a családját akarja sokszor megölni, kiváltképp a feleségét, akit állandóan ledér dolgokkal gyanúsít, holott az asszony külseje még a gyanú árnyékát is kizárja. Nem sűrűn jön rá a dühroham, de akkor nagyon erősen. Tör, zúz, kést ragad. A roham csillapultával bibliai jóságú ember. Egész nap ír, már hat éve, de nem mutatja senkinek. Mindenki nagy kalaplevegéssel köszön neki, még Molnár is, a **Lesujtó Ököl**, a **Krakéler Kéz**, a nagy harcos, akinek rendkívüli testi ereje van, és szintén elmebeteg. Fejlövése után lett búskomor. A forradalmak előtt csendőr volt, aztán kommunista lett. Hogyan? Máig probléma a nomádok előtt. Ha valaki a szemébe néz, megveri. Ez a mániája. Uszítani is lehet. Csak azt kell mondani valakire, hogy rendörkém, és máris összecsikordul a foga, rohan nyomban verni, ölni, törni, zúzni. Előbb-utóbb okvetlenül meg fog ölni valakit. Venlickánétól azonban ő is tart. Nála minden eszközt szentesít a cél: az egyszerű lopástól az összetett szélhámosságig. Mikor nagyobb összeghez jutottak, vettek a lányuknak egy állóbabát, nyitottak egy kantint és egy hétre az Union Szállóba mentek lakni. Az ötlet jó volt, ám a kantine finomabb dolgait: téli szalámi-ök ették meg. A babát a kislány kivitte a telekre és elásta. Temetést játszott. Semmi áron nem mondta meg, hogy hova temette a babát. Mellettük laknak Battáék. Az asszony, ha van munka takarítónő, a férj, ha van, vagy ha nincs munka alkoholista. Két állandómotívum kíséri a napi életet: az alkoholizmus és a családirtás. Rejtő Jenő a fűtetlen barakkban, lázasán várja a szilvesztert. A folyosó végén sötét gomolyag mozdul. Hirtelen egy bibliai hang szólal meg: -Uram az ember lelke mélyén csodálatos megérzések rejlenek, és vannak világos pillanatok, amikor kinyilatkozik bennünk az isteni tartalom. Szinte súgja: Uram a feleségemet bűnös erők tartják befolyásukban. Ma ilyen kinyilatkoztatásom volt. Az asszony terhes. Hipnotikus hatalom rabja, egy orvos tartja a markában, ördögi ember. El fogom pusztítani a sátánt, az áldozatát és a magját. És már suhan is tovább a falak mentén.

Rejtő Jenő életrajza nyomán

A zarándoklat a 19. században indul, és a második világháborúig tart. Regényességét ennek a korszaknak és kapcsolatnak ma már megmosolyogjuk: írók, akik német újságírócápák megrendelésére gátlástalanul gyártják a hamis interjúkat a világnagyságokkal, szélhámosságokkal tartották fel magukat, kigépeltek régi újságcikkeket, és mint eredetit eladták a szerkesztőknek, hálásak voltak, ha a honoráriumból egy kiadós ebédre futotta. Ne felejtjük, hogy Párizs Gorcev Iván és Vanek úr városa is, nem kell csodálkoznunk Brassai ijedelmén, aki meginterjúvolt egy bárót, a cikket eladta, és felröppent a hír: a báró már két éve halott...

Ebben a bohém légkörben először a Hét, a Magyar Gêniousz, a Budapesti Hírlap, majd a Nyugat újságírói (Justh Zsigmond, Szomory Dezső, Heltai Jenő, Ady Endre, Szini Gyula stb.) küldik írásaikat a boulevardokon sétáló elegáns tízezerről. Kiállításokról, szalonokról, társasági és politikai szenzációkról, egzotikus uralkodók látogatásáról, színházi bemutatókról, a csillogó, mulató, mondén világról, a szabadság, a demokrácia és a választások hazájáról. Az 1900-as párizsi világkiállításra kiutazó Jókai Mórnak neves francia írók, művészek adnak fényes estélyeket, Justh Zsigmond pedig a nagy Sarah Bernhardt szűk baráti köréhez tartozik. Szomorót maga Dumas támogatja és Daudet.

A várost azóta felfedezők Ady lábnyomában lépkednek, már mi is tudjuk, hogy Párizsban hol lejt a járda... Magamtól nem gondoltam volna, hogy a francia egzisztencializmus-a kortársak szerint legtehetségesebb alakja, Paul Nizan - mondott 1939-ben a párizsi Ady emlékünnepeyen üdvözlő beszédet.

csónakos Helga (70x50 olaj, vászon)

MOLNÁR JÓZSEF**Együttlengondolkodás**

M. Fehérvári Judit: Apokrif c. versére

Erre most azt mondhatnám, nem így lesz!
De mondhatom-e, hogy nem alapozták meg a múlt
kísértetei ezeknek a látomásoknak a valóságosságát?
Mondhatom-e azt, tévedés minden szavad, gyermekeink
nem a butító éjszaka hálójában születnek újjá a sátán kezében, lelket
felemelő, klasszikus zenék helyett nem az alacsony rezgésű, mindent
bekebelező-elpusztító “dögkeselyűk” közé zárják a miénk, de már inkább a
saját jövőjüket; mondanám azt, hogy a szimbólumok és a jelképek viharában, egy
pozitív rezgést adó tetoválást sem láttam a karokon, vállakon, istentől kapott
testünkön, ami
valójában nem elcsúfítható, mert önmagában egy paradicsomi éden;
és mondhatnám-e, hogy fiaink, lányaink az ősi látomásos tanításoktól másnaposan
ébrednek, ahelyett, hogy a pályaudvarok homályos fényeiben józanodnak ki az
átrobbantott discó-éjjeleken túl,
mondhatnám, hogy lányaink, asszonyaink tudatosan készítik fel
utódainkat, mondhatnám-e, hogy a rendszeres meditációk hatására felismernék
az együttlengondolkodás mágikus erejét?
Együttlengondolkodás az úr, egy sötét ideológia ragacsos leple alatt...

Esőre várva (40x30 olaj, vászon)

H. TÚRI KLÁRA

Álom-bölcsélet

Álmomban egy arc arcomhoz ért
s én nagyboldogan
azt szerelmemnek éreztem
s míg ki nem józanodtam
neki nevet is adtam

jaj ha az az álomi valaki sejtené
magamhoz őt hogy illesztettem
egyszer meg is súghatná még
ma éjjel félálomban
én azért mily
szeretnivaló lény voltam

de tudtam
annak ki álmával egyetért
szent kötelesség
életre hívni hozzá a Reményt

s ezért

az ész kutyafalkájával nyomomban
ez arctalan bölcséletben
parlagi-valóm-rögébe botlottan
ott nyomban
mindent
magamtól elfeledtem

Mandolin (70x50 olaj, vászon)

VÉGH TAMÁS

versei

Kortárs művészeti park

Plázahősök bele lóg,
Rideg ez a reggel.
Szörmyszülött éj tovatűnt
Csontillatú csendben.
Mesterséges puhaság,
Szűrt fények a tájon,
Tegnapoldó jelenlét
Bizsereg a szákon.
Valóságod elhagyod,
Plakáttól vagy bátor,
Aratod mit vetettek,
S a dűsfűvű tereken
Leterít a mámor.
Mindezt megteheted,
Hisz van rá kereted
Amíg az összes többi
Kerten kívül rekedt
E sáros jelent dögönyözi.

Napimádó

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

TARZAN PUSZTACUDARON

Amikor a csillogó-villogó, elegáns autóbusz megállt a pusztacudari Művelődési Központ előtt, a citerazenekar tüzes csárdásra zendített, a menyecskekórus tagjai énekelve kínálták a buszról leszálló nemzetközi delegációt a kupica barackpálinkával. Mellettük a néptáncosok ropták, amott két bőgatyás csikós olyan ostopattogtatásba kezdett, hogy a vendégek rémulten húzták le a fejüket, azt gondolván, géppuszkatámadás érte őket. A fogadóbizottság elnöke torkát köszörülte a mikrofon előtt.

- Kérem tisztelettel a vendégek csoportvezetőjét fáradjon ide hozzám! - szólt izgatottan, majd meglepő fordulattal így folytatta: - Juliska, hová csavarogtak már megint a virágot átadó gyerekek? - mire egy gömbölyű, sokszoknyás menyecske visszanyelvelt:

- Majd amikor kellene, itt lesznek. Maga csak törődjön a saját dolgával.

Előkerült a delegáció vezetője, szemüveges, égimeszelő, kese hajú férfi, akkora ádámcsutkával, hogy félő volt, forduláskor nem lesz képes követni a fejét.

- Ábrányi vagyok - dörögte és kezét nyújtott -, egyben én leszek a tolmács is. Csak arra kérem, ne legyen túl hosszú a ceremónia, mert a vendégek fáradtak. Maga kicsoda?

- Engedje meg...A nevem Monostori, én fogom önöket kísélni és a programjaikat szervezni. Bármilyen problémájuk lenne, hozzám forduljanak. Milyen nyelven beszélnek a vendégek?

- Ezek? - húzta fel a szemöldökét Ábrányi. - Ezek a világ minden nyelvén, de legalább tíz féleképpen... Képzheti! Szerencsére angolul mindegyikük tud.

- Nem érdekes - mondta Monostori -, majd úgy igazítom a beszédemet.

Ábrányi meghökkent. Irigykedve kérdezte:

- Miért, maga hány nyelven beszél?

- Ja, hogy én? Ó, csak magyarul, de fiatalabb koromban pantomimes voltam, mindent el tudok mutogatni. Múlt héten a község szociális költségvetéséről tartottam előadást ugyanígy egy vatikáni küldöttségnek. Sajnos, megkérdezték, mennyi a lakosság átlagjövedelme és az önkormányzat költségvetésében mekkora a szociális ellátásokra szánt összeg...

- Miért *sajnos*?

- Mert csak egy mód volt rá, hogy megmutassam. Félreértették. Azt hitték, a helyi lótenyésztésről van szó.

A vendégek időközben lekászálódtak az autóbusról és ide-oda ténferegve, érdeklődően vigyorogtak, néhányan videokamerát, fényképezőgépet szedtek elő, amikor a busz ajtajában megjelent egy őszülő hajú, rendkívül izmos, szálfatermetű, két méteres óriás. Moccanatlanul állt, szemét összehúzta, úgy figyelte az ünneplő tömeget. Megvárta, amíg mindenki ráfigyel és akkor... iszonyú, artikulatlan üvöltésben tört ki! A citerások keze megállt a levegőben, a köcsögdudás ijedtében elejtette a hangszerét, a menyecskekórus tagjai hanyatt-homlok menekültek. Monostori keresztet vetett, de Ábrányi belekiabált a mikrofonba:

- Nyugalom, emberek, nincs semmi baj, bemutatom a nemzetközi delegáció dísztagját. Bizonyára hallották már a nevét: ő mr. Tarzan, aki egyenesen a Los Angeles-i dzsungelből érkezett önökhöz! Tapsoljuk meg Tarzan urat!

A megdöbbenett pusztacudariak illedelmesen tapsoltak, sokan éljeneztek is, négy legény a vállaira akarta kapni a világhírű majomembert, de az egy ügyes mozdulattal feldobta magát az autóbusz tetejére, majd elkapva egy kiálló ágat, kecses szaltóval a Művelődési Központ előtti terebélyes akácfára ugrott. Két tenyerével tolcserít formálva ismét fülsiketítő üvöltést hallatott. Azt a bizonyos Tarzan-félet... igen, azt hallhatták a pusztacudariak, élőben, eredetiben.

- Állati érdekes! - örvendezett a helybéli aranyifjúság, és ők is megpróbálták utánozni, igen halvány eredménnyel, de annál lelkesebben. A falun átsöpört a tarzani ordítás.

Tarzan barátságosan leintegtetet a fiataloknak, s a báméskodó embereket újabb meglepetés érte. Tarzan beszélni kezdett, ékes, tiszta magyarsággal:

- Köszönöm a meleg fogadtatást, kedves hazámiai. Itthon érzem magam! Kevesen tudják, hogy dédnagyszüleim innen, Pusztacudarról indultak világgá szerencsét próbálni, s én megfogadtam, hogy amikor visszavonulok a dzsungelélettől és a filmtől, fel fogom keresni őseim földjét. Hát most itt vagyok. Szavamnak álltam.

Egetverő éljenzés tört ki. Ki hitte volna!?!... Még hogy Tarzan magyar, ráadásul pusztacudari! Ez többet jelentett számukra, mint hogy Garzó Peti egyszerre nyolc lovat tud szőrén megülni, közben eljárja a pusztacudari egy lábást.

- Hogyan került ez az alak a delegációba? A névsorban nem találkoztam a nevével. - kérdezte Monostori Ábrányitól.

- Fogalmam sincs - válaszolta az, vállát vonogatva. - Az én listámon más néven szerepel. De egy ekkora hírességet nem lehet csak úgy kiradírozni. Várjon csak, most jut eszembe, létezik Pusztacudaron olyan család, amelyiket Tarzannak hívnak? Állítólag azokat keresi, lehet, hogy örökölni fognak utána.

Gyanítom, nem is keveset.

Monostori roppant izgalomba jött.

- Attól tartok... - dadogta elpirulva -, ...hogyan is mondjam... Az én dédapámnak pontosan ez volt a neve. Micsoda véletlen!

- Hát nem Monostorinak hívták a dédapját?

- De igen... Monostori Tarzan... Később magyarosították Bélára.

- Akkor a maga rokona, gratulálok, viselje gondját.

Közben Tarzan átlibbent egy másik faágra. Bal kézzel tartotta magát, mert a másikba beleállt az akácfa tüskéje, de ilyen semmiségre oda se figyelt. Folytatta szövegét:

- Drága honfitársaim, magyar véreim! Kedves jó pusztacudariak! Arra kérlek benneteket, fogadjatok be olyan szeretettel, amilyennel én érkeztem hozzátok. S hogy bizonyítsam jó szándékomat, bejelentem, hogy a község kulturális életének felemelése céljából alapítványt kívánok létrehozni. Íme, itt van a kezemben az alapító nyilatkozat, melyet ezúton szeretnék átadni a Művelődési Központ vezetőjének. Kérem, fáradjon fel ide hozzám.

Most tört ki igazán az egetverő diadalordítás. A citerások tust húztak, a menyecskekórus olyan csujjogásba kezdett, hogy a vendégek befogták a fülüket. Valahonnan előkerítették Peczelák Jóskát, a kultúrost, odataszigálták a mikrofonhoz. A fára nem akart felmászni, mert tériszonya volt.

Peczelák félt a nyilvános megszólalásuktól, pláne, hogy ekkora horderejű bejelentésre kellett válaszolnia. Ráadásul az önkormányzat egyik jeles képviselője fülébe sziszegte:

- Pénzt elfogadni, megköszönni! Különben repülsz!

- Kedves... hukk... - csuklott nagyot Peczelák Jóska kultúrigazgató - izé... Majom... akarom mondani, Tarzan úr, nehéz szavakat találni ebben az ünnepélyes pillanatban. Mindenesetre, Isten hozta itthon! Köszönjük a... ö... izét... a dollárt, mert gondolom, dollárról van szó, bizony, jól jön a község infrastruktúrájának fejlesztéséhez... a csatornahálózat, ugyebár...

- A pénzt kizárólag művészeti célokra fordíthatják! - mordult le a magasból Tarzan.

- Hát persze! - toltá odébb Peczelákot Monostori. - Csakis és kizárólag a község kulturális életének felemelésére használjuk az adományt. S hogy teljes legyen az örömünk, hadd öleljem keblemre a tisztelt rokont, feltéve, hogy hajlandó lejönni a fáról. Merthogy én is Tarzan vagyok, dédnagyapai ágon...

A pusztacudariak csodálkozva néztek össze. Sokat tudtak a pocakos Monostoriról, többet is, mint kellett volna, de hogy Tarzan-leszármazott, azt álmukban sem sejtették. Ez túltett minden elképzelésükön.

- Hohó! - ugrott váratlanul a mikrofonhoz egy alacsony, nyápic, vörös hajú kis emberke és gorombán félretaszította a rokoni lázban tündöklő Monostorit. Senki sem ismerte, ma reggel tűnt fel Pusztacudaron, a kunházi madzagvasúttal érkezett egy reklámszatyorral a kezében, azóta senki sem látta. - Hohó, álljon meg a menet, nekem még érdekesebb bejelenteni valóm van: én ugyanis szintén Tarzan vagyok, Tarzan Jakab, más néven Fehérmolnár James, Tarzan Jancsi első unokatestvére, s mint ilyen, jogot formálok a rokoni kötelezettség teljesítésére. Johnny, azaz Jancsi, öleld meg a te unokafivéredet, Jakabot!

Tarzan kelleetlenül nézte a hirtelen felbukkant, erőszakos, randa képű, vadonatúj rokont.

- Ha tényleg rokonom vagy - kiáltotta a fa tetejéről -, gyere fel ide és ölelj meg te. Van-e még valaki, aki

a Tarzan-ősök leszármazottja?

A helybeliek legnagyobb ámulatára, vagy ötvenen indultak a fához, és mind azt kiabálta: Isten hozott a családban, Tarzan! Legelől Jakab loholt, vállán egy titokban előkészített kétágú létrával, kezében mindenféle papírokat lobogtatott. A nemzetközi delegáció tagjai izgatottan pusmogtak, mert semmit sem értettek a jelenetből.

Időközben Tarzan feldobta magát a Művelődési Központ kéménye mellé, onnan harsogta:

- Állj, senki ne próbáljon követni! Majd én kiválogatom a családtagokat. Jakab, te máris nyertél, mert egyedül neked volt annyi eszed, hogy létrát hozzál. Kinevezlek első rokonná. A többit délután megbeszéljük.

- Két-három boszorkányosan ügyes előreszaltóval a földön termett. - Minden Tarzant meghívok áldomásra és egyúttal megvizsgáljuk a rokonsági fokozatokat. Jakab, írd fel a jelentkezőket. Tessék, itt vannak a kérdések, ezen a cédulán. Ne hagyjál ki senkit.

Jakab a mikrofonhoz lépett és bejelentette, hogy a rokonvizsgálat első pontja egy oroszlán megszelídítése lesz, elefántháton. Hogy honnan szereznek vadállatokat, arról nem beszélt, de nem is kellett: a nekibuzdult rokonság pillanatok alatt elkullogott.

Tarzan halkán suttozta, szemrehányón csóválva fejét:

- Jakab, te csaltál, nem is az van odaírva.

- Ne törődj velem, öregem, bízd rám, én jobban ismerem az itthoni körülményeket, mint te.

A teljesen megzavarodott Monostori beterele a delegációt a Művelődési Központ nagytermébe, ahol előadást hallgathattak meg a cudari pusztá történelméről, sajátos szokásairól és néprajzi érdekességeiről. Ábrányi próbálta követni angolul, de hamar feladta. Kiderült, a vendégek sokkal jobban szórakoznak Monostori kézzel-lábbal történő bemutatóján, azt hitték, egy betanult mimes paródiát látnak, csak az előadónak nincs fehérre mázolja az arca. Óriási tapssal jutalmazták a műsort, többen gratuláltak, egy nemzetközi hírű impresszárió szerződést ajánlott neki. Kár, hogy Monostori egy kukkot sem értett, így a találomra, felváltva darált "no", "yes", "no", "yes" és "no oké" hallatán az idegen pasas úgy összekavarodott, hogy inkább elállt az ajánlattól.

Nem volt más hátra, mint hogy az egész vendégsereget visszairányították az autóbuszba és kivitték őket a pusztacudari csárdához ebédelni, ahol már várta őket a híres Sumeczki-féle malacbanda, vidám talpalávaló muzsikával.

Tarzan nem ment a többiekkel, hanem Jakabbal együtt egyenesen a polgármesteri hivatalba vonult. Ott már tudtak a jövetelükről és pánikhangulatban vártak rájuk a bejáratnál.

- Üdvözljük, tisztelt Tarzan úr - hajlongott alázatosan Varga Balázs jegyző. - Sajnos, a polgármester úrnak nem áll módjában fogadni önt, mert vendége van.

- Nem érdekes - mondta Tarzan -, leküzdjük. Ki az? Ellenség?

- Szó sincs róla - rémült meg a jegyző -, ha jól tudom, a megyétől van itt valaki, a bekötő út építéséről tárgyalnak. Jóbarát.

- Akkor meg miért ne mehetnék be hozzájuk? - mondta Tarzan és egy lenge mozdulattal félresöpörte a jegyzőt, pedig az lehetett vagy százhusz kiló. A következő pillanatban már nyitotta is a polgármester ajtaját és széles mosollyal belépett. Jakab, mint az árnyék kísérte.

- Jó napot! Ki a polgármester?

- Én vagyok! - állt fel egy apró termetű, iszonyatosan kövér kis emberke és harciasan nézett az óriásra. Kiderült, hogy egyedül tartózkodik az irodában, keresztrejtvényt fejtett, de ki nem állhatta, ha ilyen fontos tevékenységben megzavarják. - Kicsoda maga? Hogy mernek így berontani hozzám?

- Én Tarzan vagyok! Nem ismer meg?

- Na ne hülyéskedjen itt nekem. Mit akarnak? Kik maguk?

Tarzan megsértődött. Létezik az, hogy őt nem ismerik fel valahol a világban? Nagyon dühös lett, de türtőztette magát.

- Sose látott még Tarzan-filmet?

- Dehogynem, gyerekkoromban. De az a Tarzan gatyában ugrált, késsel a kezében, volt egy majma...hogy is hívták...

- Na látja - mondta ingerülten Tarzan. - Én vagyok az. Nem a majom, hanem a másik.

- Mi a fene? - nézett nagyot a kövér polgármester - És tőlem mit kíván? Csak nem nálunk akarnak filmet forgatni?

- Nem, másról van szó. Itt akarok letelepedni, Pusztacudaron, őseim szent földjén.

- Maga tisztára megőrült. Mi az, hogy ősei szent földjén? Tudtommal Pusztacudaron és környékén sosem éltek félvad majomemberek és Tarzan nevű családról sincs tudomásom.

- Tarzan csak a filmes nevem, eredetileg Weismüllernek, azaz Fehérmolnárnak hívtak.

- Ja, az más - nyugodott meg a polgármester. - Miért nem ezzel kezdte? Olyan sincs.

- Bízva rám - mondta Tarzan. - Beszélhetnék a hangszórón át a község népével?

A polgármester vállat vont.

- Tudja mit, ma jó napom van. Beszéljen. - Megnyomott egy gombot, és mikrofont adott a vendég kezébe.

- Hát akkor halljuk. Kezdheti.

A következő pillanatban az egész község területén megszólalt egy érces, tökéletes magyarsággal beszélő hang. Az emberek megálltak az utcán, úgy hallgatták, tátott szájjal.

- Itt Tarzan beszél, az, akit önök a mozivásznakról ismernek, de most személyesen jöttem el, hogy megkeressem a rokonaimat. Két cél vezérelt az elhatározásomban. Az egyik, hogy itt szeretnék öreg koromra otthont teremteni, a másik, hogy szerény vagyunkamat a község, de főként a Tarzan-család javára használjam fel. Arra kérek mindenkit, akinek köze van a Tarzan-famíliához, ma este 7 órakor jelenjen meg a Művelődési Központban, de csakis azok jöjjenek, akik bizonyíthatóan a rokonaim, hogy bensőséges családi beszélgetést tudjunk lefolytatni. Figyelem! Itt Pusztacudar fia, Tarzan! Beszéltem! - és megeresztette azt a bizonyos üvöltést, amitől nagyon sok ablak üvege megrepedt. A fél falu átkozódott és káromkodott.

A község felbolydult. Szomszédok, és volt haragosok álltak össze megtárgyalni a hihetetlen szenzációt.

Tarzan Pusztacudaron!?

Nem akadt ember, aki közönyös maradt volna a hír iránt, minden család régi, megsárgult iratok között turkált, cinkos összenézések, jelentőségteljes hümmögések kísérték a titkos tárgyalásokat. Még az öreg Makkos, a község egyetlen, kissé már szenilis csősze is sarokba vágta hivatali jelvényét, a somfabotot és a szekrény mélyén keresgélt, hátha csoda történik.

*

A Művelődési Központ nagyterme zsúfolásig megtelt, egy gombostűt sem lehetett volna leejteni. A színpadot feldíszítették magyar és sebtiben összetákolt amerikai zászlókkal, középen a koronás címer, mellette a kissé csipőficamosra sikeredett Szabadság-szobor nőalakja; kezében a jól ismert fáklya helyett egy karikás ostort tartott, háttérben - jobb híján, mert dzsungel képet nem találtak - a helyi ősbőrökás fényképe zöldellt, jócskán kinagyítva.

Az est, mint mindig, a népdalkör és a citerazenekar műsorával indult, majd népi tánc következett, aztán Tarzan lépett a színpadra - pontosabban nem is *lépett*, hanem egy ügyes szökkenéssel felugrott az első sorból és a mikrofon elé állt.

- Kedves pusztacudariak, tisztelt honfitársaim! - kezdte meghatottan remegő hangon. - Köszönöm, hogy ennyien megtiszteltek jelenlétükkel, bár jobb lett volna, ha szűk családi körben beszélgethetnék. Őszintén szólva fogalmam sem volt arról, hogy ilyen kiterjedt törzsből származom, de ez csak növeli örömeimet és büszkeségemet. Abban bízom, hogy a mai est sorsfordító lesz a község és az én hányatott életem történetében. Pusztacudar - ahogy láttam - csinos magyar falucska, bár valamivel kisebb, mint ahogyan a családi hagyományban emlegették. Talán kevesen emlékeznek őseimre, ezért elmondom, hogy övéké volt a Csapó utca 7. szám alatti kis sarki szatócsüzlet. Nem, nem akarom visszakérni, ellenkezőleg, helyébe, vagy helyette, egy több emeletes, akár a fővárosnak is becsületére való szupermarketet képzelek, ahol negyed áron vásárolhatnának a helybéliek. Csodálatos elképzeléseim vannak a község felvirágoztatására, de ezekről majd később szólok. Számomra most az a legsürgősebb, hogy megtaláljam rokonaimat és velük szoros, meghitt, szeretetteljes családi kapcsolatba kerüljek, megosztva velük javaimat, örömeimet

és gondjaimat, amikből, hála az égnek, kevés van. Mindenekelőtt tehát szeretném nyomatékosan megkérdezni: csak azok vannak itt, akiket rokonsági szál fűz a Tarzan familiához? Kérem rokonaimat, álljanak fel, hogy láthassam és megszámoljam őket. A többiek maradjanak ülve a székükön, nehogy összekeverjük őket a családtagokkal.

A dugig megtelt nézőtér közönsége egy emberként állt fel és hökkenten meredtek egymásra. Kiderült, hogy az egész lakosság, korra és nemre való tekintet nélkül Tarzan szatócs leszármazottja volt. Még a polgármester is állva feszített, szultáni méretű pocakját düllesztve.

Tarzan meglepetésében hátratántorodott és a földre huppant. Csodálkozva bámult és nem akart hinni a szemének. Aztán felállt, leporolta a ruháját és ismét a mikrofonhoz lépett.

- Rendszerben van. Így is jó. - Nagyon sóhajtott és hallhatták, amint azt mondja, mintegy önmagának: *Jakab, Jakab, hogy neked mennyi eszed van!* Aztán folytatta a beszédét: - Mielőtt sorban, egyenként megölelnék egymást, megismétlem, amit már érkezésemkor hallhattak néhányan: mindenkinek, aki Tarzan rokona kíván lenni, alkalmassági vizsgát kell tennie túlélési képességből. Egy Tarzan-rokon nem lehet akárki. Ezért a jelentkezőknek nem csak okiratokat kell felmutatniuk, esetleg eskü alatt kijelenteni, hogy eredeti leszármazott, hanem egy teljes hónapot kell eltölteniük a vad, afrikai dzsungelben egyetlen szál késsel és egy csimpánzzal felszerelve. Ki vállalja? Tessék, lehet diktálni a neveket.

A rokonság fele azonnal leült, köztük a polgármester is.

- Sajnos, olyan hosszú időre nem hagyhatom el a hivatalomat - mondta a körülötte ülőknek panaszosan sóhajtván. Mit meg nem tesz az ember a választóiért! - látszott gyötrődő tekintetén.

Tarzan kíméletlenül folytatta:

- Senki testi épségét nem garantálhatom e nehéz hónap során. A krokodilok - újabb sorok ültek le - és az oroszlánok - már alig maradtak állva -, nem is beszélve a bennszülöttekről, akik mérgezett nyilakkal lövöldöznek és megskalpölik az ellenfeleiket, bizony nem éppen életbiztosítás. Nekem se volt könnyű, de Jane, a feleségem sokat segített, amíg egy kígyó halálra nem marta, és persze a fiam, akit, mint köztudott, Tylullu, a Nuumákok törzsfőnöke ölt meg és falt fel vadas mártással körítve. Az elefántok... De úgy látom, jobb, ha nem folytatom.

Tarzan elhallgatott.

A teremre jeges csönd telepedett, s már csak egyetlen ember állt sziklaszilárdan és kitartóan, Makkos, a bolond császár. Feszés vigyázzban nézett a színpad felé, a szeme se rebbent. Tarzan érdeklődve figyelte: lám, mégiscsak van egyetlen bátor férfi, aki vállalja a nehézségeket ő érette? Egészen megilletődött.

- Ön tehát igazi Tarzan és nem riad vissza mindattól, amit feltételként szabtam?

Makkos nem válaszolt, csak állt keményen, merev derékkal, mint egy görög kőszobor, arcizma sem rezgett.

- Érti, amit kérdezek? - Tarzan nem volt szokva ahhoz, hogy feleletre sem méltatják.

A császár konokul hallgatott. Tarzan türelmetlenül tárta szét kezeit.

- Mit akar? Mondjon már valamit.

Végre a Makkos mellett ülő feleség megrántotta az ura karját, mire az megrázkódott, ijedten körülnézett és leült. Az asszony restelkedve felkiáltott a színpadra:

- Elnézést, ez a vén lökött megszokta, hogy állva alszik. Képes arra, hogy ballag a kertek alatt és horkol.

A tolvajok kilométerekről meghallják, merre jár. Szép kis Tarzan lenne az ilyen, mondhatom.

Az est innentől kezdve elveszítette minden komolyságát. Tarzant kifütyülték, gúnyolták és hiába ígért füt-fát, egy szavát se hitték el. Valaki bekiabálta:

- Nincs ennek egy vasa sem, emberek, inkább a rokonai nyakán akar élősködni.

Tarzan egy ideig rezzenetlen arccal hallgatta a feléje áramló gúnyt és pfujolást, aztán azt mondta keserűen mosolyogva.

- Csalódtam magukban, kedves rokonjelöltek. Természetesen, nincs semmiféle dzsungel, meg oroszlán, meg felvételi vizsga, egyszerűen kíváncsi voltam, ki az, aki valóban a hozzátartozóm. Amint látom, egyedül csak az én Jakabom az igazi rokon. Jakab - kiáltotta -, hol vagy? Bújj elő!

A színpad háttéréből, a függöny mögül előlépett Tarzan Jakab alias Fehérmolnár James, vállán az elmaradhatatlan létrával. - *Sose lehet tudni* - gondolhatta óvatosan.

- Mit szólsz ehhez, Jakab öcsém? - kérdezte megvetően Tarzan a közönség füle hallatára.
- Semmit. Mit szólnék? Ne feledd, testvér, ezek nem vademberek, nem az őserdőben vagy, itt ne várjál őszinteséget. Ez Magyarország. A dzsungelben könnyű dolgod volt. Ott legfeljebb a kannibálokkal akadt gondod, de itthon a civilizációval is számolnod kell. Nem irigyellek a jövőért. Lesznek élményeid.
- Semmi baj, öcskös. Tarzan sosem adja fel. Veszünk egy házat és berendezünk egy saját pusztacudari vadont. Aztán a többit majd meglátjuk. Az a fontos, hogy itthon vagyok.

*

A legkülsőbb utca legszélső házát vásárolták meg, ami már kívül esett a község tábláján. Egy hold kert tartozott hozzá, lepusztult, elhanyagolt, gyümölcsfákkal és szőlővel. Nádtetős, öreg épület volt, düledező, rogyant vályogfalakkal, az udvaron poshadt vízű, félig kiapadt kút, de közel a láposhoz, s még közelebb a tavaly leégett és lassan sarjadzó ősbörökáshoz. Tarzan órákat töltött el a derekáig sem érő borókabokrok között és sóhajtozva emlékezett a dzsungel égigérő fáira, a liánokra, melyekbe kapaszkodva olyan remekül lehetett egyik fától a másikig repülni.

Szereztek egy bozontos korcs kutyát és elkeresztelték Csitának. Vettek egy kecskét is, ami Tarzan felesége emlékére a Jane nevet kapta; szükség ugyan nem volt rá, de Tarzan nem tudott megenni állatok nélkül. Valahonnan egy kőbor macska is odakeveredett és Tarzan sajnálta elzavarni; az oroszlan is macskaféle, gondolta, tehát a macska rokona az oroszlanak, úgyszólván földinek számít. Elefánt híján lovat szeretett volna bérelni, de az Állami Gazdaság olyan magas árat szabott, amit egy amerikai filmsztár nem engedhetett meg magának, csakis a német turisták.

Innentől kezdve mozgalmassá vált a Tarzan fivérek élete.

Rögtön a második reggelen megjelent egy rendőr és elmagyarázta, hogy Tarzannak nincs joga hajnalban üvöltéssel köszönteni a napkeltét, mert ez csendháborítás. Ha mindenáron üvöltözni akar, déli tizenkettő és egy óra között megteheti, de nem ingyen, fizetnie kell az engedélyért. Nap, mint nap beidéztek a polgármesteri hivatalba, valami papír kitöltése ürügyén. Jakab mindent megpróbált, hogy levegye a híres rokon vállairól a terhet, de hiába: a majomember szájka volt a vezetőség szemében, mivel nem volt hajlandó kellő tisztelettel viseltetni sem a helyi nagyságok, sem a szokások iránt.

Hogy valamivel elverje az idejét, s hogy formában maradjon, a göcsörtös almafákon mászkált és Jane-t idomította. A dzsungelben minden állat nyelvén tudott beszélni, ám a magyar kecskével kudarcot vallott, így hamarosan abba is hagyta az okítást, de azért az állatot megtartotta. Csak azt sajnálta, hogy felpattanni nem tud rá, mint hajdanán az elefántokra. Csita örökké a lába körül ugatott, ami veszettül idegesítette Tarzant. Még aránylag a macskával jött ki úgy-ahogy, az legfeljebb dorombolt, s csak a kezét karmolta meg. Különben alattomos, lusta kis dög volt, még egeret is Tarzannak kellett fognia, hacsak nem akarta, hogy a macskája éhen pusztuljon.

Igazából a kíváncsiszkodók hada volt az, amit legjobban utált. A Megyei Idegenforgalmi Hivatal különjáratokat indított Tarzan házához, s az emberek roppantul élvezték és jókat röhögtek, látván, ahogy a kecskét hajkurássza, vagy egyik almafáról a másikra ugrándozik. Üvölteni nem mert: már kétszer is megbírságolták, mivel megfeledezett az engedély kiváltásáról.

Mindez eltörpült azonban Jakab árulása mellett, aki egy óvatlan pillanatban megszökött a maradék pénzükkel.

A főrokon úgy okoskodott, hogy szép-szép a testvéri szeretet, de azért némi készpénz fokozná ezt a nemes érzést. Márpedig, mint kiderült, Tarzan nem volt olyan gazdag, mint hitte: a hírnevén kívül úgyszólván nem volt az égvilágon semmije.

Tarzan egyedül maradt.

A borókást sem látogathatta többé, mert belépődíjat kellett volna fizetnie, s neki nem volt pénze megváltani a méregdrága jegyet. Még szerencse, hogy Jakab nem találta meg azt a néhány ezer forintot, amit Tarzan a zsebében tartott, az összes többit leemelte az OTP számláról, az utolsó fillérig.

Egy napon Monostori kereste fel és meglepő ajánlattal állt elő.

- Figyeljen ide, Tarzan úr, volna egy remek ötletem. Akar pénzt keresni?

Tarzan gyanakodva hallgatta. Már nem bízott senkiben.

- Miről van szó? Előre bocsátom, arról ne is álmodozzon, hogy eladom a házamat.

- Pedig előbb-utóbb kénytelen lesz, ha így hagyja, megműveletlenül. A szomszédok fel akarják jelenteni, hogy csupa gaz a föld, tetvesek a fák és megfertőzik az egész környéket. Kénytelen lesz felásni a kertjét, bevetni borsóval, babbal, petrezselyemmel, vagy mit bánom én, mivel, és a fákat is köteles permetezni, hacsak...

- Mi az, hogy *hacsak*...? El tudja képzelni Tarzant, a dzsungel urát, amint borsót kapál a veteményesben?

- Miért ne? *Hacsak* el nem fogadja az ajánlatomat.

- És mi volna az?

- Nézze, ne szépítsük, magát az egész világ úgy ismeri, mint erdőlakót... vagy mondjuk ki kereken: mint majomembert. Akkor viselkedjen majomember módjára. Létrehoztam a Dzsungel Bt-t, amibe magát is beveszem és többé nem lesznek anyagi gondjai.

- Mi az a bété?

- Hm... egy olyan izé... betéti társaság, amely bizonyos feladatokra szerveződik, szigorúan üzleti alapon és pártsemlegesen. - Monostori egy dossziét szedett elő és Tarzan orra alá dugta. - Tessék, itt az alapító okirat. Maga lesz a kültag, semmi kockázat, mindenki jól jár. Meglátja, dőlni fog hozzánk a pénz. Ne, ne hálálkodjon!

Tarzan a papírokat lapozgatta, de láthatóan egy kukkot se értett az egészből.

- És mit kellene tennem?

- Ugyanazt, amit egész életében. Tarzant alakítani. A kisállomás mellett van egy erdős rész. Azt egy kicsit kipofoznánk, ültetnénk néhány nagyobb fát, az se baj, ha kiszáradt, s maga egyikről ugrálna a másikra, természetesen a szokásos jelmezében, s közben kiabálná azt a bizonyos Tarzan-hangot.

- Már kétszer megbüntettek...! - panasolta Tarzan.

- Az más - igyekezett megnyugtatni Monostori úr -, ezt most közérdekből csinálná, még meg is dicsérnék érte. S nem kellene állandóan szerepelnie, csak amikor turisták érkeznek. Kapna alkalmanként mondjuk négy... no jó, nem bánom... ötszáz forintot.

- Megőrült? Én, aki dollármilliókért forgattam a filmjeimet?

- Hja, barátom, azok az idők elmúltak! Most nem Amerikában él. És egyáltalán, hol van az a rengeteg pénz? Mind elverte? Na látja... Örüljön, hogy kap tőlem egy kitűnő lehetőséget. Természetesen huszonöt százalék engem illet a honoráriumából, plusz áfa. Nos, mit szól hozzá? Itt írja alá - és nyújtotta a szerződést.

- Ha legalább Jakab itt volna... Ő jobban értett ezekhez a dolgokhoz.

- A maga Jakabja rács mögött van, kiderült róla, hogy szélhámos, többeket átvert, felszedett egy halom pénzt és elhúzta a csíkot.

- Tudom... - bólogatott keserűen Tarzan. - Csitát vihetem?

- Szó se lehet róla! - tiltakozott Monostori. - Képzelve el Tarzant egy randa korcs kutyával a hóna alatt. Majd megpróbálunk igazi majmot szerezni. De ez még nem minden...

- Mi jöhet még? - nyögte elkeseredve Tarzan.

- Arra gondoltam, beállhatna a citerazenekarba köcsögdudásnak, és közben előadhatna valamilyen dzsungeltáncot. Tudja, amilyeneket a filmekben a vademberek szoktak járni, mielőtt megfőzik gulyásnak a fehér misszionáriusokat. Akkor aztán kedvére kiüvöltözhetné magát.

- Gondolkodási időt kérek. - mondta Tarzan.

- Rendben van, kap öt percet - felelte nagyvonalúan Monostori úr. - Egyébként figyelmeztetem, sok választási lehetősége nincs. Itt mindenki úgy tudta, hogy dúsgazdag, erre kiderül, hogy még a villanyszámlával is tartozik. S még maga jött a nagy szöveggel, hogy alapítvány, meg szupermarket. Kész röhej.

- Volt pénzem - dadogta Tarzan -, de Jakab öcsém... a Fehérmolnár James...

- Hagyja már ezt a hülyeséget, a maga kedves Jakab öccsének az igazi neve Hufnágel Alajos. Sose volt Tarzan! Egyszerűen bolondot csinált magából. Szóval, öt perc, ne felejtse el. - Ezzel rágyújtott egy cigarettára és odébb sétált.

Tarzan leült a ház elé. Nekidőlni nem mert, nehogy bedőljön a fal, már így is darabokban hullott a vakolat, tetejéről csomókban foszlott ki a nád. Csita odadörgölte nedves orrát a lábához és Jane, a kecske éhesen

mekegett. Meglehetősen lehangoló kép volt.

- Mi legyen? - kérdezte önmagától. A dzsungelbe nem mehet vissza, több okból sem. Először is, úgy tudják, meghalt, ő maga híresztelte el, és különben sem maradt több dollárja, mint hogy befizessen erre a magyarországi útra, megvegye ezt a kis vityillót, nyugdíj semmi. Minden elvitt a sok asszonytartás. Jó, ha még egy-két hónapra elegendő pénze van a megélhetésre. *Menjek el bohócnak?* - hiszen amit Monostori ajánl, nem több, nem kevesebb. Ha legalább Jakabot megtalálhatná, kiszorítaná belőle a maradék forintjait, amit elcsaklizott, de az is lakat alatt van, s ha nem tesz valamit, hamarosan ő is ott találja magát. Úgy látszik, tényleg nincs választása.

- Letelt az öt perc, öregem - jött vissza Monostori, kezében a szerződést lobogtatva.

- Adja ide - morogta Tarzan. - Hol kell aláírni? Azért igazán adhatna valami előleget.

- Nem bánom - mondta Monostori nagylelkűen. - Fogja, itt van kétszáz forint. Majd levonjuk a gázsijából.

*

A Dzsungel Bt. alig egy hónap alatt tökéletesen befuccsolt. Pedig bedobtak mindent, ami lehetséges, de hiába. Az igazságot nem lehetett megkerülni:

Tarzannak nem volt sikere a turistáknál.

Köcsögdudázni nem tudott, mert hiányzott belőle a ritmusérzék, a dzsungeltánc a kutyát se érdekelte, s az a néhány kókadt fa, amire le s fel ugrált, senkit se hozott lázba. Természetesen nem létezett olyan ember, aki elhitte volna, hogy az igazi Tarzant látja, s ha nagyon bizonygatták, még meg is fenyegették őt és Monostorit, hogy mindkettőjüket feljelentik névbitorlásért. A népi táncegyüttes sem volt hajlandó szólistának befogadni, mondván, ugrabugrálni ott vannak ök, és egy kis ordítózásért sem mennek a szomszédba. A népdalkör jóhiszeműen megpróbálkozott vele, a férfiak között majd eldalolgat, gondolták, de hamar kiderült, Tarzannak botfüle van. Ő csak üvöltöni tudott.

Monostori őrjöngött.

- Van fogalma, mennyit veszítettem magán? Maga egy tehetségtelen, kivénült pojáca! Legszívesebben megfojtanám, vagy kitoloncoltatnám az országból. Menjen vissza a majmaihoz! A őserdőben könnyű volt hősködni, itt mutassa meg, hogy legény a talpán. Be fogom perelni!

- Hogy beszél velem? Én a dzsungel királya vagyok! Az állatok fejedelme!

- Tudja mit, ezt az utóbbit el is hiszem. Maga a legnagyobb állat, akit valaha ismertem.

Tarzan hallgatott, nem tudott válaszolni. Monostorinak tulajdonképpen igaza van, nem való semmire. Most, hogy nem áll mellette egy hozzáértő, okos rendező, fogalma sincs, mit kezdjen önmagával. Ha legalább egy barátja volna.

Fokozatosan uralkodott el rajta a búskomorság.

Nem evett, éjszakánként csak hánykolódott, alig jött álom a szemére, lesóványodott és régi ereje is elhagyta. Már nehezebbé esett felmászni a legkisebb fára is, nem is igen próbálkozott, ugrás pedig szóba sem jöhetett. Az embereket, ha csak tehette, nagy ívben elkerülte, mert félt tőlük, különösen a gyerekektől, akik, ha meglátták, hangosan csúfolták és mindenféle megalázó gúnynevet kiabáltak utána.

Tarzan szinte egyik napról a másikra megöregedett. Nem csak testileg, de lélekben is: elveszítette hitét önmagában.

Szombat este volt, gyönyörű, holdvilágos este. Kinn üldögélt a házikója előtt. Csita a lábánál hevert, Jane csöndben kérődzött az óljában. Seholy a környéken egy ember, aki elől bujkálnia kellett volna. Békesség, nyugalom áradt az illatos levegőből. Tarzan lehuny szemmel égnék fordította az arcát és a múlton merengett. Észre sem vette, hogy elálmosodott.

- Mit keresek én itt? - motyogott magához félálomban - Ősi föld? Nevetséges. Az öregek bizonyára túloztak, amikor annyi szépet és jót meséltek fiatalságuk színhelyéről. Az egész világon tiszteltek, Amerikában még utcát is neveztek el rólam, a nevemet legenda övezi. Itt meg...? Még köcsögdudásnak sem vagyok jó. Ha volna egy sűrű, sötét erdő, oda bevehetném magam, annyira még nem vagyok tehetetlen, hogy meg ne élhetnék, hiszen nem kell harcolni, nincsenek oroszlánok, se krokodilok... se emberek. Nem kellek én már senkinek, olyan egyedül vagyok, mint a kisujjam. Ide jutottam öregségemre... - bólogatott szomorúan Tarzan és csöndesen elbőgte magát.

- Ne sírjál, bácsi.

Tarzan úgy ugrott fel, mintha megcsípte volna egy skorpió. Szőke hajú, három év körüli, dundi, pufók arcú kislány állt előtte, kezében egy szelet kenyeret tartott és mosolyogva kínálta feléje. Tarzan elszégyellte magát és gyorsan visszaült: már egy gyerektől is megijed? De hogy-hogy nem vette észre, amikor bejött az udvarba? Úgy látszik, a hallásával is baj van.

- Hát te ki vagy? - kérdezte a kislánytól. - Honnan csöppentél ide?

- Láttam, hogy sírsz és megsajnálalak. Rossz az, amikor muszáj sírni és nincs, aki megvigasztaljon. Éhes vagy, egyél. Neked hoztam.

- Kicsi gyermek vagy, s már ilyen komoly dolgokat tudsz?

- Tévedsz, nem vagyok kicsi. Ez csak a látszat. Valójában te kisebb vagy, mint én.

Tarzan nagyot kacagott. Régen nevetett már ilyen jóízút. Hogy ez a kis pöttöm miket tud mondani!

- Te vagy a pöttöm! - mondta a kislány komoly arccal. - Légy szíves, ne gondold rólam ilyen csúnyákat. A nagyságot lélekkel kell mérni, s te nagyon picire sikerültél. Nesze, edd meg a kenyeret, rádfér. Egész nap nem ettél egy falatot se.

- Te tudod, mire gondolok? - kérdezte meghökkenve Tarzan. Varázsló ez a gyerek? Azért a kenyeret elfogadta, mert gyomrát marta az éhség.

- Nem, nem vagyok varázsló - ingatta fejét a lányka. - Te most álmodsz engem, azért tudom, mire gondolsz. És tudom azt is, mit szeretnél: visszamenni a dzsungelbe, mert bár nagyon bátor voltál, szembeszálltál a legnagyobb vadállatokkal és a gyilkos bennszülöttekkel, az európai emberekkel nem vagy képes harcolni. Engem azért küldtek *onnan fentről*, hogy segítsek rajtad, ha te is úgy akarsz. Nézz a hátamra. Mit láatsz?

- Istenem, hiszen neked szárnyaid vannak!

- Az bizony! Vagy még nem láttál templomban angyalkákról készült festményeket? Megérted már, miért mondtam, hogy te vagy a kisebb? De még nem válaszoltál a kérdésekre: akarsz, hogy segítsek? Jól gondold meg!

- Igen - suttogta bűvöletben Tarzan és nem mert moccanni, nehogy elűzze az álomképet. Olyan gyönyörű volt.

- Jó. Akkor most aludj tovább, úgy, ahogyan még sohasem aludtál. Merülj el az álmaidban, engedd el a testedet és többé ne gondold semmire, senkire. Felejtsd el a világot, a mozit, a dzsungelt, a házadat, a múltadat, mindent. Aludj, aludj, aludj...S látod, már ki is van írva az égboltra az a szó, ami oly sokszor volt a filmjeid utolsó kockája: vége.

*

Másnap reggel ott találtak rá a háza előtt. Éppen harangoztak.

Egyenesen ült, fejét a falhoz támasztotta és szelíden mosolygott. Mellette Csita nyüszített, Jane azól deszkáját rágta és keservesen mekegett.

A temetésen Monostori beszélt.

-...talán nem is volt normális, szegény? Azt képzelte magáról, hogy ő Tarzan, a rettenthetetlen vadember, az állatok fejedelme, pedig láthattuk, milyen gyámoltalanul élt. Még a kisgyerekek elől is elszaladt. Ha legalább köcsögdudázni tudott volna az istenadta!... De így...!? Lehet, hogy sosem fogjuk megtudni, ki volt valójában. Mindegy. Jött közénk egy ember, aztán elment. Ennyi történt, nem több. Írjuk rá a fejfájára, ha már annyira szerette ezt a nevet:

“Itt nyugszik Tarzan, a pusztacudari dzsungel királya.

Nyugodjék békében.”

Lebegés (70x50 olaj, vászon)

EMBER ISTVÁN

A múltó idő

A kiskéri tanyán
múlatom a napot,
szép őszi idő van,
kissé el is szunnyadok.

Reccsen az ág,
ettől felriadok,
vaddisznó vagy szarvas
üzte el az álmot?

Szemben ide látszik,
Szanda romos vára,
hollóknak, varjaknak
lett mára tanyája.

Úttalan utak
vezetnek a várba,
galagonya tenger az,
mi utunkat állja.

Elért itt mindent
szépen az enyészet,
nincs gondos gazdája
az egész vidéknek?

Bozót és kőhalmaz,
cser erdők, tölgyek,
itt-ott kisebb tanyák,
közben hegyek, völgyek.

Szép a kilátás
a nógrádi tájra,
amott, a távolban,
látszik Drégely vára!

A csodás kilátáson
nem fognak az évek,
az örök marad,
mint az emlékek.

Állj még itt sokáig,
várból lett kőhalmaz,
hisz a múltunk,
történelmünk része vagy.

Ha egy utazó egyszer
feltekint e várra,
jusson eszébe majd
az idő múlása.

Messziről jött ember (70x50 olaj, vászon)

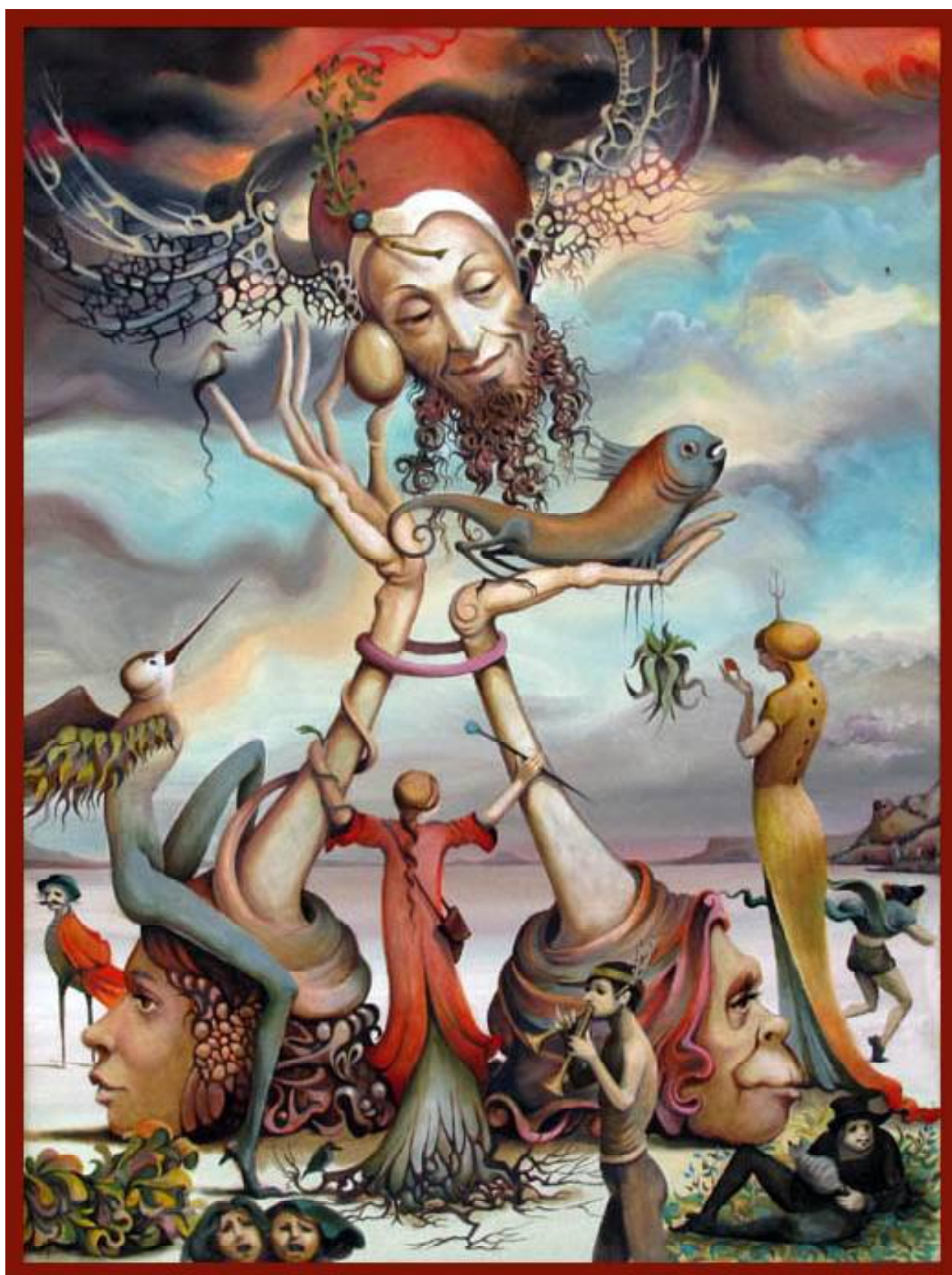
HÖRÖMPŐ GERGELY

Kisvárosi este

Mikor a barokk lámpák sárga fénye
a kisvárosi estét megigézte,
a templomok egymásnak felelgetve
belekongattak a mély véletlenbe.

Hallgattam sokszor a harangszót.
Szólott halottért, hívott szenvedőt.
Jelezte a közelgő estét és nyugtatta
az ítélet-időt. Gondoltam
néha, mintha ez több lenne,
mint kongó érc és csengő szerkezet
s a templomtornyok túl magas faláról
az órák szeme rám meredezett.

Az élet mindig több, mint a látható.
Erről beszélt az esti harangszó,
de mikor végre értenénk a hangját,
a harangozást mindig abbahagyják.

Három kívánság 80x60 olaj, vászon)

BÖRZSÖNYI ERIKA**Tejút**

Az aprócska kislány kezében lóbálja a három literes bádoggal tejeskannát. Egyedül van a téli alkonyatban, a behavazott utca járdáján. Lépteit koppannak, ahogy halad, itt-ott megcsúszik a jégbordákon. Nem szeret csúszkálni, a tél nem a kedvenc évszaka.

A sötétségből halvány fényköröket hasítanak csak ki az ötvenméterenként elhelyezett villanyoszlopok tetején a lámpák.

Körtől-körig fut, ott megáll, figyel a hópelyhek kavargását a lámpa fénykörében.

Fél. Tudja, hogy néha ismeretlen, vad, kóbor kutyák jönnek utána, és ilyenkor senki nem jár az utcán, hogy megvédje őt. Mégis mennie kell: ez az ő feladata minden nap. Elmenni Sanyi bácsiékhöz a tejért. Tehenek vannak, minden nap frissen fejt tejet visz haza tőlük, amit Anya felforral, és csak azután szabad inni belőle.

Az ő gyermekmértékéhez képest messze van az a ház, ahonnan a tejet hordja. A Mátra aljában megbújó hosszú falu télen nagyon csendes.

Amikor Róza elindul otthonról, kilép a szép vaskapun. Ilyen kevés van a faluban, szereti is nagyon és büszke rá. Kökerítés, kőház, vaskapu – tudja, ezek nem mindennapos dolgok. Nagymamáék sokat mesélnek róla, meg a másik világról, amelyben a háború előtt éltek, a messzi Budapesten.

Elindul a főutcán, szemben a templom és a hegy a kőbányával, de most nem kell olyan messzire mennie, csak a Kápolna-sorig. Ott befordul, s végigmegy a kápolna mellett induló utcán, ami kifut a falu szélére, egyenesen a szántóföldekig. Az utolsó ház a Sanyi bácsiéé.

Tudja, hogy a távolban felsejlő szelídebb, lankásabb hegyek a Cserhát nevet viselik. Apu sokszor mesél neki a környezetükről, hegyekről, folyókról, madarokról és a csillagokról.

Már nagylány, ismeri a faluban az utcák nevét, ez itt a Kápolna-sor, persze ez nem a valódi, hivatalos neve, de minek azt tudni, mikor senki sem használja?

Talán Lenin út? Ki van ugyan a táblára írva, hogy a leveleket oda címezzék, de mindenki tudja, hogy az Kápolna-sor.

Nevét a Felszabadulás úton álló kis kápolnáról kapta, amelyben a Lourdesi szűzanya szobra áll az oltárnál. Az asszonyok, akik rendben tartják, mindig kerítenek virágot meg gyertyát.

Nagyon szép kis kápolna ám! A bejárati ajtó többnyire zárva van, de a nagy rézkilincs melletti két, tenyérnyi, színes üvegezett kisablakon, ha lábujjhegyre áll, be tud kukucskálni. És elrebegni a fohászt, hogy a szép kék ruhás néni vigyázzon rá, védje meg őt a kóbor kutyáktól, míg végigmegy az ő utcáján oda, meg aztán vissza, amikor a karját a tejjel teli kanna már lehúzza.

1964 csikorgó hideg januárjában vagyunk. Róza már majdnem tíz éves, számára az élet titkokkal és félelemekkel teli birodalom. Sokat van egyedül, magányában mesebeli lényekkel és történetekkel népesíti be képzelete az olykor nagyon is sivár valóságot.

Ott áll a kicsi lány az egyik lámpa fénykörében, tán félúton a biztonságos meleg istálló, a tehenek jószágos buta tekintete és a sajtárba csordogáló tejsugár, és az otthona között, amikor meghallja a kutyaugatást.

Mögötte loholnak a kutyák.

Nincs menekvés, hiába kiabál, hogy segítsenek, senki nem jár az utcán, az emberek a házaikba bezárkóztak már régen. Pedig nincs még este, csak ilyenkor korán sötétedik.

A kanna üres, tudna éppenséggel futni tőle, vagy védekezni vele, de négy kutyával szemben esélye sincs. Ezt tudja, és a félelemtől amúgy is megdermed. Ahogy közelednek, úgy érzi, az egyre fokozódó félelem is bekeríti, nemcsak a körülötte szűkülő körben oldalgó éhes állatok.

Ekkor megérzi, hogy mackónadrágjában elindul lefelé egy kis patak. Elönti őt a szégyen és a rettenet.

Elkeseredettségében már sír is, és közben beszél a kutyákhoz, hogy szánják meg őt!

De a kutyák éhesek, nem nagyon törődnek a síró kislány kérésével.

Akkor jön a mentőötlet, a sarokba szorított Róza felmászik a beton villanyoszlop fokain a biztonságot jelentő magasságba, egészen a harmadik betonvályúig, ahol már nem érhetik el hócipős lábát sem a lent csaholó dühös kutyák.

Kétségbeesetten öleli az oszlop hideg oldalát, lábát megveti, ám közben a kannát elejti, s az csörrenve esik le a fagyott földre.

Hirtelen szétnéz és észrevesz valami különöset: más innen a magasból a világ!

Látja a házak kéményéből felszálló füstöt, az udvarokon a farakásokat, a világosságot az ablakokban. És az embereket.

Lassan megnyugszik.

Lent a kutyák is abbahagyják körtáncukat, más préda után néznek.

Ekkor jön a megmentő: egy ember, aki észreveszi az oszlopon kucorgó gyereket.

Szólongatja, s kiderül, épp a Sanyi bácsiék szomszédja.

Róza lejön, nadrágján a már megfagyott szégyenfolttal, kezében a behorpadt tejeskannával a felnőtt és a gyerek együtt mennek tovább.

Sanyi bácsi felesége éppen feji Violát, a Róza kedvenc tehenét. Kicsit várnia kell, ami nincs ellenére. Ül a jó melegben, a barmok melegében, bögre tejet nyomtak a kezébe és ő elmeséli kalandját a villanyoszloppal, meg a kutyákkal.

Érzi, ez egy jó történet lesz, talán még nevetnek is rajta, amikor otthon elmeséli! És elmarad a szidás, meg a számonkérés.

Nem sejti még, hogy épp 45 év telik majd el, mire egy fagyos téli reggelen egy másik hosszú utcán, kóbor kutyák látványa fogja előhívni az emlékképet a kutyákról, a tejútról és az ő csodálatos megmeneküléséről.

Az egykori gyermek mára különbékét kötött a kutyákkal is. Inkább szövetségesei, cinkosai lettek, mióta Róza rájött, hogy mennyi közös vonás van a kutya- és az emberlétben.

BEMUTATJUK

Hegedűs Henrik

Firkásztúrákon Nyugat-Nógrádban

Furcsa pár – mondhatnánk róluk, amikor először megpillantjuk őket. Egyikük, az idősebb, hatvanas, szikár, vékony figura, kezében szinte mindig ég az elmaradhatatlan cigaretta, hosszú haját hátul varkocsba fonja, és megvész Indiáért. Ez a keleti világ számára a mítosz, az igazi rend, ahol szent tehenek komótosan ballagnak a metropoliszok zsibvásári forgatagában, s ahol a hófedte hegycsúcsok között buddhista kolostorok mélyén merülhet gondolataiba az utazó. Szakállas barátunk kétszer járt már ott, gyalog és különféle járgányokon keresve a híres előd, Kőrösi Csoma máig látszó talpnyomait.

A másik fickó kissé fiatalabb, negyvenes éveinek elején jár, tagbaszakadtabb, kis kevély pocakkal. Ő egészen más világ, számára India nem a csodák csodája, igazából európeai ember, aki ezen a „fehér” kontinensen érzi jól magát, holott hosszú évek óta még Nógrád megyéből is alig tette ki a lábát.

Szóval, ők ketten, **Sztanyovszky Béla** fotóriporter és **Hegedűs Henrik** újságíró, a *Nógrád Megyei Hírlap* elhivatott sajtómunkásai, a nyugat-nógrádi vidék avatott ismerői, akik hétről-hétre bejárják a balassagyarmati és rétsági járás hol nyílegyenesen suhanó, hol kanyarokkal teli, frissen aszfaltozott, vagy kátyúktól hemzsegő útjait Órhalomtól Galgagutáig, Nógrádsáptól Berkenyéig, Diósjenőtől Hontig, Drégelypalánktól Herencsényig. De miért is vállalják fel ezt a cseppet sem pihentető, annál inkább fáradtságos feladatot – nem igazán kimagasló juttatásért?

- Egyszerű a válasz – felel kurtán a kérdésre Hegedűs Henrik. – Mert szeretjük, amit csinálunk. Emberekkel találkozunk, kapcsolatokat építünk, megismerkedünk helyi szokásokkal, értékekkel, találkozunk különlegességekkel, és ami a legfontosabb, mindezt igyekszünk a nagyvilág, pontosabban a mi saját olvasóközönségünk elé tárni. Az sem mellékes szempont, hogy ezeknek a falusi közösségeknek szükségük van az elismerésre, a pozitív visszacsatolásra, még akkor is, ha ez roppant szerény formában történik. Egy becskei adventi esemény, egy rétsági gyermeknap, egy nagyoroszi könyvbemutató, egy pataki történet a hulladéklerakó megszüntetéséről, egy lovagi torna a nógrádi várban, mind-mind, külön-külön értékes, és

reményeink szerint nem csupán a híradó gazdának. Visszaigazolást mi is kapunk: amikor rendszeresen tájékoztatnak bennünket polgármesterek az ügyes-bajos dolgaikról, amikor szívhez szóló személyes meghívóval keresnek fel, amikor pót-újságpéldányokat kérnek tőlünk a korábban megjelent témáikról – ezek jelzik, kedvelnek bennünket, érzik a törődést, és mi a magunk erejéből igyekszünk megfelelni az elvárásoknak. Nem tudom, meddig lehet ezt művelni, ilyen elhivatottsággal, ilyen szünni nem akaró (bár néha bizony lanyhuló) energiával, de két éve már „űzzük az ipart”, és mindig jön egy újabb lökés, ami előrevisz, ami folytatásra ösztönöz.

Eközben a fotós megállás nélkül bólogat, és alig várja már, hogy közbeszóljon.

- Teljesen egyetértek Henrik szavaival, bár tréfásan szólva a munka nagyobb részét én vállalom magamra, hiszen én vagyok a sofőr, ő csak az anyósülésen lesi a tájat – mondja Sztranyovszky Béla. – Fotográfiai szempontból is rengeteg érdekességet kapok lencsevégre. Egy perdülő szoknya a szüreti mulatságon, egy mézes kenyeret édesen majszoló kisgyermek, a cserhádi dombok közül kibukkanó reggeli napsugár, kimeríthetetlen téma-tárházat ad számomra. Otthonülő, magányos, magába forduló, magának való embernek nem való ez a munka, különösen nem nyári időszakban, amikor reggel elindulunk, mondjuk Bercelre, délben már Szentén fogadnak, a kora délután már Nőtincsen ér egy eseményen, és leszáll az est, mire befejezzük a vidékjáró túrát. Legyinhetnénk is sokszor, hogy „ejh, minek ez a sok hercehurca, megéri ez nekünk?”, aztán a következő helyszínen egy mosolygós, csillogó szemű lányarc rögvést véget vet a negatív gondolatoknak. De jó ez így, mert valóban érezzük, a tevékenységgel elismerést vívtunk ki az egész térségben, visszavárnak, és ez nagyon szívet melengető érzés.

De már búcsúznak is tőlünk. Nyílik a Suzuki ajtaja, a sofőr-fotós Sztranyovszky Béla, és az anyósülésre bekuporodó újságíró-utas Hegedűs Henrik máris robog is tovább...

Sztranyovszky Béla

MARUZS ÉVA

A jövő fürkészése és befolyásolása a népművészetben

Bevezetés

Tulajdonképpen eredetileg olyan címet adtak meg nekem az előadásomhoz, hogy „jövőtítkok” a népművészetben. Igen ám, de a népművészetben nincsenek titkok. Az igaz, hogy a nép gyermeke is szeretné előre látni a jövőt, sőt, az előre látható káros hatások ellen tenni valamit, de a nép gyermeke éppen csak annyira látja a jövőt, mint már sok ezer éve a különféle – használható vagy használhatatlan – jósok. Sőt, még annyira sem, hiszen nem „szakképzett” a jóslás témakörében. Titokról pedig szó nincs. Vannak évszázados megfigyelések, amikből szerencsés esetben ki lehet indulni, a többi pedig találgatás.

Jósok mindig is voltak, vannak, valószínűleg lesznek is. Nem említem a delfoi jósdát, amelynek olyan nagy szerepe volt a már általunk is megismerhető történelemben; nem említem Egyiptom jósait, akiknek napi munkájuk volt mindenféle jóslás; a római kor haruspexeit; azt sem említem, hogy még a sikertelen jósokat sem mindig küldik el megrendelőik melegebb éghajlatra, mert figyelembe veszik a jóslás nehézségeit; de pl. Dél-Afrikában ma is kb. 200 000 sangoma működik, akik jósok és gyógyítók, ráadásul jóslataik meglepően pontosak, gyógyító tevékenységük pedig komoly alternatívája a modernnek nevezett orvostudománynak. És akkor ez csak Dél-Afrika! Mindenütt a nagyvilágban akadnak emberek, akik tényleg látják a jövőt, vagy annak egy szeletét. Tudjuk, hogy megjósolták a Titanic katasztrófáját, a hirosimai atombombát... stb. De térjünk csak vissza a néprajzhoz!

Másrészt azért nem helyeslem az eredetileg megadott címet, mert a népművészet olyan „földhözragadt”. A nép tudni szeretné, milyen lesz az időjárás, ennek folyamánként a termés; milyen lesz az állatok szaporasága és haszna. Szeretné tovább tudni. Továbbá tudni szeretné, saját jövője hogyan alakul, ki lesz a házastársa, milyen gyermeket ad neki az ég, milyen betegségek, „rontások” érik. Mindezek hétköznapi témák, még azt sem vitatom, hogy az egyén számára a legfontosabbak a világon, mert a hiszen a saját és a családja sorsáról van szó. Na, de hogy jön ehhez a sci-fi? Hol itt a világűr, de legalább az általános jövőkép, a fejlődés – avagy visszafejlődés – kirajzolása, hol van az előre mutató, nagy, emberi összkép? (Természetesen van még nyomokban, szimbólumokban, egy hajdani világkép, de az már olyan átvitt, elfelejtett, hogy speciálisan kiművelt elme kell a fölfejtéséhez. Ebbe most nem fognék bele, ha értenék is hozzá.)

Mikor mindezt szóban vázoltam a kérdést fölvetőnek, ő módosította a kérdést: miért nincs a sci-fiben folklór? Hja, kérem, ez már egy egészen más kérdés, amin talán érdemes lenne elgondolkodni.

A továbbiakban megpróbálok mind a két kérdésre valamiféle választ adni. Szívem szerint alapos néprajzi tanulmányt írnék az adott témáról, de nem biztos, hogy ebben a körben olvasóim ezt jó néven vennék. Ezért csak röviden vázolólok mindazt, ami a néprajzban a jövő kutatásának tekinthető.

A jövő kutatása és befolyásolása:

Nyilván az ősmagyarok is próbálkoztak a jóslással, hiszen a jövő eltervezése az emberi természet alapkövetelménye. Lássuk be, jobban megy a tervezés, ha van valamiféle sejtelmünk a jövőről. Amit a sámánjainkról, *táltosainkról* ma tudunk, abból úgy tűnik, hogy volt bizonyos jósló funkciójuk is. (Nem vág túlságosan ide, de a tündérmesékből sokat tanulhatunk, mert a tündérmese az egykori sámán szertartás

menetét követi (hőse megjárja a lenti világot, vagy éppen az égbe kúszik föl), mondanivalóját tekintve viszont a jót diadalra juttató, igazságos és boldog világot fölvetítő népi utópia.)

Jóslni elvileg bármikor lehet, de vannak arra alkalmasabb időszakok. Ilyen a *karácsonyi ünnepkör*, több szempontból is: az ember jobban ráér (ez a profán magyarázat); az év megújul, újra uralomra jut a fény; és végül a sötét esték, hosszú éjszakák, a gyéren pislogó tűz mellett több mesét, titkot, rémséget és reményt teremnek. A téli napforduló ünnepén a mindenség, az élet megújulását és a termékenységet jelképezte a karácsonyi termőág, *zöldág*. Mai közismert formájában a karácsonyfa csak a múlt század végétől (pardon, szóval nagyjából 1900-tól) terjedt el faluhelyen is, de almát tettek rá, festett diót, krumplit, színes papírba csomagolva. Ráadásul egy egész sor „varázslás” kapcsolódott ehhez az ünnepkörhöz (például dióval jóslták meg, ki lesz egészséges és beteg a jövő évben), és nem vagyok biztos benne, hogy ezek a szokások, legalábbis kisebb, zárt közösségekben ma nem élnek.

I. A környezet

1.) Az időjárásra vonatkozó hitek

Ez az a pont, ahol van némi esélye a jóslatok beteljesedésének. A több évszázados megfigyelések a múltban egészen valószínűvé tették, hogy a megjósolt időjárási tényező valóban megjelenik. A múltban, mondom, mert napjaink felborult időjárása ilyen szempontból sem kecsegtet semmi jóval. Am mindmostanáig nagyjából igaz volt, hogy a *Gyertyaszentelőn* kisütött napocska még hosszú telet jelent; hogy *Zsuzsanna* napján megszólal a pacsirta; hogy *Medárd* körül jön egy kb. 40 napos eső; hogy ha *Katalin* locsog, akkor karácsony kopog és viszont; a borosgazdák számon tarthatták *Vince* napjának időjárását, a dinnyetermesztők pedig joggal félhettek *Lőrinc*től. Ez a felsorolás tényleg csak a legismertebb népi időjárás-jósló megfigyelések közül tartalmaz néhányat, ennél sokkal több volt, és mint jeleztem, ezek az adatok egészen egyszerűek voltak, ha nem ragaszkodtunk mereven a megnevezett naphoz, hanem csak nagyjából ahhoz a héthez.

Az időjárásra vonatkozó jóslatokat *kalendáriumok* lapalji jegyzetei tartalmazták, a sok egyéb tudnivaló mellett, gyakran versbe öntve. Mint tudjuk, faluhelyen, amikor már tudtak olvasni, akkor is rendszerint két könyvet tartottak volt: a Biblia és a kalendárium. Elképzeltető, mekkora hatása volt ennek a két könyvnek. Számos, fent is említett, népi szólásszerű időjárási megfigyelés ezekre a kalendáriumokra vezethető vissza. Volt aztán az időjárás-jóslásnak olyan formája is, ami tudományos szempontból egyszerűen babonának tűnik. (Határozottan kijelenteni, hogy „babona”-általában -azért nem merem, mert előfordult már, hogy némely népi praktika tökéletesen hatékonynak, tudományos szempontból is igazolhatónak bizonyult. De adott esetben ez bizony babona.) Ilyen például a karácsony-környéki hagyma-jóslás, amikor is a hagyma 12 héjrétégének nedvességéből próbálják megjósolni az elkövetkezendő 12 hónap időjárását.

Az időjárás *befolyásolásának* valószínűleg legismertebb módja, amikor a viharba egy fejszét, sütőlapátot, szénvonót hajítottak. Ennek az lenne az értelme, hogy a vihart *garabonciás* vagy *boszorkány* támasztotta; ha hozzávágjuk azt a fejszét és megsebezük, akkor a viharnek is vége. Egyetlen hibája a módszernek, hogy a vihart létrehozó lény nem látszik, így aztán eltalálni is bajos. Próbálták továbbá a harangok meghúzásával is csendesíteni a vihart, különösen a jégesőt, ez nyilvánvalóan vallásos meggondolásból történt, mint ahogyan az esőért való közös ima is.

2.) A jó termésre vonatkozó hitek; az azokat befolyásoló praktikák

A *kenyérgabonához* kapcsolható jóslatok és varázslások a hivatalos egyházhoz is kapcsolhatók, családi körben is történtek, hiszen a kenyérgabona a legfontosabb dolog a paraszti életben. A karácsonyi ünnepkör szokásai, a lucázás, regölés mind a jövő évi termékenységet szolgálta. A karácsonyi asztalt úgy terítették meg, hogy a szántóföldet, a gyümölcsöst, az igásállatokat, még a baromfit is részesítették az

ételmaradékokból, a karácsonyi abroszt pedig vetőabroszként használták. Lucától karácsonyig búzamazgákat csíráztattak, ezt edényestől a karácsonyi asztalra helyezték. A búza kicsírázásának módjából, sűrűségéből következtettek a jövő évi termésre.

A búzatermesztés minden fázisához tartozott mágikus szabály: mikor szabad vetni, melyik szent napján (ez természetesen tájanként eltérő), de újholdkor, vagy növény holdkor kell vetni, fogyó holdkor tilos. A vetőmag közé mágikus tárgyakat helyeztek: anyatej, szentelt barka, esetleg egy karéj kenyér. A *vetőnek* nem volt szabad beszélnie. A ruhájába fokhagymát varrtak, nyilván boszorkányok ellen. A vetést kalaplevéve, főhással kezdték, és gyanítom, hogy ma is így kezdik. A vetés megkezdése előtt sok helyen áldozatot is mutattak be: egy marék búza a szomszéd földjére, a madarak kártétele ellen. A vetés végén valamilyen ráolvasást alkalmaztak. A vetőabroszt a háztetőre dobták, hogy a jégverés elkerülje a határt.

Az egyház gyakorolta és gyakorolja a *búzaszentelést*. A Szent György-napi *harmatszedés* már valamiféle boszorkányhiedelemhez köthető, nem is egészen ismert módon. De egész évben vizsgálták az előjeleket, főképp az időjárást, amikből a termésre próbáltak következtetni.

A kenyérgabona betakarításának befejezésekor az utolsó kalászból *aratókoszorút* készítettek. Szokások, hiedelmek sokasága fűződött hozzá, szalagokkal, csüngőkkel díszítették. Volt, ahol mezei virágot is fontak bele, és volt, ahol a koszorú kalászaik közé nem volt szabad virágot kötni, mert akkor a következő évben gazos lesz a búza.

Nem csak a kenyérgabonához fűződött sok időjárási előjel, egyéb hiedelem. Legalább ilyen fontos volt a *kender*, a *szőlő*, a *káposzta*, a *többi növény* is. Egyáltalán nem volt mindegy, mikor vetik, ültetik, melyik szent napján, lehetőleg hajnalban, milyen edényből, milyen gesztusokkal, és sok esetben beszélni sem volt szabad. Közismert volt, hogy a húshagyókeddi bálban magasakat kell ugrani, mert akkor hosszúra nő a kender. Ugyanazon a napon jelképesen megkezdtek a szőlő metszését a tábla négy sarkában; továbbá az aznapi ünnepi ételek maradványait a gyümölcsfák alá, vagy a zöldségeskertbe szórták, mindezt a jó termés érdekében. A katolikus vidékeken a szentelt ételek maradványait, a sonkacsontot, tojáshéjat helyezték a fák ágaira.

3.) Az állatokra, szaporodásukra vonatkozó hitek

A karácsonyi ünnepek idején zajló közösségi rítusok: a lucázás, kántálás, regöles egyik alapvető célja (párhuzamosan a szántás-vetés sikereire és az asszonyi termékenységre vonatkozó jókívánásokkal) az állattartás hasznának mágikus úton történő biztosítása. A család a karácsonyi asztal már említett szokásaival remélte növelni állatainak hasznát.

A *karácsonyi asztalt* ünnepélyesen előkészítették. Nógrádban helyenként másként, de kalácsot és terménymagvakat tettek rá, széna- – és szalmacsomót tettek alá, majd arra szerszámokat. Ezzel a názáreti házat jelképezték. Az ünnep után a szénát a tehéneknek adták, ezzel biztosították, hogy azoknak egész évben legyen táplálékuk. E szokások indítéka elsősorban az volt, hogy a Krisztus születéséből fakadó áldás a gazdasági eszközökre, terményekre is átszarmazzék, s elősegítse a munka jövő évi sikerét.

A baromfi termékenységének növelése volt a célja a lucázásnak, amikor Nógrádban lucának öltözött gyermekek jártak házról házra. Mondókájuk után lehevertek a földre, majd a gazdasszonytól pénzt, diót, almát kaptak.

A téli napforduló idején a pásztorok *vessző- vagy fűnyalábokat* hordtak, amelyek egészség-, bőség-, termékenységvarázslók. A gazda, akinél a pásztor elházal, a nyálából húz egy-két szálat, és tavasszal először ezzel hajítja ki az állatokat; vagy a mestergerendán tartják és év közben többféle célra is használhatják, tájegységtől függően; vagy karikát fonnak belőle a vödör aljára, hogy az állat arról igyék.

Drégelypalánkon az állattartással összefüggésben *Szent Vendel* névnapja fogadott ünnep és a házak külső falán kialakított szoborfülkébe is Vendelke szobrát tették. A megyében máshol is, több helyen ábrázolták a templomokban Vendelt, nyilván főleg dögvész ellen, a jószágtartás sikeréért.

A romániai magyarság körében megemlékező a tavaszi marhakiállítás *láncon és tűzön át*, a vas és a tűz

tisztító erejébe vetett hit alapján. Máshol a gazdasszony kötényén át vezették ki a jószágot, hogy az állatok hazataláljanak.

A *kicsi állatot*, akár boci, csikó, akár malac volt, nem mutatták idegennek, mert féltették a szemmelveréstől, rontástól. Az állatokat fenyegető veszély esetén *új tűz* gyújtása volt szokásos. De megfelelő mágikus eljárásokkal védték a méhest, voltak jósló előjelei, tilalmai és varázsló praktikái a *halászoknak*, *vadászoknak*, *erdőjáró embereknek* is.

II. Az emberi élet fordulói

1.) Szerelmi jóslások

Az egyházi év a karácsonyig tartó adventtel veszi kezdetét. Ezt az ünnep előtti böjti időszakot szigorúbb életrend és jeles napjaihoz (pl. András, Borbála) fűződő mágikus cselekmények, szerelmi varázslatok, férj- és időjósoló szokások sokasága jellemezte.

A férjjósoló szokások közül néhányal magam is találkoztam. Városi kislánként kerültem kollégiumba Sárospatakon, ahol osztály- és szobatársaim a környékbeli falvakból származtak. Tőlük tanultam, hogy ha *András-nap estéjén* az ember lánya 99-szer megfordítja a párnáját, akkor utána a jövőbelijét álmodja meg. Csak az a baj, hogy forgatás közben nem volt szabad sem beszélni, sem mosolyogni. Ha pedig a leánysereg meglátta, hogy valaki forgat, azonnal elkezdődött a cikizés, a nevetetés. És meglátták, még sötétben is meglátták, így aztán nekem ez a varázslat sosem sikerült.

Ugyanitt tanultam, hogy ha az ember megeszik egy almát, és annak éppen 9 magja van, azt a 9 magot a párna alá kell tenni, hogy megálmodja az ember lánya, ki lesz a férje. Bár – emlékeim szerint – ez a jóslás nem kötődött naphoz.

A Luca-napi *ólomöntést* még tán ma is mindenki ismeri, legalábbis elméletileg, mert gyakorlatban már nagyon ritkán találkozni vele. A hideg vízbe öntött, hirtelen megdermedő ólom alakjából következtek a leendő társ vonásaira, jellemzőire, esetleg mesterségére.

Régen a fonóból hazatérő lányok az útba eső zsúpfedelet ütögették meg, s a kihulló magokból vontak le sokatmondó jóslatokat a jövőbelijükre nézve. Hát ez a jóslási mód ma már aligha működik.

Karácsonykor az eladó lány kiment a házból, és annyi összevágott tűzifát ölelt föl a sötétben, amennyit csak elbírt. Ha páros számú fahasáb volt, a következő évben férjhez ment.

Érdekes módon az eljövendő asszonyra vonatkozó jóslásokkal nem találkoztam.

De az eljövendő kegyeiért tenni is kell valamit: gyakran találkozunk *szépségvarázslással*. Ez nem sima pirosító, amit titokban az arcra kentek! Varázsolni karácsony, újév reggelén kell: vízbe tett piros almáról mosakodni. Jó továbbá a márciusi hólé, a nagypéntek hajnalban hozott víz. Hasznos dolog piros kendővel dörzsölni az arcot, hogy mindig piros legyen. Még a menyasszony arcát is megérintették egy piros almával, hogy biztosan szép legyen.

2.) Összeregölések

A régi karácsonyok jellemzői voltak a házról házra járó *regősök*, akik az adott ház aprajának-nagyjának, sőt, jószágainak és földjének kívántak minden jót a következő esztendőre. Itt meg kell jegyeznem, hogy ha a gazda nem megfelelően viszonyult a regősökhöz, akkor bizony átkok is elhangzottak. Ma már ezen nevetünk, de a regősöket nagyon sokáig nagyon komolyan vették, tehát egy átok egyáltalán nem volt vicces.

A regöléssel kapcsolatban el kell mesélnem, amit valahol hallottam, komoly forrásból, de sajnos, már

egyáltalán nem emlékszem rá, mi volt az a forrás. Tehát valaki hiteles ember mesélte, hogy a regősök „múсорát” rádió számára akarták fölvenni. Mire a falu hivatásos regölői összeültek és megbeszélték, kik fognak név szerint szerepelni a regölésükben, nehogy olyanokat *regöljenek össze*, akik nem összevalóak. És mindez a XX. században, még ekkor is ilyen mélyen élt a lelkekben a regölésbe vetett hit. Külön érdekessége a dolognak, hogy a regölés kereszténynek aztán végképp nem nevezhető, tehát valószínűleg az időnek még régebbi bugyraiból hoztuk magunkkal, áldást vagy átkot hozó funkciójával egyetemben.

3.) Jókívánságok és átkok, jóslatok

Az említett regölések a karácsonyi ünnepkör részei voltak, fontosak voltak a ház népének, az egész közösségnek. Regősöket fogadni megtiszteltetés volt.

A téli napfordulóval kapcsolatos szokások közül megemlítendő a legények karácsonyi *kántálása*, amely valószínűleg a regölés egy későbbi, még nemrég is élő változata és amelyekben szintén – az adomány függvényében – elhangozhattak kisebb-nagyobb jókívánságok, de átkok is.

Lucanapkor *lucázók* járnak termékenységet varázsolni, bár ez inkább az állatok termékenységére vonatkozik. Aprószentek napján szokásos a *csapulás*, az ókorból ránkmaradt változatlan szokás: a rügyező ággal való megvesszőzés termékenységet okoz, de benne foglaltatik az egészség, frissesség fogalma is, sőt, lustaság ellen is hasznos.

Karácsonykor behoztak annyi fadarabot, hogy a család minden tagjára jusson. Az asztalon fölállították, az éjféli mise után hazatérve pedig betekintettek a ház ablakán, melyik borult fel. Amelyik hasáb ekdől, annak a tulajdonosa nem érte meg a következő karácsonyt.

Szinte az egész országban ősi termékenységvarázslási csökevények a fiúk *húsvéti öntözködése* és a lányok *piros- vagy hímes tojás ajándékozása*.

Húsvét hétfőjének reggelén a legények, fiúgyermekek öntözni jártak, amiért viszonzásul cifra tojás járt. A tojás a néphitben egykor a termékenység és az újra feltámadó élet szimbóluma volt. A tojásban titokzatos élet lappang. Talán a *tavaszi állatáldozatok* szelídebb változata is lehet a tojásajándékozás körüli számtalan szokás. (Mert volt tavaszi állatáldozat, még nem régen is: húsvétkor bottal ütötték el egy kakas nyakát. . . , stb, nem szívesen részletezném, mindig az állat járt rosszul.) A festett, díszített tojások termékenységvarázsló szereppel bírtak és a díszítés célja eredetileg a varázserő fokozása lehetett. Ezzel magyarázható talán, hogy a tojások díszítőelemei a magyar népművészet motívumkincsén belül különleges helyet foglalnak el, és más területekkel alig mutatnak rokonságot.

A *Nógrád megyei* hímes tojások mintázatát egymásra merőleges felezővonalakkal alakították ki. Motívumkincsében megjelennek egyértelműen kozmikus és kultikus jelek: nap, hold, csillag, kereszt; megjelennek régi, de már értelmüket veszített jelek (gereblyés); az újabb, növényi ornamentikás ábrázolásoknak már nincs kozmikus jellegük.

A jóslásokhoz nem feltétlen kellett külön alkalmak. A legkülönbözőbb előjelekből jósltak egy-egy vásár, vagy munka, vagy más vállalkozás kimenetelére. Ma is ismert, hogy szerencsét hoz a *kéményseprő*, a *szürke ló*, a *négylevelű lóhere*; hogy szerencsés a burokban született, a foggal született, vagy a hetedik gyermek. Csak azt nem tudom megmondani, miért élnek még ezek a szerencsét jósló jelek és miért felejtettük el a többit. Vagy ezeket is miért nem felejtettük el.

4.) Rontás és elhárítása

Rontásnak nevezünk minden hirtelen támadt és látszólag megmagyarázhatatlan eredetű bajt. A rontás a magyar népi hitvilág egyik legerősebben élő eleme. Mindenféle eszközzel, szavakkal is lehet rontást végezni, bárki végezhette, akaratlanul is (egy nagyon megdicsért szép kisgyermeket a dicséret is megronthatott), de voltak, akiknek rontó hatalmat tulajdonítottak.

A rontásról és *elhárításáról* is egész doktori disszertációt lehetne írni, mi ettől most eltekintünk. Maradjunk a jövő előrejelzésénél, ami adott esetben azt jelenti, hogy vannak időszakok (pl. éjféli, vagy Luca napja), alkalmak és helyek, ahol nagyobb a *rontás valószínűsége*, ezért már eleve, jó előre védekezni kell. Ilyen alkalom például az esküvő, a születés, ilyen – bocsánat! – a tehén borjazása is, ha halott van a házban, de akár csak egy kockázatosabb gazdasági művelet (vetés, új ház építése, kenyérsütés, vajköpülés, stb.). Ilyenkor illetékteleneknek nem volt szabad jelen lenni, mert akaratlanul is rontást okozhattak. Aztán ilyen az a régi hit, hogy az ember levágott körme, haja, ruhadarabja, de még a lábnyoma sem kerülhet illetéktelen kézbe, mert azokon varázslást lehet végezni, az illetőnek ártani. Ezeket a holmikát tehát nem szórjuk csak úgy, szanaszét. (A haját pl. összegyűjtötték és a halott nő feje alá tették; vagy keréknyomba taposták, hogy hosszúra nőjön; vagy tűzbe vetették.) És ilyen gyanús hely a keresztút, ott mindig van valami ártó dolog, ott mindig óvakodni kell, mert a rontás elhárításánál a keresztúton szabadulnak meg a betegségek, olyan módon, hogy a gyanútlan arra járó majd belelép, fölveszi, stb. De a temető is gyanús hely.

Ilyen alkalmakkor és helyeken tehát különféle *ráolvasások és imák* hangzanak el (mert ma már a rosszat nagyobbrészt az ördögtől eredeztetjük), megelőző jelleggel. Vannak továbbá a bajt eleve *elhárító eszközök* is, mint a fejfelé az ajtóba támasztott seprő, ami tudvalévőleg távol tartja a boszorkányokat és egyéb rosszakarókat. Azt is tudja talán még ma is mindenki, hogy a boszorkányokat *fokhagyma-koszorúval* lehet elijeszteni. (Bár a mai globalizálódó világban, és ez alatt most a terjedő kultúrszennyet értem, bizonyára többen tudnak csupán annyit, hogy a fokhagyma jó a vámpírok ellen. Ez is jól hasznosítható tudás.)

Jók még a rontás és az ártó lények eltávolítására a *hegyes, szúrós eszközök, a zöldág, a vadrózsa ága* (zöld is, szúr is, isteni!), a küszöbre szögezett *piros rongy*, és minden sok, pepecs munkát adó dolog: ház, istálló körül körben szétosztott *mák, dara*, amit az ártani szándékozónak előbb az utolsó morzsiáig föl kell szednie, csak aztán tud belépni a védett területre, de addigra felkel a nap.

5.) A gyermekszületés előtti, körüli praktikák

Népi szólás szerint az életnek három szüksége van. Első szükség a születés, második szükség a házasság. H, a harmadik szükség a temetés. De régen bizonyára volt egy negyedik szükség is: a serdült fölavatása. A születés előtti szokáscselekedetek egy része a *gyermek nemének* előzetes megállapítására szolgált. A növekvő pocak formájából, az anya közérzetéből, a talált tárgyakkól, a környéken megszólaló madarak hangjából, mindenből jósoltak a gyermek nemére. Az anyának szabad volt mindent *megkívánni*, még lopni is. A megkívánt gyümölcsöt feltétlenül megkapta, nem csak a gyermek érdekében, hanem a fá is elszáradt volna, ha nem így történik. Tilos volt bármit *megcsodálnia*, mert akkor biztosan nagy, csúf anyajegy keletkezik a babán. (De ha idejében a fárahoz kap, akkor a gyermek ott keletkezik az anyajegy, ott meg elfér.) Ezen kívül még számos tilalom nehezítette a terhes nő életét, kerülnie kellett a tököt, a csorba edényt, a páros gyümölcsöt, a... rengeteg a tilalom és erről is rengeteg az irodalom, így most nem folytathatjuk.

A szülésnél is alkalmaztak mágikus eljárásokat, ráolvasásokat, különösen, ha nehezen jött világra az a baba. A méhlepényt az apa ásta el, ha következőnek kisfiút akartak, akkor körtefa, ha leánykát, akkor almafa alá. Az elásással azt is el akarták érni, hogy a gyermek majdan visszavágyakozzék a szülői házba. A gyermekágyas asszony a babával sátorlepedővel eltakart ágyban feküdt és aludt. (Eredetileg a születés ideje volt a *sátoros ünnep*. Hogy ezt ma már milyen kevesen sejtik!) A sátor célja az idegen férfiak és az igézők tekintete elleni védekezés, hogy a gyermeket *meg ne verhessék szemmel*. Mint tudjuk, most még a baba védtelen, mert keresztetetlen. Gyorsan meg kell keresztelni, hogy a gonosz *el ne váltsa*, és a sajátját ne tegye a helyébe.

Nógrádban a keresztelésre vitt újszülöttet anyja legszebb ünnepi kendőjével takarták le, az esztétikai indíttatás mellett elsősorban azért, hogy a szemmel veréstől óvják. Más hiedelem szerint ahány kendőt terítetek ilyenkor a csecsemőre, annyi kéréje lesz majd, illetve annyi leány között válogathat, ha eljön a

párválasztás ideje. Ezért egyes helyeken a cifra kendőkből csaknem földig érő takarót tűzdeltek, férceltek össze a kereszteléshez. Ezeket a kendőket a keresztelőt követően aztán az anya ismét öltözete részeként viselte.¹

A gyermekágyas ágyára nem ülhetett senki, nehogy „elvigye” a tejet. Ha nem volt tej, más szoptató nő tejjével sütöttek pogácsát az anyának. Jó volt a tej szaporítására az ereszre tett kenyér is, ha megszívta magát harmattal.

A bölcsőbe feltétlenül tettek valami rontáselhárító eszközt. (Külön művészet lehetett egy szűrös valamit úgy a bölcsőbe tenni, hogy a babát ne bökje!). Nógrád egyes részein például *piros fonalat* tekertek a baba csuklójára, a szemmel verés megakadályozására. Később, amikor már nem tudták, mire is jó az a fonál, akkor a kisfiúkra kéket, a kislányokra pirosat tekertek. Ha figyelembe vesszük, hogy a honfoglaló magyarok még kék gyöngyöt használtak erre a célra (mert a kék szemtől féltek), akkor lehet, hogy a kék fonál is hasznos volt a fiúcskákon.

A kisgyermek egyéves korában, a születése napján pénzt, bort és könyvet tettek eléje. Amelyik után nyúl, azt fogja életében kedvelni. Kicsit gyanús a dolog: aztán nem kezdték a gyermeket éppen a választott irányba nevelni?

6.) A bajok megelőzése

Az ősi hitvilág emlékét őrzik a népi gyógyítás pszichoterápiái kezelése: *kuruzslás, ráolvasás*. Ezek példái a megfüstölés kilenc darab faszénen, a rostavetés.

Naplemente után (vagy holdfogytakor, teliholdkor) tilos *kifelé seperni*, mert a szerencsét kiséprük a házból. Bizonyos házimunkákat (vajköpülést, kovászolást) tilos idegennek látnia, mert akkor nem sikerül. Kisgyermeket tilos tükörbe nézetni, mert megvakul. Tilos a holdra *ujjal mutatni*, mert leszárad az ujjad. Tilos a kenyeret földre dobni, mert szent.

Hagyományos felfogás szerint a templomi eszközök gyógyulást adnak embernek és állatnak egyaránt. Bőség-, szerencse- és szerelemvarázslók, bajelhárító erejűek, sőt olykor amulett jelleggel bírtak. Nagy becsben tartották a gyertyaszentelőkor *megszentelt gyertyát*, oltalmazó erejét hangsúlyozva a tisztaszoba falára akasztották. Égzengéskor, halálesetkor meggyújtották.

Virágvasárnapon a lányok a helyi viseletnek megfelelő menyecske ruhába öltöztetett szalmabábut, *akiszét*, énekelve végigvitték a falun, majd a folyóba vagy tűzbe dobták, hogy ezzel *kivigyék a faluból a dögöt*, azaz a betegséget.

A nyári napforduló idején Nógrádban meggyújtották *Ivánka tüzeit*, és énekelve átugrálták. A tüzről azt tartották, hogy elhajtja a jégesőt, s azért ugrálták át, hogy a betegség elmenjen, elhamvadjon, mint a tűz. Luca napját *boszorkányos napnak* tekintették és a szokások elsősorban arra irányultak, hogy elűzzék a gonosz, ártó hatalmakat, távol tartsák rontást, megelőzzék a bajt.

Az *út menti kereszt*ek a község életének oltalmazását, biztonságérzetét, gazdálkodásának sikerét szolgálták és rituális vagy pararituális cselekmények színhelyéül is szolgáltak.

Általában az *ártó szellemek* ellen nagy zajjal lehet védekezni: kereplők, csörgők, különféle nevű és hangú zajkeltő eszközök mind arra szolgáltak, hogy a rosszfélét távol tartsák. Ma már leginkább a nagy szilveszteri petárdadurrogatás emlékeztet a régi szokásokra és a – szellemjárás szempontjából veszélyes – napokra. Stb, stb, stb. Ma már a nagyobb részét babonának minősítjük, mindamellet ezek a furcsa és eléggé értelmetlen előírások évszázadokig nehezítették őseink életét.

(Footnotes)

¹ (2), 242.o. A kendőket még szalagokkal, rojtokkal is felcifrálták, minél díszesebb legyen a takaró.

Miért nincs a scifiben néprajz?

Kaptam én is egy kupaccal a Preyer Hugo- pályázatokra, ki tudja már, melyik évben beérkezett, ma már meglehetősen penészszagú kéziratokból, hogy válogassak közülük az antológiánkba illőt. Tapasztalataimat most nem osztom meg az úri közönséggel, röviden talán annyit, hogy köztünk is akadnak grafománok, továbbá nagyon kevesen tisztelik a helyesírást. De itt nem erről akarok beszélni.

Mit tapasztaltunk eddig néprajzilag? Rengeteg fantasy-vel lehet találkozni, többnyire Tolkien nyomán, idegen világok, teljesen idegen lények, de ha belegondolunk, ezek történetek a skótok, kelták, ógermánok, egyéb északi népek mitológiájából indulnak ki. Még akkor is így van ez, ha a napjainkban, ezek alapján, ezekhez hasonló történeteket alkotónak erről esetleg sejtelve sincs és mellesleg – esetleg tudatlanságból – jól kicsavarja-megforgatja az eredeti helyszínt és szereplőket. Tehát van néprajz, csak nem a scifiben, hanem a fantasy-ben. És főként: nem magyar néprajz.

1.) Volt az előbb említett kupacban egy írás, nevet-címet nem közlök; és ez az írás gyakorlatilag arról szól, hogy egy – számításaim szerint úgy 12 éves – főhős boszorkányt akar fogni. Igazi boszorkányt, Mári néninek hívják, szóval magyarságához nem fér kétség. Na, ennél a pontnál koppant le nálam a tantusz. Ez az írásmű néprajzilag például teljesen hiteltelen. A boszorkányt nem lehet, nem szabad megfogni, a haragját mindenképpen kerülni kell. Ezért nevezték szemtől-szembe szépasszonynak (bár a szépasszony és a boszorkány csak időnként azonos, nem általában), ezért kell mákot szórni annak, aki a Luca-székre állva megpillantja a boszorkányt, ezért vannak a boszorkányt távol tartó praktikák, a fokhagyma, a fejre állított seprő. Nem szabad úgy belekeverni a néprajzi elemeket az írásainkba, hogy csak halvány sejtelmek vannak azok igazi értelméről.

2.) Szerintem köreinkben (és ezalatt a sci-fi rajongóinak táborát értem) nincs olyan ember, aki ne olvasta volna neves íróársunk művét, „A korona hatalmát”.² Ha mégis van, gyorsan szálljon magába az illető. Ezt a könyvet el kell olvasni, még akkor is, ha valaki annyira berzenkedik a fantasy ellen, mint én, mert ez a könyv még fantasy-nak is magyar, és mert olyan ritkaság. Az alapja nagyon is tudományos: amit a koronáról leír, valószínűleg egy szakmunkában is megállná a helyét. Más kérdés aztán, hogy a koronát és a magyar népmesék motívumkincseit felhasználva teljesen „vad”, harcos, ürrepülő fantasy-t alkot, sok-sok kalánderrel és csavarral.

3.) Van egy egész könyvsorozatunk, amit valószínűleg többen is ismernek: Böszörményi Gyula Gergő-sorozata az ifjú sámánról. Nagyon precízen a régi magyar hitvilágról szól, bár elkalandozik saját fantáziájának világába is. Egy egész külön világot alkot meg ezen az alapon, bővíthető, napjainkkal is kapcsolódó. Nagyon szellemesen mesés könyvekről van szó, élvezet olvasni, de bizony az is fantasy. Nem akarom leszólni én a fantasyt, tudom, hogy sok híve van, tudom, hogy vannak benne jók, sőt nagyon jók, tudom, hogy a fejlődés egyik útja, csak én nem nagyon szeretem. Magánvélemény, pillanatnyilag nem számít.

4.) A 2007. évi Hungarocon Zsoldos-díjára jelöltek írást a Hetvenhét című sci-fi- és fantasy-antológiából. Nos, ennek a könyvnek az írásai a magyar népmesékből indulnak ki és valahogyan más módon, más szempontból mesélik el ugyanazt. Fergetegeesen jó könyv, az ember magyar népmeséken nevelődött lelke teljesen otthon van benne, szerintem ez lenne a magyar fantasy helyes útja, szóval – erős meggyőződéssel – csak dicsérni tudom. Mindamellet ez a könyv sem sci-fi. Nem is tud az lenni. Csak nagyon jó.

5.) Ettől aztán eszembe jutott, hogy hiszen én is írtam népmese-szerű sci-fit vagy mit, és miután ezt csak nagyon szűk körben terjesztettem (két vagy három ember), most már legalább tudom, miért tették fel nekem egyáltalán a címadó kérdést.

(Footnotes)

¹ (13)

Tanulság

Itt összeállítottam egy meglehetősen tudományos igényű írást a jövő és a néprajz viszonyáról, kiemeltében Nógrád megyéről (miután ezt ismerem és anyagom is többnyire innen van). De!

Az itt leírt néprajzi anyag meg sem közelíti azt a mennyiséget, amit erről, és csak erről a jövőkutató témáról írni lehetne. Hogy mást ne mondjak, a rontást másképp nevezik a magyarlakta terület egyes vidékein, másképp lépnek föl ellene, vannak nagyon is csak egy vidékre jellemző elemei, és vannak egész Európában ismert részletek is. Ennyi néprajz viszont egy sci-fi-antológiában a Nyájás Olvasónak sok lenne.

Továbbá: a tárgyi néprajz elemeit bele lehet szőni akármelyik írásba. Csak akkor változtatna igazán az adott írás értelmén, ha azon gondolkodnánk el: milyen a jövő embere, aki nem tartja számon a gyökereit? Változunk-e a világ szemében – és ezen most idegen lényekkel való találkozást értek -, ha őrizzük hagyományainkat? Igen, ez jó téma lehet, ha valaki hitelesen tudja lefesteni azt a hagyományt és hihetően az idegen lény hozzáállását.

Hogy végül az eredetileg föltett kérdésre (Miért nem szerepel folklór a sci-fiben?) is választ adjak: azért nem találunk néprajzot a sci-fiben:

1. Mert íróink kevésbé ismerik a magyar néprajzot (ez nem igazán szemrehányás a részemről: mindenkinek meglehet a maga szíve csücske, hobbjai; nekem például a néprajz is ezek közé tartozik);
2. bár a tárgyi néprajz elemei – ha a fent említett hiányosság nem forogna fönn – igazán szerepelhetnének akár sci-fiben is: a népi építkezés, öltözködés, étkezés tárgyai, a mezőgazdasági munkakörök rengeteg eszközének szereplése senkit nem zavarja;
3. ugyanígy a szellemi néprajz néhány terméke is nyugodtan szerepelhetne, magam is (hogy egy igazán nagy író említsek) idéztem már népdalt, mesét az írásaimban, de csak idéztem, nem ez volt a történet kiindulópontja;
4. mert a jövőkutatás már a népi vallásosság és hitélet tárgykörébe tartozik és ezek a folklór-elemek inkább illenek a fantasy-be, mint a sci-fibe, mint azt az egész fenti dolgozat – remélhetőleg – bizonyította;
5. de ez nem csak a jövőkutatásra igaz;
6. mert nem ártana végre definiálni, pontosan mi különbözteti meg a sci-fit és a fantasyt; ezzel a meghatározással aztán objektíve eldönthetővé válna, mi hová tartozik (és nem fordulhatna elő, hogy egy egészen használható, ám néprajzi elemeket tartalmazó művet eleve el sem bírálják, mert fantasy-nek ítélnének); ugyanakkor ezzel a meghatározással lehet, hogy előállítanánk két teljesen fölösleges skatulyát. Kérdés, kell-e nekünk ez a két skatulya (és a sci-fi-irodalommal egészen komolyan foglalkozók, mint dr. Sárdi Margit és lelkes kis csapata számára eléggé nyilvánvalóan kell), másrészt akkor pedig vállalja magára valaki a pontos meghatározást (lehet-e egyáltalán?), azután mindannyian tekintsük a magunk számára kötelező érvényűnek legalább azért, hogy a pályázati novellák elbírálása során ne lehessenek viták.
7. szerintem azt sem ártana eldönteni, nem akarunk-e valamilyen módon nyitni a fantasy felé. Mert a fentiekből az is kitűnik, hogy a magyar hitvilágon alapuló fantasy-t én bizony egészen jól el tudnám viselni, sőt... De innentől ez már nem az én feladatomban.

Felhasznált irodalom

- 1 Dr. Kós Károly A romániai magyarság néprajzáról Népismereti Dolgozatok 1976 Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976.
- 2 Kapros Márta Az emberi élet fordulói NÓGRÁD MEGYE NÉPMŰVÉSZETE Balassagyarmat, 2000.

- 3 Lengyel Ágnes A jeles napok NÓGRÁD MEGYE NÉPMŰVÉSZETE Balassagyarmat, 2000.
- 4 Limbacher Gábor Vallásos népművészet NÓGRÁD MEGYE NÉPMŰVÉSZETE Balassagyarmat, 2000.
- 5 Viski Károly A hagyomány tárgyai A MAGYARSÁG TÁRGYI NÉPRAJZA II. KÖTET Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1937. Hasonmás kiadás: Babits Kiadó, Szekszárd, 1990.
- 6 Lucy Doncaster Andrew Holland 84 ÚJABB REJTÉLY Sziget Könyvkiadó, 2006.
- 7 (Ortutay Gyula) MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON Akadémia Kiadó, Budapest, 1977-82.
- 8 RÉVAI NAGY LEXIKONA Révai Testvérek Irodalmi Intézet, Budapest, 1911. Hasonmás kiadás: Babits Kiadó, Szekszárd, 1990.
- 9 Kósa L. Szemerkenyi Á. APÁRÓL FIÚRA Móra Kiadó, Budapest, 1973.
- 10 Dömötör Tekla MAGYAR NÉPSZOKÁSOK Corvina Kiadó, é. n.
- 11 Flórián Mária MAGYAR PARASZTVISELETEK Jelenlévő múlt sorozat Planétás, 2001.
- 12 Kiss T. - Berki V. AMIRŐL A PUSZTA MESÉL Budapest, Móra Kiadó, 1976.
- 13 Harrison Fawcett A KORONA HATALMA
- 14 Manga János PALÓCFÖLD Gondolat Kiadó, Budapest, 1979.
- 15 Csáky Károly „POGÁNYKÁT VITTÜNK, BÁRÁNYKÁT HOZTUNK” Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság 1992.
- 16 Kleinheincz Csilla Járdán Csaba HETVENHÉT Delta Vision Kft, Budapest, 2006.
- 17 MAGYAR NÉPRAJZ Néphit, népszokások Akadémiai Kiadó, Budapest (internetes anyagból)

BEMUTATJUK**Kolozsvári Grandpierre Miklós****festőművész, szobrász****„Sem szélsőséges, sem fanatikus nem vagyok - egyszerűen szabad”***Kolozsvári Grandpierre Miklós*

Hogy mennyire igaz ez a jelmondat, azt csak azok tudják, akik ismerik a festőművész-szobrász Kolozsvári Grandpierre Miklóst! Nekem van szerencsém ismerni őt évek óta (*lapunkat is megtisztelte már kétszeri bemutatkozásával/jelenlétével*), és bátran kijelenthetem, a jelmondata igaz! Miklós életcélja ez a szabadság volt, amit sikerült is elérnie! Művészete célja a szabadság, a függetlenség megszerzése, s a szabadság, a függetlenség pedig mindig hathatós eszköz volt számára ahhoz, hogy művészetét mindenféle kötöttségek nélkül SZABADON élje meg, bontsa ki, alkotásait „izzadságszagú erőlködés nélkül” teremtesse meg! Nem a „22-es csapdája” ez? Azért alkotni, hogy szabad legyek, s azért legyek szabad, hogy alkotassak? Nos, aki értelmes célt talált magának az életben, annak ez a kérdés fel sem merül, hiszen a szabadság egyik megfogalmazása épp az, hogy azt csinálom, amit AKAROK, szeretek! Így tehát a tudatos alkotói folyamat igenis maga a SZABADSÁG, a munka, a kötöttségek, az önkéntes napi penzumok ellenére is!

Természetesen, mint minden alkotó, Kolozsvári is elsősorban a mának, a jelennek, a befogadóknak, a nézőknek, a művészetet szerető embereknek fest és szobrászkodik. Az alkotás pedig egy olyan folyamat, amit azért végez az ember, hogy gondolatokat adjon át másoknak, hogy az általa megismert világot mutassa be (akár szubjektív szemszögből). Szerencsés dolog az is, hogy műveit sokan keresik, vásárolják, a galériák

kíváncsiak új műveire. Ez a siker és figyelem kiemeli azon művészek közül őt, akiknek sajnos azt kell elmondaniuk magukról, hogy csak az „utókor megértgetéseire” számíthatnak. Kolozsvárit a jelenkorban élők is megbecsülik, s ez a megbecsülés a hétköznapi életében is egyfajta „komfortot” jelent számára, nem kell azzal foglalkoznia, hogy mi lesz holnap, így elsősorban az alkotással foglalkozhat! És talán ez a legjobb/legtöbb, ami egy értelmesen gondolkodó emberrel megtörténhet! Talán a „fanatikus” jelző kicsit igaz rá abban az értelemben, hogy egész élete az alkotás körül forog. . . . Mindig éppen fest valamit, mindig éppen farag valamit, mindig éppen előkészít valamit. . . . hol követ, hol vásznat. És ez nem a kényszeres munka, hanem épp ennek az elért csodálatos szabadságnak a bizonyítéka!

„Kolozsvári Grandpierre Miklós 1950-ben született Budapesten, 24 évesen tagja a *Fiatalkor Művészek Stúdiójának* és a *Rézkarcoló Művészek Alkotóközösségének*, ahol olyan neves művészek támogatták pályafutásának elején, mint *Hincz Gyula, Barcsay Jenő, Kass János, Würtz Ádám és Szász Endre*. Közel 160 szépművészeti könyvet illusztrált, emellett kiteljesedett festészete és szobrászművészete is. Művészeti anatómiát adott elő *Meiderichben* és rendszeresen tanított az ausztriai *Neumark* alkotótelepen. 1980 óta állít ki külföldön, először az európai, később a tengerentúli közönség ismeri meg a klasszikus képzőművészetből, a reneszánsz szépségéből táplálkozó, a szürreális álmok felé hajló művészetét. Kiemelkedő sikerrel mutatkozott be *Stockholmban, Frankfurtban, Koblenzben, Barcelonában, Brüsszelben, Sondenborgban, Bécsben, Kaiserslautenben, Meiderichben, Duisburgban, Hinterbrühlben, Düsseldorfban, Freudenstadtban, Feldbachban, Klosterneuburgban, Washingtonban, New Yorkban és Baltimoreban*.

Számtalan jelentős művészeti díjjal jutalmazták és ismerték el különleges tehetségét. Megkapta 1992-ben *Washingtonban Georgetown Gallery University Grand Prize díjat*, 1993-ban *New Yorkban Madison Prize díjat*, 1995-ben *Baltimoreban Surrealism in Europe Golden Prize elismerést*.” – írja róla a méltató (*forrás: internet*), ám ezek csupán adatok. Igaz, az adatok végigkísérik az ember életét, sokszor épp az adatok, a megszerzett díjak, címek azok, amik rangot és sikert hoznak máshol, de ha az adatok csak erre jók, akkor semmiben sem különbözik a művész a hétköznapi embertől. Kolozsvári bár ilyen adatokkal rendelkezik, mégis megmaradt közvetlen, jószívú, vidám embernek, aki tud adni, aki „tékozolja” szeretetét. Talán azért, mert ő maga is olyan sokat kap!

Kolozsvári művészetére, festményeire jellemző a groteszk, a humor, a szolid gunyorosság, a gyarló emberi viselkedések „vászonra vitele”. Mert a jóságunk mellett igen gyakran gyarlóak vagyunk, telhetetlenek, gonoszak, buták, irigyek, kéjsóvárok stb. Képein gyakran szerepelnek az ilyen emberi tulajdonsághoz köthető grimaszok, arckifejezések, mozdulatok, de a képek ezer színével, „meséivel”, a kompozíciók harmóniájával megtöri a szigorú kritikát, s azt jelzi mindannyiunknak. . . . Hé, emberek, ilyenek vagyunk!! Ti is, én is, mi mindannyian!! Ahogy mondja, mikor leül a vászon elé, soha nem tudja, milyen arc fog megjelenni rajta, maga a csoda az számára, amikor a különféle emberi alakok aztán „testet öltenek” képein. Ez a csoda azt is jelenti, hogy alakjaival nem egy-egy konkrét személyt kritizál, fest meg, hanem művészete kortalan, idő-, és földrajzi határok nélküli. Hiszen művészetében az örök emberi kérdések jelennek meg.

Szobrai sokszor klasszikus formát idéznek, de ugyanolyan izeket, érzéseket idéznek a szemlélőben, mint a képei. Technikailag sokkal nehezebb az elkészítésük, mégis a képek festésénél légiesen könnyed kéz gondtalanul és nehézség nélkül kezeli a vésőt, az elektromos gépeket. Csak így alakulhatnak ki a nehéz márványból a sokszor légies, klasszikus formák, mitológiai alakok. Az ásványokba, kristályokba, kövek belsejébe faragott arcok, alakok pedig a szobrászat bravúrjai, amit csak igen nagy tehetségű ember készíthet el. Ezen technikája egyedülálló.

Ebben a lapszámunkban Kolozsvári Grandpierre Miklós alkotásait láthatják, amiért köszönet a művészek! Ám ajánlom figyelmükbe a friss honlapját is, amit a www.kgm.hu címen találhatnak meg, a művész minden elérhetőségével!

Karaffa Gyula

Képek a művész galériájából/ról

Munka közben

DOBROSI ANDREA**Sodródóm, vagyok**

Magyar honba vegyítve, Pesten, Budán,
sodródóm őseim és jövőm után.
Anyám hordozott, az apám elkísért,
ki erre téved, a sors gödrébe lép.
Hogy mit adok, mit kaptam s miért, titok
talán. De egy biztos, hinni áhítok,
elérni száz apró fényt, csodát. Hiszen
vágyam, mint pókszövet leng át íriszen,
hálóz. Versek? Örök szerelemcsírák.
Majd csak akkor nem írok, ha írni árt.
Addig is viszem szívem, vagy szívem hajt
előre, talány. Az Isten, kibe dalt
írt, dúdolni hívta, hát énekelnék.
Vagyok, ki szavakból komponál zenét.

ELBERT ANITA**Télköszöntő**

Zúzmarákban fagyosodnak
A századok, a zászlót pedig
Kitűzték az ellenség földjére,
Hókrisztályokban mégis lásd
Meg a békét, kis szziromcsodák
Azok, melyeken, mint résen át,
Dobog az egész világ. Sárhóban
Térdig gázolnak üszkös lábak, s
A hatalomért vívnek nagy
Csatát szegények, eltakarva
Pupilláikat az oly egyszerű
Élmény elől, mint egy rebegő
Gyertyaláng. Kis, harmatos
Cseppben vedd észre a derút,
Vízésésben hallgasd meg
Minden vízcsepp morajlását,
Egy jégcsapban tükrözve
Életed, hogy nem vagy több,
Mint egy homokszem, de
Azért azt tudd, hogy Isten
Egyetlen gyermekeként
A legfontosabb vagy minden
Világ közül. Magad előtt
Törpe, Isten előtt óriás,
Jegyezd meg szépen az Igét,
Köszöntöm a Telet, hósubásan,
Jégkristályoson, miként karcolja
Meg az ég peremét. S akkor
Majd megnyílik az Ég, angyalok
Járnak fel, s alá, a nagy fényességben
Pedig vakítóan éljük meg a csodát. Pont
Ezért légy kis ember, hogy ne te
Mondd el magadról, hogy értékes az,
Hogy élsz, hanem hagyd meg ezt
Az Istennek, éljen vele ő szíve szerint.
Órarugó légy a szerkezetben, ki
Mindig pontosan jár, s ne engedd,
Hogy ártson neked a külvilág. Légy
Te magad, bátran, egyedül, jobb,
Mintha a csordában egy vagy csak
A sok közül, s saját véleményed sincs.
Reszkető kezeimmel kinyitom a tél
Fedelét, rendelkezzen vele sok, régi
Testvér, mágikus üzenetet hagyva
A jövő nagykövetének, a csendnek.

VASI FERENC ZOLTÁN

Márvány

—arcok előtt örködik a táj.

Kürt!

Téboly tábornok
int seregének.

Ha a Való túlnéz a
Látványon, -
a tét eltűnt.

(Az emberek dülnek)

- halomba,
- asszonyölbe.

Léda ébredése a keselyűvel - vörösmárvány - 30x90 cm

BESZÁMOLÓK

Szederjesi Csaba kiállítása Rétságon, 2015 november 05.

Szederjesi Csaba Rétságon élő alkotó. Nem csak az ittlakása teszi persze rétságivá, hiszen korábbi munkája, kapcsolatai, és képzőművészeti tevékenysége is ide köti. Szívesen mutatja meg műveit a közönségnek, igaz erre legutóbb 6 éve került sor a művelődési központ galériájában. Most új festmények kerültek a falra.

A vendégek főképp helyi ismerősök barátok, egykori munkatársak, tisztelők. A megjelenteket a házigazda művelődési központ nevében Kelemen Ágnes köszöntötte, majd Bira Zsuzsanna, a Rózsavölgyi Márk Művészeti Iskola művésztanárának zongorajátéka teremtett meghittebb hangulatot a megnyitóhoz.

Szederjesi Csaba amatőr festőnek mondja magát. Nem művésznek, hanem amatőrnek. Ez a szerény önbeállítás esetleg félreértésekre adhat okot, hiszen régebben az amatőr szót szokás volt a hozzá nem értés, a próbálkozó kezdő színimájaként használni. Pedig a műkedvelő alkotók, előadók számára használt a fogalom korábban sem a lekicsinylő hozzá nem értést jelentette. A falakon látható alkotások is mutatják, hogy igen magas szakmai tudás, és sok évtizedes tapasztalat van a festő ecsetvonásai mögött. Amatőrnek lenni egy kellemes állapot. A professzionalista nem csak attól ismerszik meg, hogy van-e művészeti végzettsége vagy nincs - nagyon sok híres művész nem végzett ilyen irányú főiskolát - hanem attól, hogy ez a napi munkája, megélhetésének alapja a művek előállítása. Abból él! Kiszolgáltatva a megrendelő kívánságának, a könyvkiadónak, a galériák igényének. No persze a határidőknek is. Mert a profinak megadott időn belül tudnia kell produkálni azonos szakmai színvonalon a megrendelő által elvárt alkotást. Az amatőrt mindezek a kötöttségek nem nyomasztják. Saját belátása, elképzelése szerint fest, és a témaválasztása is saját világát tükrözi. Nincsenek kötöttségek. Ez a fajta szabadság lehetőséget ad a kísérletezésre, többféle irányzat kipróbálására, vagy éppen hagyományos műfajokban új alkotások létrehozására. A falakon függő képekről egyáltalán nem azt lehet leolvasni, hogy nem "hivatásos", nem "professzionalista", nem "képzett" művész alkotta őket. Éppen ellenkezőleg! Biztos szakmai tudásról, jó arány és kompozíciós készségről, alapos megfigyelőképességről, és biztos színkezelésről tesznek bizonyosságot a művek.

Tulajdonképpen e gondolatkört járta körül Szederjesi Csaba is bevezető beszédében. Bár nálunk inkább az a szokás, hogy valaki idegen minősítse a képeket, vagy ismertesse a művész életútját. Ez utóbbira a helyben lakóknak nem volt szüksége, a képek pedig magukért beszélnek. Talán szokatlan, de egyáltalán nem példa nélkül való, hogy maga az alkotó mondjon néhány szót bevezetésként.

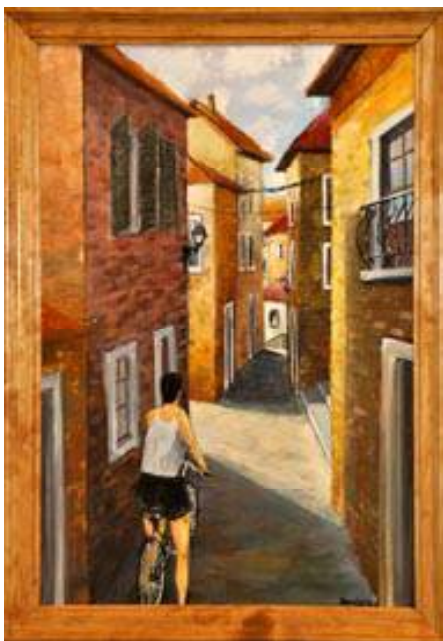
Újabb zongoramuzsika után - ahogy az történni szokott - a vendégek megtekintették a képeket, régi ismerősök találkoztak, kérdeztek a szerzőtől, véleményt, és főképp elismerő szavakat mondtak a festményekről.

Szederjesi Csaba alkotásai elsősorban a természet szépségét ragadják meg ezer színével, tavasztól télig. De nem idegen tőle a nagyváros tarka világa, az ember ebben a forgatagban. De szép virágcsendéletek is falra kerültek a teremben.

Fotoriportunkban szokásunk szerint pár festményt reprodukcióban is közlünk, amivel a megnyitó hangulatát próbáltuk megörökíteni.

Fotók, szöveg: Girasek Károly

Mindszentiné Mandula kiállítása Rétságon, 2015. december 03.

Tíz esztendővel ezelőtt már volt kiállítása a Kiskunfélegyházán élő művésznek városunkban. Az eltelt idő alatt bőven készültek újabb alkotások, amelyek megtöltötték a Galéria falát.

Igen sokan jöttek el a megnyitóra, valóban mozdulni is alig lehetett a teremben. Kelemen Ágnes házigazdaként köszöntötte a megjelenteket, majd Vavra Júlia zongorajátéka vezette be az ünnepélyes alkalmat. Megnyitó beszédet Girasek Károly mondott. Mondanivalója lényege - mivel ő is kiskunfélegyházi származású, és sokáig ott is élt -, hogy mennyire meghatározó élményeket jelentett a város, amelyből tulajdonképpen mai napig építkezik Mindszentiné Mandula művészete. Majd ismét zongorajáték vezetett át a személyes beszélgetésekhez, a művésszel való találkozáshoz, a művek megtekintéséhez.

Megható pillanatok következtek. Mindszentiné Mandula egyik festményét itt is felajánlotta egy sorsolásra, a jelenlévők számára. Nagy öröm volt, amikor a nyertest kihúzták. A közreműködőket ő maga ajándékozta meg, és őt is virágcsokrokkal köszöntötték. Többek között a helyi "vöröskeresztesek" is, mint egykori pályatársak.

A kiállítás megnyitóról készült képek talán felidézik a hangulatot. A tárlat január 14-ig tekinthető meg a művelődési központ nyitvatartási idejében.

Fotó: Halász Enikő, szöveg GIK.

Édes anyanyelvünk - Emlékezés Lőrincze Lajosra

Lógott az eső lába, szürke volt az ég, mégis népes közönség gyűlt össze november 20-a délutánján a *váci Liszt Ferenc sétány - Fényes Adolf utca szegleténél*. A Lőrincze Lajos emlékévé, és születésének századik évfordulójára alkalmából **Lőrincze Lajosra (1915-1993 Szentgál)** a nagy magyar nyelvészre emlékeztek a város társadalmi szervezeteinek képviselői és a népszerű nyelvtudós tisztelői, köztük azok a rádióhallgatók, akik a korábbi évtizedekben minden vasárnap bekapcsolták a készüléket, hogy meghallgassák az *Édes anyanyelvünk* című előadását.

Emléktábla került a sarki ház falára, ahol Lőrincze Lajos felesége, Vehovszky Emerich Erzsébet nevelkedett, s később időszakonként itt is lakott a Lőrincze család. Az eseményen megjelent Lőrincze Péter a nyelvész fia, és lánya Lőrincze Zsuzsa. Ott voltak a Lőrincze unokák is.

Az emléktábla előtt mondott köszöntőt Fördös Attila polgármester, aki az esemény után a városházán fogadást adott a Lőrincze család és a megjelent közéleti személyiségek tiszteletére. Az emléktábla előtt Dóra Zoltán, Lőrincze díjas tanár, nyugalmazott iskola-igazgató, több nyelvészeti tanulmánykötet írója, a Vácott alapított és működő; *A Magyar Nyelv Barátainak Egyesülete* alapító elnöke emlékezett meg a magyar nyelvművelés meghatározó alakjáról.

-Lőrincze munkásságának lényege volt, hogy a nyelvközpontúság helyett az emberközpontúságot képviselte. Nézete szerint nem az ember van a nyelvért, hanem a nyelv az emberért. Sohasem a nyelvvel van a baj, ha rosszul alkalmazzák, hanem a használójával - emlékeztetett a mester tanítására Dóra Zoltán, majd hozzátette: - A nyelv különben sem romlik, hanem folyamatosan változik. A nyelvművelés szerepe ma a közlés zavartalansága helyett az érthető, tiszta beszéd megtartása.

Reményik Sándor és Kányádi Sándor verseit a váci Árpád úti Általános iskola diákjai adták elő.

Azt már egy külön beszélgetés közben mondta el Dóra Zoltán, hogy Lőrincze Lajos munkásságának része volt vidékünk egyik települése, Kemence község névanyagának feldolgozása is. Tőle tudtuk meg többek között azt is, hogy Vácott és körzetében kisebb-nagyobb társaságok jeles nyelvapoló tevékenységet folytatnak. *A Beszélni nehéz körök* kezdeményezése Tekes Rozália Kazinczy díjas tanárnő kezdeményezése volt. *Nyelvbarátok köre* működik az Árpád úti általános iskolában, a *Madách Imre Gimnáziumban*, egy csoport családi körben alakult.

K.T.I.

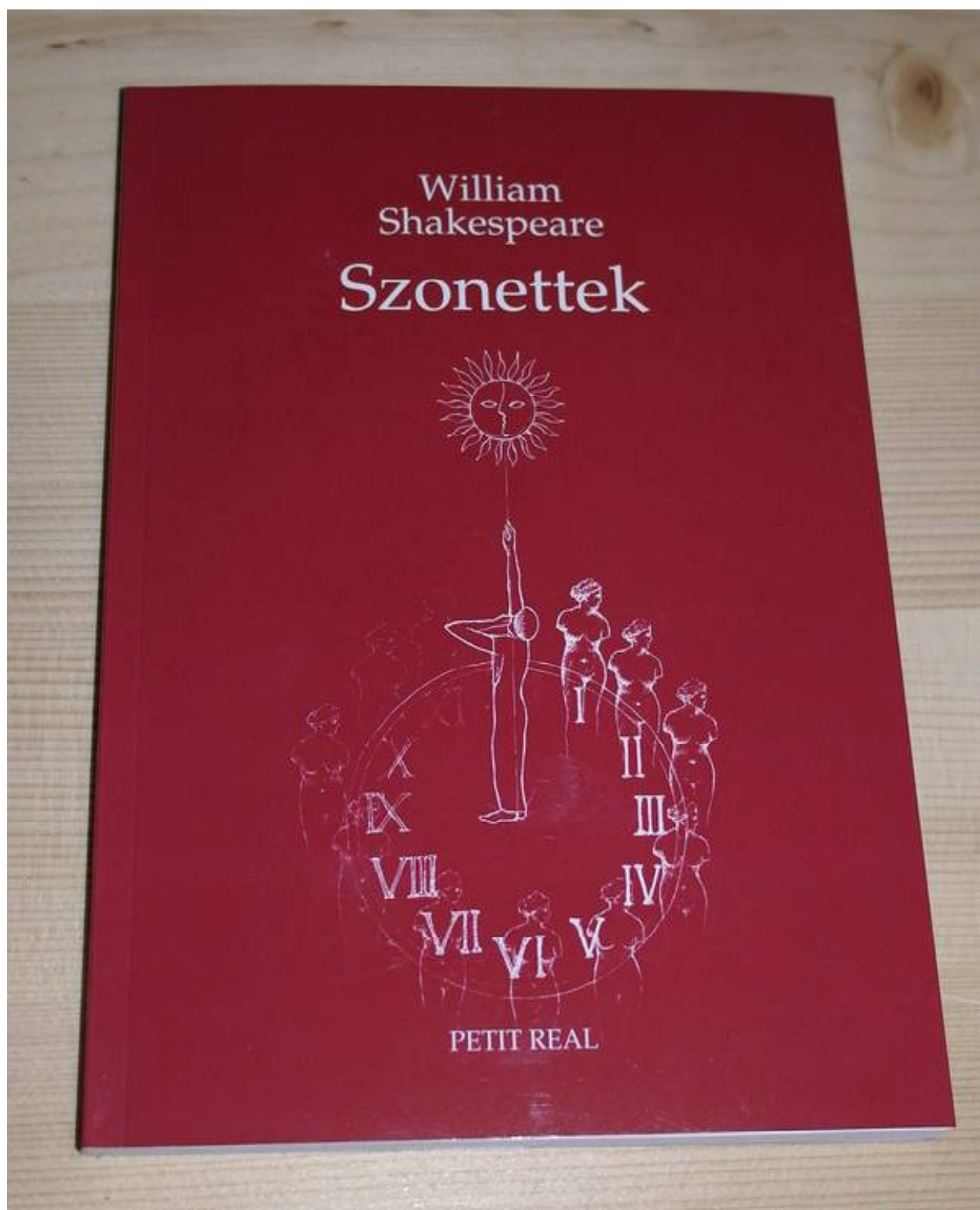
E házban töltötte váci napjait
Dr. Lőrincze Lajos
1915 - 1993

a XX. század kiváló nyelvtudósa, az „emberközpontú” nyelvművelő,
akinek felesége, Vehovszky-Emerich Erzsébet, 1934-től itt élt,
s a házaspár rendszeresen visszalátogatott Vácra.

Állította:
Vác Város Önkormányzata és a Magyar Nyelv Barátainak Egyesülete
2015.

KÖNYVAJÁNLÓ

A Rétságon élő és alkotó **Óvári János** festőművész ajánlásával és grafikáival, illusztrációival, **Csillag Tibor** fordításában és jegyzeteivel, elő-, és utószavával, a **PETIT REAL Könyvkiadó**ban megjelent a **Szonettek** című kötet, ami *William Shakespeare* 154 csodálatos szonettjét tartalmazza. A kötet megvásárolható a könyvesboltokban, illetve lapunk email címén keresztül. *A Szerk.*

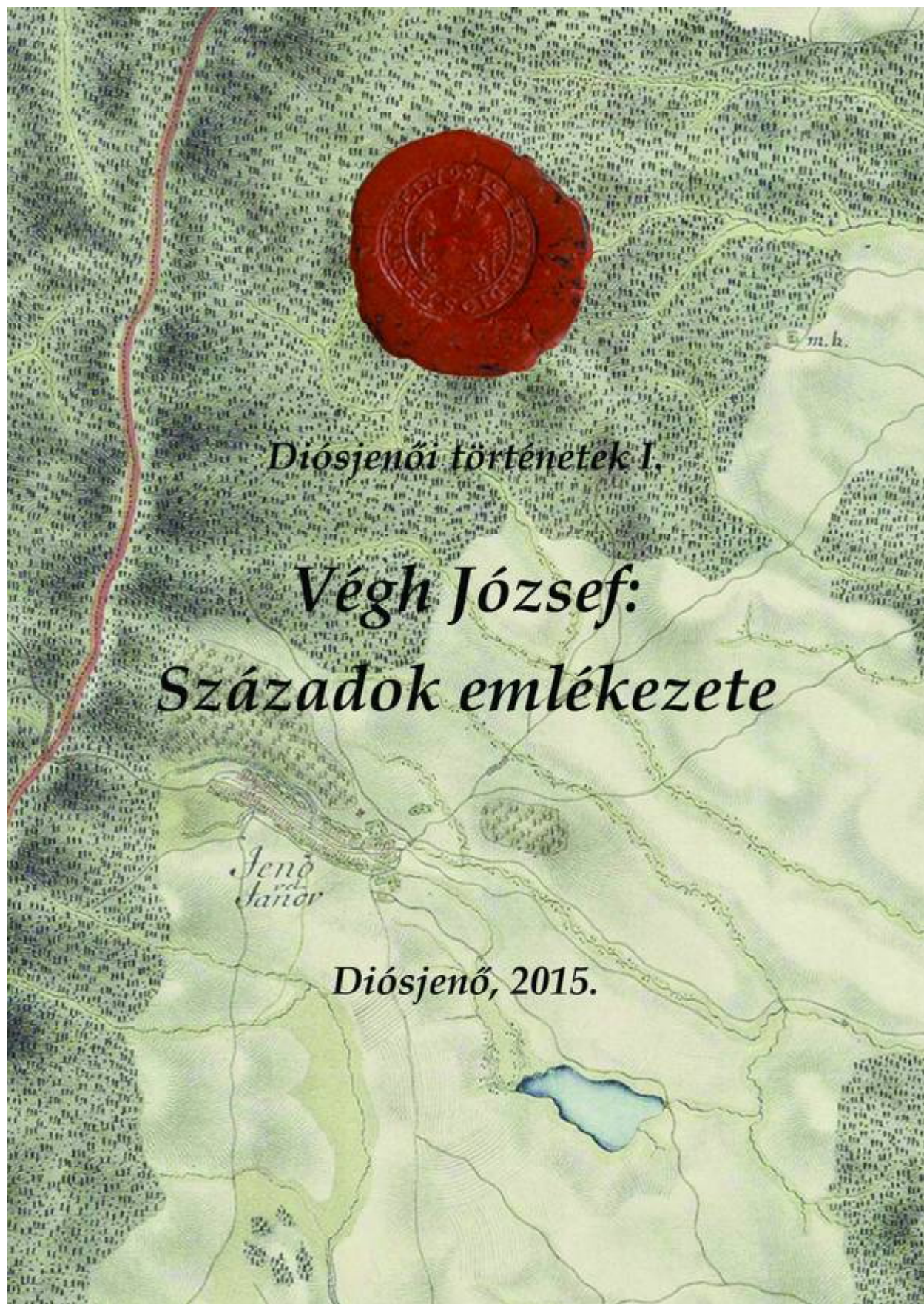
„a könyv kemény lapjaid között őrzöd/ lelkem muzsikáját... kották nélkül/ az emlékek cifra hárfáján/
...súgják a lapok/ a szavak harmóniáját/ mégis mintha papírhoz láncolva/ örök rabságban a/ gondolatok
sora/ olvasva nyer az igaz szabadságot/ emberek szívében olvad a szó/ a valóság akkor látható”

Megjelent Zsiga Lajos verseskötete, érdeklődni a szerkesztőségi email címen lehet. A Szerk.

Zsiga Lajos
... egy másik pillanat ...

Megjelent Végh József mkl. kétkötetes, Diósjenő történelmét, helytörténetét, háborús eseményeit feldolgozó könyve. A kötetek megvásárolhatók a szerkesztőségünkön keresztül a szerzőnél. *A Szerk.*

Diósjenői történetek II.

Végh József:

*Elhallgatott
esztendők*

*Történetek a
második
világháború
időszakából*

Diósjenő, 2015.

A NapKút Kiadónál megjelent Németh Péter Mykola **Talán** című, 77+ 33 „magyar” haikut tartalmazó kötete, Baksai József grafikáival. A költőtől megszokott mély, „magvas” gondolatokat tartalmazó kötetet keressék a könyvesboltokban, illetve szerkesztőségünkön keresztül a szerzőnél. *A Szerk.*

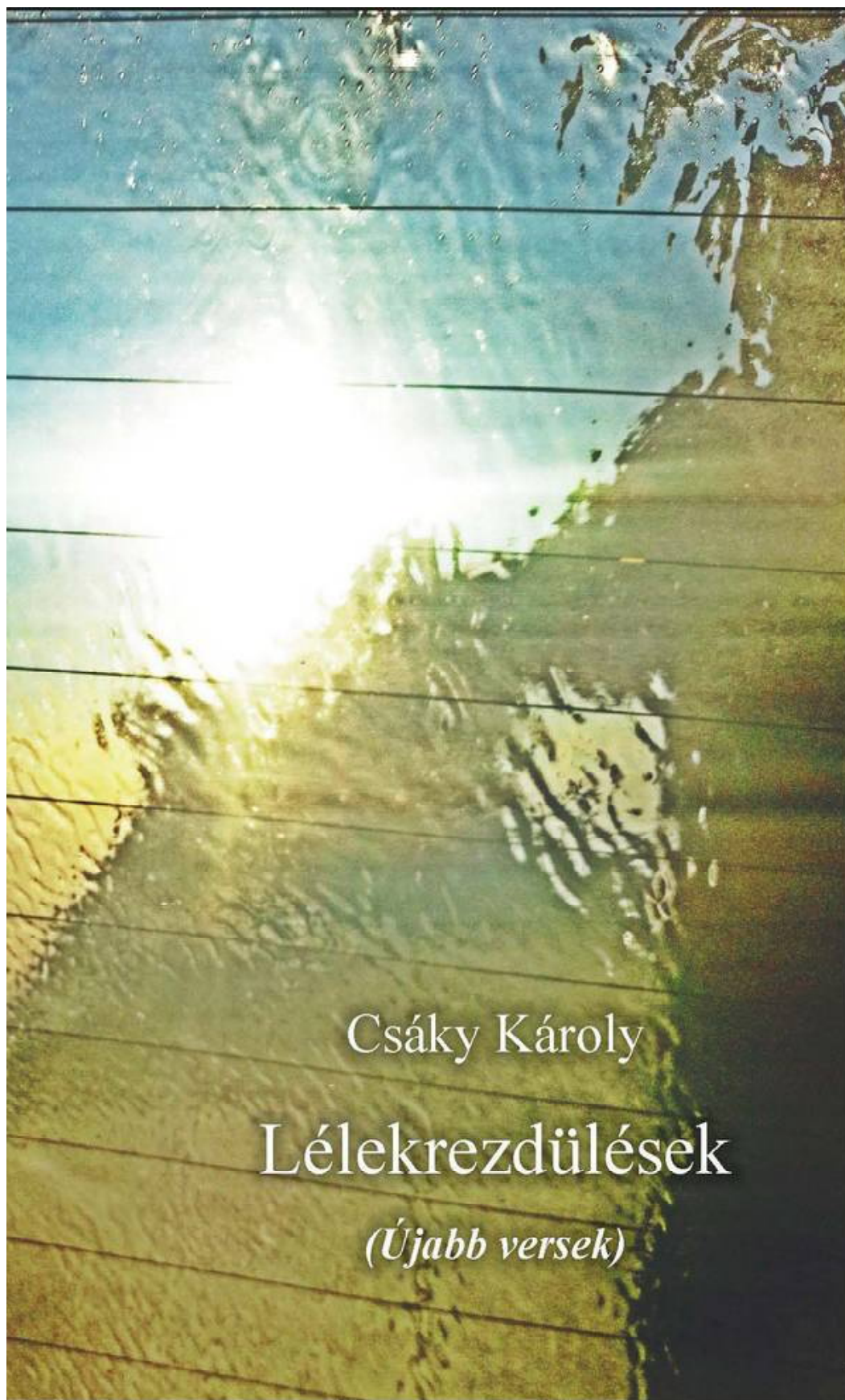

„A haiku egy kicsiny ujj, de a Holdra mutat.”

Németh Péter Mykola élő avantgárd kísérleteivel, összművészeti érettségével a kortárs magyar irodalomban, az Ekszpanzióban, és ebben a kötetben is a haiku bívó-gondolatára Allen Ginsberget idézi. De miért is? Minden bizonnyal azért, mert a haiku műfaja többek között a beat-nemzedék közvetítésével Amerikából az óceánon át érkezett meg az európai kontinensre, s nem közvetlenül a Japán szigetekről, ahogy gondolhatnánk. Ezért nem véletlenül választotta a költő Talán... című haiku kötetét motívúul az ambivalensen globalizálódó világunkat kritikusan jellemző Ginsberg-i megállapításra, miszerint: „Csak az absztrakt haiku képes megtennetni a misztériumot, miközben vaskemény költészettel kalapál vissza a sorokba”. Miről is beszél itt Ginsberg? Feltehetően a szabad verseselésben a lírai kifejezésformák összefüggésében arra a kétirányú mozgásra gondol, amit az impresszió, és a szecesszió látványa, hangulata két a mai európai haikuban: a Descartes-i logikával, a tudományosság racionalizmusával felelve, ugyanakkor az arisztotelészi metafizikára: „mi van a természet mögött?” kérdésére alapozva, az impresszionizmus természetelő logikájára építve.

A plein-air, a valóság közvetlen leképezésének vágya munkál ugyanis minden jó haikuban, egészen az absztrakcióig. Egyrésztől úgy, miként a költő Szinyei Merse Pál, Csontváry Kosztka Tivadar, Egry József és Szőnyi István festményeire hangolt haikukban. Másrésztől, a szecesszió: a valóságtól való elvonatkoztatás, a társadalomból való kivonulás, a szilizálás, a japán haikura való irodalmi utalás, erős ornamentika éleci korunk háromsorosait, „háromkáié”, „körömvencéit”, ahogy ezt Mykola haiku füzetében is megtapasztalhatjuk, olvashatjuk. A harmadik évezred narthexében, ebben a sokirányú asszociációs térben „lélekigrik”, pulzál a magyar haiku, a japán: Matsuo Basó, Busson, Issza, Maszaka Siki és mások költészete nyomán, ihletetten, szabadon. Németh Péter Mykola haiku-költészete válassza a magyar epigramma költészetünkkel rokon, moraszámláló, 5-7-5 szótag-számú verseselési formára, arra az életérzésre, amit a valóság színtjén a teljesség, a szépség, a harmónia keresése motívál. Menekülés ez az európai létromlásból a távoli és titokzatos keleti filozófiák, a zen-buddhizmus, a taoizmus irányába, miközben halandóságunkban az örök-kéval[ő]ságot kutatjuk, hiszen kozmikus lény az ember, a természet elődegenlhetően része, most és mindörökké.

Megjelent *Lélekrezdülések* címmel Csáky Károly negyedik verseskötete, ami egyben a költő-helytörténész-etnográfus 55. megjelent könyve! Megrendelhető a szerzőnél, vagy lapunk elektronikus postacímén. A Szerk.

PÁLYÁZAT

A rétsági Spangár András Irodalmi Kör pályázatot hirdet a vers és prózairók részére.

A pályázaton korhatár és a témakör megkötése nélkül, minden alkotó részt vehet.

Kizárólag máshol meg nem jelent írásművekkel lehet pályázni!

Az írásokat digitálisan (CD, DVD) is kérjük mellékelni. A pályázatok terjedelme nem haladhatja meg az öt gépelt oldalt. (Word, Times New Roman, 12 pont, 1,5 sortáv) A jelíges pályázatok mellé, zárt borítékban kérjük mellékelni annak feloldását.

A pályázatból kizárásra kerülnek a későn beérkező és a digitálisan nem beküldött, valamint a nem a kiírásban megjelent feltételeknek megfelelő pályaművek.

Egy jelígehez maximum három írásmű tartozhat.

Az írásművek feladási határideje:

2016. JANUÁR 15.

Cím: *Spangár András Irodalmi Kör
Városi Művelődési Központ és Könyvtár
2651 Rétság, Rákóczi út 26., Pf.:24.*

A legjobbnak ítélt alkotás elnyeri a díszes kivitelű Spangár András emléklakettet. A szakmai zsűri által arra érdemesnek ítélt írásokat megjelentetjük a Kör 2016. évi antológiájában és a Kör honlapján is.

Elérhetőségünk:

06-35/550-163, 06-35/350-785
konyvtar@retsag.hu, konyvtar.retsag@gmail.com

E havi számunk szerzői:

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő
Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Debreczeny György (Budapest, 1958) Budapest, könyvtáros, költő
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő
Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő
Ember István (Balassagyarmat, 1960) Mohora, mozdonyvezető, versmondó, költő
Girasek Károly (1949 Kiskunfélegyháza) Rétság, lapunk webmestere
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő
Kerekes Tamás(Budapest, 1957) Kiscset, író
Kiss-Simon Áron (Salgótarján, 1992) Budapest, közgazdász
Kiss-Simon Miklós () Baglyasalja, író, költő
dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író
Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Maruzs Éva (Körmend, 1945) Salgótarján, író, babakészítő
Molnár József (Vác, 1961) Vác, költő, mozdonyvezető
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931- Tata, 2014) citera-tanár, zenész, író
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor
Tóth Imre (Zalaegerszeg, 1966) Zalaegerszeg, költő, könyvtáros, lapszerkesztő
H. Turi Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő
Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Impresszum:**Alapító-szerkesztő:**
Karaffa Gyula**Helytörténet:**
Végh József mkl.**Képzőművészet:**
Konczili Éva**Szerkesztőség címe:**
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19**Telefon:**
+3630-383-5385**Email cím:**karaffagy@ gmail.com**Weblapok:**

[**www.karaffamese.freewb.hu**](http://www.karaffamese.freewb.hu)
[**www.karaffagy.freewb.hu**](http://www.karaffagy.freewb.hu)
[**www.karaffaboros.freewb.hu**](http://www.karaffaboros.freewb.hu)
[**www.retsag.net**](http://www.retsag.net)

Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Kolozsvári Grandpierre Miklós: Napimádó. 60 cm.